

De "Japannerwet" : onderzoek naar de wording

<https://hdl.handle.net/1874/324228>

A. gw. 192, 1938.

DE „JAPANNERWET”

ONDERZOEK NAAR DE WORDING

H. A. F. LIJNKAMP

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

Diss Utrecht 1938

DE „JAPANNERWET”

ONDERZOEK NAAR DE WORDING

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT TER VERKRIJ-
GING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE
RECHTSGELEERDHEID AAN DE RIJKSUNIVER-
SITEIT TE UTRECHT, OP GEZAG VAN DEN REC-
TOR MAGNIFICUS DR. TH. M. VAN LEEUWEN,
HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEES-
KUNDE, VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT
DER UNIVERSITEIT, IN HET OPENBAAR TE VER-
DEDIGEN, OP WOENSDAG 9 NOVEMBER 1938,
DES NAMIDDAGS TE 4 UUR

DOOR

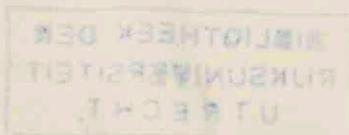
HENRICUS ANTHONIUS
FRANCISCUS LIJKAMP

GEBOREN TE BEVERWIJK

UTRECHT
N.V. A. OOSTHOEK'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
1938

Deze studie verschijnt tevens als deel XII der
UTRECHTSCHЕ BIJDAGEN TOT DE GE-
SCHIEDENIS, HET STAATSRECHT EN DE
ECONOMIE VAN NEDERLANDSCH-INDIË,
onder leiding van
Prof. Dr C. Gerretson en Prof. Mr Dr H. Westra.
N. V. A. Oosthoek's Uitgevers Maatschappij
Utrecht
Zij is alleen in dien vorm in den handel

Aan de nagedachtenis van mijne Moeder.

Aan mijn Vader.

Aan mijn aanstaande Vrouw.

I N H O U D.

	Blz.
VOORWOORD	ix
INLEIDING EN VRAAGSTELLING	I
HOOFDSTUK I. Kort historisch overzicht der wettelijke onderscheidingen van de inwoners van Nederlandsch-Indië naar hun landaard	
Periode der V.O.C.	10
Periode der Wet A.B. van 1847	14
Ontwerp I van 1851, art. 97	17
Ontwerp II van 1853, art. 105	18
Ontwerp III van 1854, art. 112	19
Regeerings-Reglement 1854, art. 109	21
De wijziging in art. 109 R.R. door S. 1899 no. 202.	26
HOOFDSTUK II. Beknopt historisch overzicht van de internationaalrechtelijke betrekkingen tusschen Holland en Japan van 1605 tot 1896	
Periode: 1605 tot 1873	33
Periode: 1873 tot 1896	44
HOOFDSTUK III. De redenen welke de „Japannerwet” deden ontstaan	
Conclusie	74
AANTEKENINGEN	83
BIJLAGEN	93
LITERATUURLIJST	113

VOORWOORD.

De voltooiing van dit proefschrift biedt mij een welkome gelegenheid om de Hoogleraren in de Vereenigde Faculteiten der Rechtsgeleerdheid en der Letteren en Wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Utrecht mijn dank te betuigen voor het genoten onderwijs.

Hen allen te noemen, die mij in den tijd van voorbereidende juridische studie met woord en daad hebben ter zijde gestaan, is niet wel mogelijk.

Wanneer ik echter uit hen er één met name noem, dan is het, omdat naar dezen op zoo geheel bijzondere wijze mijn dank uitgaat, voor alles wat hij in onderwijs en hulp en goeden raad mij heeft willen schenken.

Dit woord van diepe erkentelijkheid wijd ik U, hooggeleerde Westra, hooggeachte Promotor.

Gedurende meerdere jaren had ik het voorrecht Uw leerling te mogen zijn in het Nederlandsch-Indisch Staatsrecht en in de Japansche taal. Ik heb daardoor de weldadige invloed mogen ondervinden van Uwe veelzijdige kennis op zoo menig gebied. Ik prijs mij gelukkig onder Uw leiding en door U gesteund deze studie te hebben mogen voltooien. Uwe medewerking bij de totstandkoming van dit proefschrift verleend, zal door mij steeds in dankbare herinnering worden gehouden.

Speciale dank ben ik ook verschuldigd aan Zijne Excellentie den Minister van Buitenlandsche Zaken, Mr. J. A. N. Patijn, voor de mij verleende toestemming om de archieven van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken te mogen bestudeeren alsmede voor de verkregen machtiging om tot openbaarmaking te mogen overgaan.

Voorts aan Zijne Excellentie den Minister van Koloniën,

Ch. J. M. Welter, die mij toestemming verleende om de archieven van het Ministerie van Koloniën te mogen bestudeeren.

Warmen dank betuig ik ook aan U, Zeergeleerde Van Kleffens, en gewaag van Uwe vele bemoeiingen. Meerdere malen hebt gij het manuscript van het derde hoofdstuk, dat uitsluitend gebaseerd is op de archiefstukken van het Departement van Buitenlandsche Zaken, moeten doorlezen alvorens mij de vereischte machtiging tot publicatie kon worden verleend.

Yo-ga honkenky kwansei ni atari siryo no nyushu sonota ni kanshi tadaï no sidō to enjo wo atae raretaru Kyōto Teikokudagaku Hōgakubu kyoju Ikeda Hakase ni taisi kokoni sinjin no shai wo hyōsuru sidai nari.

Tenslotte rest mij nog een oprecht woord van dank uit te spreken tot hen, die mij, buiten het terrein van onze Alma Mater, zoo behulpzaam zijn tegemoet getreden, waarbij vooral genoemd worden het personeel van de Rijksuniversiteitsbibliotheek te Utrecht en van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.

INLEIDING EN VRAAGSTELLING.

De Japanners doen hun intrede in het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië in het jaar 1899, toen bij Staatsblad no. 202 artikel 109 werd gewijzigd door achter „alle Christenen” de woorden „alle Japanners” in te voegen.

Voordien bestond er voor een afzonderlijke vermelding geen reden, omdat, zooals nader zal worden aangetoond, de Japanners onder de met inlanders gelijkgestelden vielen.

Wel waren er in den vroegen Compagniestijd te Batavia Japanners, maar deze werden, volgens het toenmalig gebruik, onder hun eigen hoofd tot een afzonderlijke „natie” vereenigd. Na 1635, toen door de maatregelen van Ieyasu Tokugawa Japan van de buitenwereld afgesloten en daarmede toevoer van nieuw bloed onmogelijk gemaakt werd, was deze groep gedoemd tot ondergang. Het was in 1867, dat voor het eerst weer melding werd gemaakt van Japanners en wel van twee Japansche vrouwen, die deel uitmaakten van een kunstenaarstroep; staatsrechtelijk beteekende dit nieuwe contact echter niets, waar zij, zooals gezegd, onder de met inlanders gelijkgestelden vielen.

De gelijkstelling van de Japanners met Europeanen in 1899, hoewel een feit van groote beteekenis, heeft in de literatuur weinig aandacht getrokken en het weinige, dat erover gezegd wordt, loopt zoozeer uiteen, dat het mij de moeite scheen te loonen dit onderwerp in een proefschrift te behandelen.

Wanneer men de verschillende schrijvers, zooals Nederburgh, Kleintjes en Van Kleffens, naleest, dan prikkelt juist de soberheid van hun mededeelingen over dit onderwerp de nieuwsgierigheid; onwillekeurig vraagt men zich af,

wat is nu eigenlijk de reden geweest, dat de Japanners in Nederlandsch-Indië gelijkgesteld werden met Europeanen. Met andere woorden geformuleerd: Welke redenen deden de zogenaamde Japannerwet ontstaan?

Gaan wij thans eerst de verschillende schrijvers na, die in hunne werken bij deze wet stilstaan.

Aan Nederburgh komt de eer toe een blijvende belangstelling voor ons vraagstuk te hebben getoond. In het algemeen kan zijn visie een pessimistische genoemd worden. Reeds in 1896 wijdt hij er in een hoofdstuk: „Waarheen?” van „Wet en Adat”¹⁾ een beschouwing aan door op te merken, dat het stelsel van gelijkstellingen niet deugt en dat het wereldverkeer in de toekomst er de onhoudbaarheid nog duidelijker van zal aantoonen. Uit den wensch der Japanners om met Europeanen gelijkgesteld te worden, blijkt, dat zij daaraan het begrip „bevoorrechting” hechten, hetgeen met het stelsel in strijd is. Al heeft Nederburgh om praktische redenen er „in veel opzichten geen bezwaar in” hij is er „niet zoo heftig op gesteld” de Japanners met inlanders gelijk te stellen:

„Het gansche systeem (= het systeem der gelijkstellingen) is trouwens onhoudbaar en zal dit steeds meer worden in deze tijden van wereldverkeer, nu allengs het Europeesche volkenrecht een wereld-volkenrecht gaat worden door de meerdere beschaving der Oostersche staten, die zich in hunne aanrakingen met de Westersche steeds minder tevreden stellen met de hun toegedachte barbarenrol en de op hen toegepaste exceptioneele bepalingen. Men denke slechts aan Japan!”

„Het gevaar schijnt nog ver, slechts een klein wolkje aan den horizon, maar het is zaak de zeilen te reven vóór de storm opsteekt; als de vloed reeds opdringt, is het te laat om nog dijken op te werpen.”

„Men begrijpe mij niet verkeerd: ik ben er niet zoo heftig op gesteld de Japanners met Inlanders, en zie er in veel opzichten geen bezwaar in hen met Europeanen gelijk te stellen; maar ik beweer, dat de geheele klassificatie niet deugt en niet gemaakt is op de gebeurlijkheden, die thans reeds met veel zekerheid zijn te voorspellen. Wanneer de Japanners hier met Europeanen wenschen gelijk te staan, dan is dit ongetwijfeld omdat zij daaraan

het begrip van bevoorrechtiging hebben. Dit moge nu in beginsel onjuist zijn (zie supra, *Quasi nationaliteit*, blz. 198—200), in de praktijk zal er toch veel van aan zijn”.

Ruim twintig jaar later komt Nederburgh op de kwestie nog eens terug. Met verwijzing naar zijn betoog van 1896, brengt hij in herinnering, dat hij destijds al had geraden de bakens tijdig te verzetten. Hij wijst op het gevaar, dat de gelijkstelling der Japanners als een treden uit de klasse der overheerschten is opgevat en vraagt welke „goede grond kan er dan nog bestaan om Chineez en Inlanders daartoe te rekenen?”

Voor ons vraagstuk van bijzonder belang is, wanneer hij zegt, dat wij de gelegenheid hebben laten voorbijgaan om een hervorming in beginsel in te voeren, „zonder eenigen schijn, dat zij ons werd afgedwongen”. Voor deze woorden vraag ik daarom speciaal aandacht, omdat zij de voorstelling wekken als zoude dwang van Japansche zijde zijn uitgeoefend. Zijn eigen woorden, uitgesproken op de algemeene vergadering van de vereeniging „Moederland en Koloniën” te 's-Gravenhage op 20 November 1918 onder den titel: „Afschaffing van de wettelijke onderscheiding der bevolking in Nederlandsch-Indië naar rassen of klassen”²⁾, volgen hier:

„Het is reeds twintig jaar geleden, dat ik in „Wet en Adat” een reeks beschouwingen gaf over „de klassen der bevolking van Ned.-Indië”, de daaruit geboren ingewikkelde toestanden schetste en in het slothoofdstuk („Waarheen?”) op de wenschelijkheid wees om aan het dualisme der rechtstoestanden in Indië zooveel mogelijk een einde te maken, (zie ook vergadering v. h. Indisch Genootschap op 2 Dec. 1905) en dat ik de aandacht vestigde op een feit, waardoor dit dualisme ten doode gedoemd, immers daaraan zijn natuurlijke grondslag ontnomen werd. De Japanners, die zich hadden opgewerkt tot een mogendheid in Westerschen trant, hadden niet alleen in hun eigen land de voorrechten, o.a. van exterritorialiteit, die de Westersche groepen er genoten, afgeschafft; ook in het buitenland verkozen zij niet langer als Oosterlingen beschouwd te worden, wanneer daaraan, zooals in Indië, de reeds besproken hatelijke betekenis van overheerschten was verbonden.

Aan hun verklaarbare wensch gehoor gevende, stelde onze wetgever door een wijziging van het Regeeringsreglement hen gelijk met Europeanen en bij de herziening van dat Reglement in 1906 is dit zoo gebeven. Zoo werd reeds in 1899 de grondslag der onderscheiding geheel ondermijnd, want de Japanners zijn noch Europeanen, noch Christenen en steken het niet onder stoelen of banken, dat zij — verre van Westerlingen te willen zijn — zich geroepen achten de leiding te nemen in het „ontwaakte” Oosten. Wanneer zij met Europeanen worden gelijkgesteld, welke goede grond kan er dan nog bestaan om den Chinees en den Inlander in een klasse van overheerschte Oosterlingen afgezonderd te houden?

Mijn betoog heeft toen weinig indruk gemaakt. Wanneer ik hierbij voeg „Helaas!”, dan is dit niet omdat mijn eigenliefde daardoor gekwetst werd, maar omdat toen de gelegenheid nog schoon was om een hervorming in beginsel vast te stellen en met haar invoering te beginnen, *zonder eenigen schijn dat zij ons werd afgedwongen*. Maar toen was alles nog zóó rustig in Indië, dat slechts weinigen een verandering van het getij verwachtten, die zou nopen de bakens te verzetten. Zelfs toen ik een vijf jaar later mijn denkbeeld uitwerkte in eene verhandeling „Eenheid of meerheid van recht voor Ned.-Indië?” zei een toenmalig, zeer bekwaam en liberaal Indisch ambtenaar tot een vriend van me: „Je moet Nederburgh toch eens vragen, hoe hij op dat dwaze denkbeeld is gekomen.””

Ten derden male en weer 10 jaren later komt hij op het vraagstuk terug³⁾ en wekt wederom den schijn als zou de concessie ons zijn afgedwongen. Japan nam aan de indeeling harer onderdanen aanstoot en „Nederland kon haar in dit opzicht moeilijk genoegdoening weigeren”.

„De tegenstelling Europeaan—Inlander, hoe natuurlijk ook, had een hatelijk karakter in veler oogen, doordat zij samenviel met de afscheiding tusschen heerschers en overheerschten. De machtigste natie van Azië nam er aanstoot aan, dat haar onderdanen tot de overheerschte klasse zouden behooren en Nederland kon haar in dit opzicht moeilijk genoegdoening weigeren”.

Kleintjes⁴⁾ heeft een anderen kijk op het geval en stelt het voor, alsof onzerzijds bij Japan de verwachting gewekt was, dat met het handelstractaat van 1896 tevens, althans na

de ratificatie, de gelijkstelling zou worden aanvaard. Waar dit stelsel tweeslachtig zou zijn met het oog op de rechtspositie der reeds vroeger gevestigde Japanners, zou men definitief tot gelijkstelling besloten hebben. Over deze kwestie zal later nog gesproken worden; hier moge volstaan worden op te nemen, wat Kleintjes ervan zegt:

„Dat de laatstgenoemden (= de Japanners) bij deze groep (= die der Europeanen) zijn ondergebracht, vindt zijn verklaring in de reeds bij de wet van 1899 S. 202 (Ned. S. 121) gemaakte gelijkstelling met europeanen, die verband hield met het in 1896 met Japan te 's-Gravenhage gesloten en in het daarop volgende jaar geratificeerde verdrag van handel en scheepvaart. Bij de onderhandelingen over dat tractaat was bij Japan de verwachting gewekt (al was het noch in noch buiten het tractaat overeengekomen), dat in de algemeene verordeningen, na de onderteekening van het tractaat vast te stellen, waarin onderscheid gemaakt zou worden in den rechtstoestand van europeanen en vreemde oosterlingen, de japanners gelijk zouden worden gesteld met europeanen. Het gevolg zou zijn een tweeslachtigheid van rechtstoestand voor de japanners, al naar mate het een verordening betrof, ouder of jonger dan het tijdstip der onderteekening van het verdrag. Dit stelsel zou in de toekomst tot groote verwarring aanleiding moeten geven. Vandaar, dat de wetgever, om verdere moeilijkheden te voorkomen, tot de bedoelde gelijkstelling besloot”.

In een noot verwijst deze schrijver nog naar een Volkenbondsuitgave ⁵⁾ alsmede naar een artikel van Tsunejiro Miyaoka, welke beide verwijzingen geen betrekking hebben op het onderwerp der bespreking. Het laatstgenoemde artikel ⁶⁾ is meer een rechtzetting van een verkeerde opvatting, waarmede de Westerlingen behept zijn, n.l. „that in Japan a husband acquired the status of a member of the wife's family” en indien zulks dan af en toe eens voor mocht komen, dan: „these are exceptional forms of marriages. In the greater majority of the cases of marriage in Japan, as elsewhere the „man taketh a wife unto himself”.”

Van Mastenbroek vermeldt in zijn proefschrift ⁷⁾ incidenteel, dat de gelijkstelling om politieke redenen geschiedde met verwijzing naar Kleintjes I, 6de druk, blz. 110.

De overige schrijvers zooals Van Vollenhoven ⁸⁾, De Lou-
ter ⁹⁾, Carpentier-Alting ¹⁰⁾, Stibbe ¹¹⁾, Westra ¹²⁾ laten zich
over de vraag niet uit. Margadant ¹³⁾, die in de Nederlandsch-
Indische staatsrechtliteratuur een eigen, vaak eigenaardige,
plaats inneemt, heeft zich bij dit probleem niet bepaald tot
de staatsrechtelijke kant, maar haalt er de Japansche pers bij.
Nadat hij eerst de vraag, tot welke groep de Japanners be-
hooren, juist beantwoord heeft door te zeggen, dat zij staats-
rechtelijk tot de heidenen (art. 109 R.R., lid 3) moeten ge-
rekend worden en derhalve met inlanders zijn gelijkgesteld,
schrijft hij verder:

„Nu de geheele ommekeer van den regeeringsvorm en de in-
voering van op westerschen leest geschoeide staatsinstellingen
in Japan alle gemoederen daar te lande in beweging brengen,
maakt een rechtstoestand der Japanners in deze koloniën in den
laatsten tijd, evenals eenige jaren geleden, een onderwerp van
bespreking uit in de Japansche pers. Een der voornaamste te
Tokio verschijnende bladen, de *Nichi Nichi Shimbun*, eischt,
dat eer het tusschen Nederland en Japan bestaande tractaat (het
tractaat van 1856 met een additioneele overeenkomst van 1857.
Zie Indisch Staatsblad 1863 no. 5) kan worden herzien, eene ver-
andering moet komen in de bepaling, dat de Japanner in Neder-
landsch-Indië gelijkstaat met den Inlander. Al mogen, zegt dat
blad, Chineezzen, Koreanen, en Hindoes hunne nationale waar-
digheid uit winstbejag te grabbel gooien, niet één Japanner zou
ooit voor een inlandsche rechtbank willen terechtstaan. Eigen-
aardig genoeg is er in deze kolonie met eene zoo geamalgameerde
bevolking dan ook geen enkele Japanner gevestigd. (Zie de be-
volkingsstatistiek in bijlage A. van het Koloniaal Verslag van
1890). Van die oppositie tegen art. 109 van het Regeerings-
Reglement maakten zich tot organen de in China verschijnende
N. C. Daily News en de te Hongkong uitkomende *Overland
China Mail*, welk laatste blad echter in de dwaling verviel,
dat niet alleen de Japanners maar ook alle westersche vreemde-
lingen: Engelschen, Franschen, Duitschers en anderen met de
Inlanders zouden zijn gelijkgesteld; wat dit blad nog zoo erg
niet vond. De uitingen der Aziatische pers verdienen meer en
meer de aandacht, zeker in niet geringere mate dan die der
Europeesche, waar het betreft het groote Aziatische rijk dat de
Nederlandsche kolonie vormt”.

In het proefschrift van Van Kleffens ¹⁴⁾, getiteld: „De

internationaalrechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Japan (1605—1919)" wordt als reden opgegeven:

„De Nederlanders in Japan stonden volgens de tractaten in rechtstoestand geheel gelijk met alle andere vreemdelingen van westersche afkomst. Omgekeerd had Nederland voor de op zijn gebied komende Japanners niet met eenig tractaats-voorschrift rekening te houden, gevolg van de zoo goed als volslagen niet wederkeerigheid van het verdrag van 1858; het kon de rechtspositie der Japanners dus regelen naar eigen goedvinden. Voor het Rijk in Europa, Suriname en Curaçao zijn te hunnen aanzien geen bijzondere bepalingen gemaakt, zij stonden daar dus met alle andere vreemdelingen op één lijn. Voor Nederl.-Indië moest gelet worden op het bekende art. 109 R.R. van 1854, ingevolge de bepalingen der alinea's 2 en 3 van dat artikel, zooals deze gedurende de geldigheid van dat verdrag van 1855 luidden moest worden aangenomen, dat zij met Chineezen en andere vreemde oosterlingen op één lijn stonden. Ten tijde van de sluiting van het tractaat lag daarin met het oog op de toenmalige ontwikkeling van de Japansche bevolking en de Japansche staat niets onbillijks; bij den snellen groei van het Japansche rijk ging het sterk nationaal zelfgevoel hier later aanstoot aannemen; het einde was een wijziging in art. 109 R.R.”

Wanneer Van Kleffens de vraag stelt: „Welke was de drijfveer die de regeering tot het indienen van het wetsontwerp had aangezet" luidt het antwoord^{14a)}, dat de vraag van wie de stoot tot hervorming is uitgegaan nimmer haar oplossing vond, daarbij wijzende op de ontwijkende antwoorden van regeeringszijde in het Kamerdebat. De betrekkelijke passage luidt:

„Men mompelde, dat drang uit het buitenland haar tot dezen stap had bewogen; voorzoover mij bekend is dit punt nooit geheel opgehelderd. In de Staten-Generaal werd het ter sprake gebracht, doch een afdoend antwoord gaf de regeering niet”.

„Hoe verdedigde de regeering haar voorstel? Met een beroep op het bestaan eener talrijke kolonie van ontwikkelde Japanners in Nederlandsch-Indië kon zij niet aankomen. Haar grootste kracht zocht zij in het argument, dat de gelijkstelling van Japanners met Europeanen in onze Indische wetgeving; al waren wij daartoe volgens het tractaat niet verplicht, de feitelijke omstandigheden brachten die gelijkstelling met zich”.

„Minder sloeg het tweede, zwakkere argument der regeering in, dat n.l. lid 1 van art. XVII uit het Japansche tractaat eene bedenkelijke mate van tweeslachtigheid in de Indische wetgeving tweeweg dreigde te zullen brengen. Het voorbehoud „so far as the laws permit” moest n.l. naar de heer Röell, onder wiens leiding de onderhandelingen over het tractaat aan onze zijde waren gevoerd, met een beroep op de diplomatieke gedachtenwisseling bij de totstandkoming van het tractaat, aantoonde, zóó worden uitgelegd, dat het betrekking had op „les dispositions légales existantes au moment de la conclusion du traité”, m.a.w. het tractaat verplichtte Nederland, om ten aanzien van de rechtspositie der Japanners in de koloniale wetgeving der toekomst geen andere dan de in *bestaande* wetten en verordeningen voorkomende afwijkingen van de in de eerste plaats voor het moederland gemaakte tractaatsbepalingen op te nemen. Afwijkingen, opgenomen in wetten en verordeningen bestaande op het oogenblik van de sluiting van het tractaat, zou Nederland dus ook in de toekomstige normen mogen bestendigen of overnemen, nieuwe afwijkingen der betreffende verdragsvoorschriften daarentegen zouden niet mogen worden gemaakt. Door nu de Japanners geheel met Europeanen gelijk te stellen, wilde men verhinderen, dat tengevolge van deze regeling onze koloniale wetgeving in de toekomst eene ongewenschte tweeslachtigheid zou vertoonen”.

Zooals reeds medegedeeld is, beoogt deze studie de oorzaken op te sporen welke de „Japannerwet” deden ontstaan, waartoe de hierboven weergegeven uitlatingen der verschillende schrijvers wel aanmoedigden.

De indeeling der studie werd als volgt opgevat.

De „Japannerwet” bracht een wijziging aan in het Regeeringsreglement, is dus ten nauwste verbonden aan het Nederlandsch-Indisch Staatsrecht, vandaar dat in een eerste hoofdstuk een kort geschiedkundig overzicht gegeven wordt van de bepalingen in den loop der eeuwen, die de inwoners van Nederlandsch-Indië onderscheidden en heden nog onderscheiden naar hun landaard.

Omdat de „Japannerwet” in verband staat met het Verdrag van Handel en Scheepvaart van 1896 en zich dus beweegt op het terrein van de internationaalrechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Japan, is een overzicht dier betrekkingen onontbeerlijk en zal in een tweede hoofdstuk

de historische ontwikkeling in zeer beknopten vorm worden weergegeven.

In een derde, tevens laatste hoofdstuk zullen, na de voorafgaande historische beschouwingen, de resultaten weergegeven worden van eigen onderzoek.

Moge deze studie dan tenslotte de waas van geheimzinnigheid ontsluiëren, welke tot op heden de kwestie van het ontstaan der „Japannerwet” bedekt hield.

HOOFDSTUK I.

KORT HISTORISCH OVERZICHT DER WETTELIJKE ONDERSCHEIDINGEN VAN DE INWONERS VAN NEDERLANDSCH-INDIË NAAR HUN LANDAARD.

Periode der Vereenigde Oost-Indische Compagnie.

De Nederlandsche koloniale macht vindt haar oorsprong in den handelsgeest van ons volk. Waren wij van oudsher al bekend als de vrachtvaarders van Europa en haalden wij met name de Oostersche producten uit de Spaansche en Portugeesche havens om deze over geheel Europa te verspreiden, tegen het einde der 16de eeuw dwongen de omstandigheden ons ertoe zelf den weg naar het Oosten te gaan zoeken. De daad, die daartoe noopte was het sluiten van de havens van het Iberische schiereiland voor de Hollanders, gepaard aan het in beslag nemen van alle zich daar bevindende Hollandersche schepen.¹⁵⁾ Philips II, die in 1585 deze maatregel uitvaardigde,¹⁶⁾ meende daarmede den strijd met de Nederlanden te kunnen beëindigen door hun handel lam te leggen. Hij had echter de oudvaderlandsche energie onderschat, want weldra ontstonden er verschillende particuliere maatschappijen, die op den Oost gingen varen — een der meest luisterrijke hoofdstukken uit onze koloniale geschiedenis. Dank zij het groot, staatkundig en commercieel inzicht van Prins Maurits en Oldebarneveldt werden die handelsverenigingen tot één groot concern vereenigd: de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, opgericht in 1602.

Waar handeldrijven in die jaren niet anders mogelijk was dan — om het modern te noemen — als semi-officieel bedrijf, kreeg de Compagnie van de Staten-Generaal een Octrooi, dat haar het monopolie verschafte van den handel op alle

landen ten Oosten van de Kaap de Goede Hoop tot aan de straat Magelhaen. Tevens kreeg zij publiekrechtelijke bevoegdheden om dat monopolie te kunnen handhaven, waarvan het belangrijkste was, naar luid van art. 35 van het Octrooi, op naam van de Staten-Generaal „mette Princen ende Potentaten verbintenissen ende contracten te maken” alsmede „tot onderhoudinge van goede ordre, politie ende justitie” forten en sterkten te bouwen alsmede gouverneurs, soldaten en officieren van justitie aan te stellen.¹⁷⁾

Duidelijk blijkt uit het Octrooi, dat de V.O.C. een handelslichaam was met overheidsrechten en aldus de tweeledige functie vervulde van handels- en staatslichaam. Dit dualisme is van grooten invloed geweest op de staatkundige ontwikkeling van Nederlandsch-Indië en, zooals nader blijken zal, ook op de verhouding tusschen Nederland en Japan.

Wanneer men de Instructies aan de Gouverneurs-Generaal¹⁸⁾ leest, blijkt, dat de handelsfunctie primair was en de staatkundige bemoeiingen zich voornamelijk beperkten tot het geven van voorschriften over de betrekkingen tot inlandsche vorsten; in ieder geval, zij gingen slechts zoover als het handelsbelang gebood.

Achteruitgang der V.O.C., ondanks pogingen tot herstel, was oorzaak, dat in 1796 het Bestuur van het eens zoo machtige lichaam werd ontbonden om vervangen te worden door een „Comité tot de Zaken van den Oostindischen Handel en Bezittingen”.¹⁹⁾ Na een slechts twee-jarig bestaan verklaarde de eerste Staatsregeling van 1798 bij art. 247²⁰⁾: „De Bataafsche Republiek neemt tot zich alle de Bezittingen en Eigendommen der gewezen *Oost-Indische Compagnie*, benevens alle derzelve schulden. De octrooijen voormaals aan die Compagnie verleend, worden vernietigd.”

Tijdens de periode der V.O.C. van 1602 tot 1798 werd er in Indië een groote verscheidenheid van inwoners gevonden²¹⁾, waarmede de Compagnie, omdat zij in de eerste plaats handelslichaam was, zich niet heeft bemoeid.

Er was een bonte verscheidenheid van inheemsche volken en volkjes, bijeengegroepeerd in eigen kringen; hier en daar

trof men verspreid de Hollanders aan tezamen met vreemdelingen van hetzij Westersche, hetzij Oostersche origine.

De vreemdelingen van Oostersche origine waren reeds aanwezig voor de komst van Hollanders en ofschoon deze Oostersche vreemdelingen „zeer in aard verschillen, worden zij wegens hun gemeenschappelijk kenmerk, hun vreemde afkomst, samengevat onder de benaming Vreemde Oosterlingen”.²²⁾ Onder deze Vreemde Oosterlingen waren de Chineezzen overwegend in aantal. In sommige Instructies, te weten die van 1617²³⁾ en 1632²⁴⁾, alsmede in de Patriasche Missive van 1635²⁵⁾ wordt er dan ook van hen — en met waardeering — gewag gemaakt.

Dat er in deze eerste tijden ook Japanners waren, blijkt uit de beschrijving, die De Haan²⁶⁾ geeft:

„De vreemde Oosterlingen te Batavia waren de Japanners, Mooren, Chineezzen en Paranakan's.

Een belangwekkend element vormen de Japanners. Als gehuurde landsknechten, echte condottieri, vinden wij in het begin der 17e eeuw Japansche soldaten zoowel in den dienst der Compagnie (het eerst in 1612, gewapend met boog en pijlen) als in dienst der Engelschen, Portugeezzen en Spanjaarden. In 1616 is er in ons oud Jacatra reeds een Japansch kapitein en bij het burgervendel, dat in 1620 werd opgericht, waren ook de Japanners ingedeeld, denkelijk meerendeels ontslagen soldaats; in 1623 kon de Japansche burgerij 130 man onder de wapens brengen. Niet zelden treft men Christenen onder hen aan. Sommigen waren pachters van belastingen, anderen dreven zeehandel en mettertijd zou het Japansche element denkelijk een belangrijke factor te Batavia geworden zijn, wanneer niet in 1635 Japan hermetisch was afgesloten geworden voor vreemde invloeden. Voortaan mocht geen Japanner zijn land verlaten en geen in den vreemde vertoevend Japanner daar terugkomen. Hiermee was natuurlijk het doodvonnis gestreken over hunne kolonie te Batavia, die te klein was om zelfstandig voort te leven en zich moest oplossen in hare omgeving. De laatste vermelding van Japanners alhier is van 1682, maar nog in 1735 werd een Abraham Scheenon begraven, een afstammeling van den Christen-Japanner Kapitein Itsemon, die denkelijk weer dezelfde is als de Kapitein Michiel Eytemmo van 1625.

Hoe deze natie zich wist aan te passen, blijkt uit het leven van

Simon Simonsz. van der Heyden van Firando, een volbloed Japanner, die het in den dienst der Compagnie niet enkel bracht tot Opperkoopman, Shahbandar en Licentmeester te Batavia, maar ook de stemmige betrekkingen vervulde van Diaken, Ouderling, Boedelmeester en Weesmeester; hij overleed in 1673 als burgerkoopman. Van gemengd bloed daarentegen was François Caron, een in Nederland opgevoede zoon van het bekende Opperhoofd van Japan bij eene Japansche moeder. Deze heeft als Predikant op Ambon gestaan, later te Leksmond, en een veertigtal Maleische preeken benevens een Maleisch vragenboekje heeft geschreven, die in druk zijn verschenen. De beroemde Beaumarchais echter, de schrijver van de *Mariage de Figaro*, die evenzoo van onzen Caron moet afstammen, had niet de Japansche vrouw tot over-grootmoeder maar sproot uit diens huwelijk met Constantia Boudaen.

Belangwekkender nog zijn de uitlatingen van onze voorvaderen over het volk van Dai Nippon.

„'t Is een seer resoluut volck”, zegt Matelief; lammeren in hun eigen land maar „bijcans duyvelen” daarbuiten, oordeelt Coen; zij willen „van alle dingen reden ende bescheet hebben”, verklaart Dominé Caspar Wiltens; „helden in het gevecht” noemt Wouter Schouten hen — uitspraken van drie eeuwen geleden, die latere gebeurtenissen op verrassende wijze hebben bevestigd”.

„Het eerste wat men in den nieuwen tijd omtrent Japanners te Batavia verneemt, is in eene advertentie in de *Javabode* van 25 Mei 1867: verschenen is alhier een Japansche kunstenaars-troep, waaronder „twee Japansche vrouwen, de eerste die ooit vergund werden hun land te verlaten”.

De in bovenstaand citaat genoemde François Caron werd als Europeaan beschouwd en was, aldus Van Mastenbroek ²⁷⁾ „vermoedelijk een der kinderen, voor wien bij plakkaat van 28 September 1645 een „acte van legitimatie door haar hoogmogenden” verleend was”.

Hoezeer men overigens kijk bleek te hebben op de Japanners, blijkt uit de Generale Instructie van 1650, waar zij als een „moedige, superbe, preciese natie” worden aangeduid. ²⁹⁾

Van eenige bemoeienis der V.O.C. met de inwoners van Nederlandsch-Indië kan overigens niet gesproken worden. Terecht zegt De Kat Angelino ³⁰⁾ dan ook van de V.O.C., dat hare houding ten opzichte van al wat Oostersch was en

niet tot den handel gerekend kon worden „opportunistisch” was, en Westra ³¹⁾: „het indische staatsrecht, zooals wij dat nu kennen, dankt zijn oorsprong niet aan de uitvoering van een daartoe als zoodanig vooropgezet plan. Het is ontstaan als een noodwendige bijkomstigheid.”

De V.O.C. kende, zooals de geest des tijds het wilde, enkel de onderscheiding tusschen Christenen en niet-Christenen, die ook in het algemeen met de geestelijke en maatschappelijke ontwikkeling samenviel. De eersten werden als Europeanen beschouwd. Ook de Oosterlingen, die het Christendom beleden, werden met de Europeanen gelijkgesteld, al werd daar in de praktijk in vele opzichten geen rekening mede gehouden. Waar het voornamelijk gold inlanders, die tot het Christendom waren overgegaan, spreek ik in het vervolg van inlandsche-Christenen, een term, die voor den tijd, waarin het godsdienst-criterium gold, juister is dan Christen-inlanders, waar het genus bij zoodanige onderscheiding is: Christenen en niet-Christenen en niet: inlanders en niet-inlanders. Voor de onderscheiding onzer dagen is de term Christen-inlander de juiste. Zooals vanzelf spreekt kwam het godsdienst-criterium in het bijzonder tot uiting bij huwelijksluiting, in het algemeen bij het familierecht.

Periode der wet A.B. van 1847.

In het midden der 19de eeuw werd het streven om het privaatrecht der Europeanen te codificeeren bekroond met de invoering in Nederlandsch-Indië van een nieuwe wetgeving. Hierdoor werd een scherpere afbakening en onderscheiding der bevolkingsgroepen noodzakelijk, omdat van deze onderscheiding zou afhangen of men onderworpen zou zijn aan het gecodificeerde Europeesche recht of aan een ander recht.

Bij Publicatie van 30 April 1847, S. no. 23 werden afgekondigd de Algemeene Bepalingen van Wetgeving voor Nederlandsch-Indië, terwijl bij Publicatie van 3 Maart 1848 S. no. 10 de Bepalingen omtrent de invoering van en overgang tot de nieuwe wetgeving werden afgekondigd.

Beide bepalingen traden in werking met de nieuwe wetgeving op 1 Mei 1848. Met betrekking tot ons onderwerp worden in deze bepalingen de navolgende belangrijke artikelen aangetroffen: ³²⁾

- Art. 6 A.B. De Ingezetenen van Nederlandsch-Indië zijn onderscheiden in Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen en Inlanders en met dezen gelijkgestelde personen.
- Art. 7 A.B. Met Europeanen worden gelijkgesteld:
- 1°. alle Christenen, daaronder begrepen die welke tot de Inlandsche bevolking behooren;
  - 2°. alle andere personen van waar ook afkomstig, die niet in de omschrijving vallen van het volgende artikel.
- Art. 8 A.B. Met Inlanders worden gelijkgesteld de Arabieren, Mooren, Chineezen, en alle anderen, die Mahomedanen of Heidenen zijn.
- Art. 9 A.B. Het burgerlijk en het handelsrecht, in Nederlandsch-Indië ingevoerd of in te voeren, is toepasselijk op alle Europeesche en daarmede gelijkgestelde ingezetenen van Nederlandsch-Indië.
- Art. 10 A.B. De Gouverneur-Generaal is bevoegd om, ten aanzien van de Inlandsche Christenen in het algemeen, of van enkele hunner gemeenten, tijdelijk zoodanige uitzonderingen op de bepaling van het voorgaande artikel te maken, als hij noodzakelijk zal oordeelen.
- Art. 3 Ov. Naar aanleiding van art. 10 der Alg. Bep. v. Wetg. wordt bij dezen vastgesteld dat, tot dat dienaangaande nader zal zijn voorzien, de tot de Inlandsche bevolking behorende Christenen over geheel N.-Indië, met opzicht tot het burgerlijk- en handelsrecht, alsmede tot de strafwetgeving en de rechtsbedeeling in het algemeen, geheel en al zullen blijven in hunnen tegenwoordigen rechtstoestand, en zulks met dien gevolge, dat, voorzoover zij thans met Inlanders zijn gelijkgesteld, alle de in de nieuwe wetgeving omtrent deze laatsten gemaakte bepalingen ook op hen toepasselijk zijn.

Men onderscheidde derhalve twee hoofdgroepen: Europeanen en Inlanders, zonder dat nader werd aangegeven, wie tot de eene en wie tot de andere gerekend moesten worden. Blijkbaar vond men de grens als van nature aangegeven. Voor de gelijkstelling met Europeanen bleef het criterium — de Christelijke godsdienst — behouden.

Dat het artikel bij het regelen van de gelijkstellingen overigens verre van duidelijk was, blijkt uit hetgeen Nederburgh ³³⁾ naar aanleiding daarvan opmerkt.

„Wie eigenlijk Europeanen, wie Inlanders waren, vond men blijkbaar nog niet noodig aan te duiden. Het leek voldoende de grenslijn te trekken tusschen de overigen, die — noch Europeaan, noch Inlander zijnde — bij een der twee hoofdgroepen moesten worden ingedeeld.

Nu had de wetgever er zich toe kunnen bepalen nauwkeurig aan te geven, wie bij één der twee hoofdgroepen werden ingedeeld en „alle overigen” bij de andere te voegen. Maar uit overmaat van zorg omschreef hij zoowel wie met Europeanen, — als wie met Inlanders waren gelijkgesteld, een gevaarlijke wijze van werken, daar de geringste onjuistheid of onduidelijkheid in één der twee omschrijvingen tot gevolg kan hebben, dat iemand „tusschen twee stoelen” komt te zitten of wel op beide tegelijk moet plaats nemen. (Deze fout bleef gehandhaafd in het oorspronkelijke art. 109 R.R.).

Een ander gevaar, dat het artikel opleverde, lag hierin, dat de wetgever als de met inlanders gelijkgestelden noemde Arabieren, Mooren, enz., die hij als voorbeelden van groepen van niet-Christenen aangaf, waardoor hij sommigen op het dwaalspoor bracht aan te nemen, dat deze groepen inlanders waren, ook al beleden zij den Christelijken godsdienst.

Van de gelijkstelling van inlandsche Christenen kwam niets terecht, omdat de Gouverneur-Generaal ruimschoots gebruik maakte van de hem bij art. 10 A.B. gegeven bevoegdheid, middels art. 3 Ov. en hen voor het materieele en formeele recht met inlanders gelijkstelde.

De weinige Japanners, die er in deze tijden in Nederlandsch Indië waren vielen dus onder de met inlanders gelijkgestelden.

In 1854 werd deze materie overgebracht naar het Regeeringsreglement, dat krachtens de Grondwet van 1848 ³⁴⁾ bij de wet moest worden vastgesteld.

De beginselen van de algemeene bepalingen van wetgeving werden overgenomen, nadat zij drie ontwerpen waren gepasseerd.

Ontwerp I van 1851, artikel 97.

alinea 1. De bepalingen van dit reglement en van alle andere verordeningen, waarin onderscheidenlijk sprake is van Europeanen en Inlanders, zijn, het tegendeel niet bepaald zijnde, ook toepasselijk op de met hen gelijkgestelde personen.

alinea 2. Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen, de tot de Inlandsche bevolking behorende, daaronder begrepen, en alle andere personen van waar ook afkomstig, niet vallende in de hieronder volgende omschrijving.

alinea 3. Met Inlanders worden gelijkgesteld de Arabieren, Mooren, Chineezers en allen die mahomedanen of heidenen zijn.

In dit voorstel werden de artikelen 7 en 8 A.B. geheel overgenomen, behoudens een bijeenrekking van wat stond in art. 7 A.B. sub 1 en sub 2 alsmede „een paar kleine wijzigingen, die alleen de schikking der woorden betreffen en volkomen overbodig waren”.³⁵⁾ Volgens Nederburgh te beschouwen „als geknutsel zonder eenige beteekenis; vermeende verfraaiing of verduidelijking”.³⁶⁾

In het Voorloopig Verslag van de Commissie van Rapporteurs³⁷⁾ worden opmerkingen gemaakt over het 2de lid van art. 97 en naar aanleiding daarvan ook over het 3de lid, dat voor ons onderwerp van het meeste belang is. Wij lezen daar ter plaatse:

„Omtrent de bepalingen van het 2de lid van dit artikel, volgens hetwelk de Christenen onder de inlanders, onder zekere beperkingen, met de Europeanen worden gelijkgesteld, stonden twee gevoelens tegenover elkander. Sommige leden keurden die gelijkstelling alleszins goed, omdat daarin een middel gelegen was, om langs een zachten weg de verspreiding des Christendoms en dus ook die van ware beschaving te bevorderen. Een grooter aantal leden achtte daarentegen die gelijkstelling zeer bedenkelijk. Zoodoende werd de Mohammedaan of Heiden, alleen omdat hij tot het Christendom overging, in eenen anderen maatschappelijken toestand geplaatst, en hem een lokaas tot dien overgang voorgeworpen, dat wel niet tot de verspreiding van het

echte Christendom zou bijdragen. Steeds is het eene tegenwerping tegen de verspreiding van het Christendom in Indië geweest, dat op de Molukken de inlandsche Christenen uit hun natuurlijk element waren gerukt, en dientengevolge hunne maatschappelijke plichten minder goed vervulden. Die tegenwerping zou, bij verdere verspreiding van het Christendom onder de Inlanders, meer algemeen kunnen worden. Ook uit een staatkundig oogpunt zou de gelijkstelling verkeerde gevolgen kunnen hebben. Indien het b.v. waar is, wat sommigen beweren, dat zich in de nabijheid van Soerabaja eenige dessa's bevinden, waar de bevolking het Christendom heeft omhelsd, zullen dan die dorpen vrijgesteld moeten worden van heerendiensten en andere verplichtingen, thans uitsluitend op de Inlanders klevende?

In verband met deze bedenking zouden de laatst bedoelde leden ook uit het 3de lid van het artikel de godsdienst als criterium voor de gelijkstelling met inlanders willen zien wegvallen. Door het blootelijk noemen van den landaard was het doel even goed te bereiken".

Naar aanleiding van de opmerkingen kwam de Regeering wel met een nieuw ontwerp, doch dit was op een enkele redactiewijziging na volkomen hetzelfde als het vorige, hetgeen zij in de Memorie van Toelichting uitdrukkelijk zegt. ³⁸⁾

Ontwerp II van 1853, artikel 105.

alinea 1. De bepalingen van dit reglement en van alle andere algemeene verordeningen, waarin sprake is van Europeanen en Inlanders, zijn, waar het tegendeel niet bepaald is, toepasselijk op de met hen gelijkgestelde personen.

alinea 2. Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen, ook de zoodanigen, die tot de Inlandsche bevolking behooren, voorts alle andere personen van waar afkomstig, niet vallende in de termen der volgende zinsnede.

alinea 3. Met Inlanders worden gelijkgesteld de Arabieren, Mooren, Chineezen en allen die mahomedanen of heidenen zijn.

De Memorie van Toelichting luidt:

„Zonder het gewigt der gemaakte aanmerkingen te ontkennen, meent men evenwel dat het onderscheid van godsdienst het

criterium is, hetwelk in de toepassing de minste moeilijkheden zal opleveren. Het criterium van landaard kan alleen dienen tot het aanwijzen van twee groote klassen: *Europeanen* en *inlanders*. Voorzoo veel betreft de gemengde klassen, dat is, dezulken, die noch *Europeanen* noch *inlanders* zijn, moet men tot *gelijkstellingen* toevlugt nemen, en dan wordt het criterium van de godsdienst het eenige hetwelk alles omvattend is''.

Tegen het beginsel, dat de rechtstoestand der inlandsche Christenen bepaalde bleef in de Kamer verzet bestaan³⁹⁾ en derhalve bleef den Minister niets anders overig dan de keuze, óf zijn stelsel handhaven, óf het laten varen. Het laatste werd gekozen en een nieuw ontwerp werd der Kamer aangeboden, dat na nog eens gewijzigd te zijn geworden, inderdaad Wet is geworden.

Ontwerp III van 1854, art. 112.

alinea 1. De bepalingen van dit reglement en van alle andere algemeene verordeningen, waarin sprake is van *Europeanen* en *inlanders*, zijn, waar het tegendeel niet bepaald is, toepasselijk op de met hen gelijkgestelde personen.

alinea 2. Met *Europeanen* worden gelijkgesteld alle Christenen; voorts alle andere personen, van waar afkomstig, niet vallende in de termen der volgende zinsnede.

alinea 3. Met *inlanders* worden gelijkgesteld Arabieren, Mooren, Chinezen en allen die Mohammedanen of heidenen zijn.

alinea 4. De inlandsche Christenen blijven onderworpen aan het gezag der inlandsche hoofden, en met opzigt tot regten, lasten en verplichtingen, aan dezelfde algemeene gewestelijke en gemeentelijke verordeningen en instellingen, als de *inlanders* die het Christendom niet belijden.

alinea 5. De Gouverneur-Generaal kan, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië, uitzonderingen maken op de toepassing der in dit artikel gestelde regels.

Hiermede was de oorspronkelijke tegenstand uit alinea 2 vervallen.

Toen de beraadslaging van dit artikel ter sprake kwam, deed de Minister van Koloniën het volgende voorstel: ⁴⁰⁾

„De heer Minister van Koloniën: Het is mij voorgekomen, Mijne Heeren, dat tot meerdere verduidelijking van dit artikel eene kleine wijziging noodzakelijk is, en wel in de tweede alinea ten gevolge waarvan die alinea zal worden gelezen als volgt: „Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen en alle personen, niet vallende in de termen der volgende zinsnede”. Ik ben zoo vrij daartoe het voorstel te doen”.

„De heer van Eck: Ik moet den Minister vragen, of niet nog eene andere verduidelijking zal moeten worden aangebracht in dit artikel, of namelijk niet in de wet zou moeten worden gesteld, wie inlanders zijn? Ik zie, dat met Europeanen worden gelijk gesteld Christenen en niet inlanders: Arabieren, Mooren, Chinezen en *allen die Mohammedanen of heidenen* zijn. Maar wat of nu inlanders zijn, wordt nergens gezegd, en de eenigen die niet genoemd zijn, die niet gelijkgesteld worden noch met Europeanen, noch met inlanders, zijn de Israëlieten. Zij zijn de eenigen die overblijven; ik begrijp dus niet, wat men door inlanders verstaat”.

„De heer Minister van Koloniën: Indien het de bedoeling van den redenaar uit Middelburg (= de heer Van Eck) is, om te constateeren dat aan de Israëlieten niet gedacht is, wil ik hem doen opmerken, dat met Europeanen gelijk zijn gesteld alle Christenen, en voorts *alle personen, niet vallende in de termen der volgende zinsnede*, en die volgende zinsnede zegt: „Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, Mooren, Chinezen en *allen die Mohammedanen of Heidenen* zijn”. De Israëlieten dus vallen, als niet behoorende onder de *tweede* categorie, van zelf — en dit is ook de geest der bepaling — in de *eerste*.

Met *inlanders* worden bedoeld de inheemsche bevolking, in tegenstelling van *Europeanen* of daarmede gelijkgestelden. Men heeft de ingezetenen van Nederlandsch-Indië gesplitst in twee groote categoriën: Het is dezelfde verdeeling, die ook nu bestaat, en die is in acht genomen bij de tegenwoordige Indische wetboeken: ik heb niet kunnen bespeuren, dat die verdeeling tot onzekerheid heeft aanleiding gegeven”.

„De heer Van Eck: Ik heb alleen willen zeggen, dat hier niet uitdrukkelijk staat, wat eigenlijk inlanders zijn. Wat Europeanen zijn is duidelijk, maar wat inlanders zijn wordt niet gezegd. Alleen zegt men, dat daartoe niet behooren: Europeanen, Christenen, en ook niet: Mooren, Arabieren, Chinezen, Mohammedanen en Heidenen, want die worden er slechts meê gelijk ge-

steld. Wanneer ik nu het artikel letterlijk opvat, dan zijn inlanders niet anders dan Israëlitien, want deze zijn de eenigen, die overblijven. Men kan uit het artikel niet zien, wie inlanders zijn, en toch de duidelijke omschrijving daarvan is wenschelijk om te kunnen weten, voor welke personen de bepalingen zullen gelden, die in dit wetsontwerp voor inlanders zijn geschreven”.

„De heer Minister van Koloniën: Indien de opvatting van den heer Van Eck juist is, dan zou hetzelfde moeten gelden ten aanzien van Europeanen, want er is evenmin gezegd, wie Europeanen zijn, als er gezegd wordt, wie inlanders zijn”.

De beraadslaging wordt gesloten en *art. 112* zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd”.

Hiermede luidt dan het artikel:

Regeeringsreglement, 1854, art. 109:

- alinea 1. De bepalingen van dit reglement en van alle andere algemeene verordeningen, waarin sprake is van Europeanen en Inlanders, zijn, waar het tegendeel niet bepaald is, toepasselijk op de met hen gelijkgestelde personen.
- alinea 2. Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen en alle personen, niet vallende in de termen der volgende zinsnede.
- alinea 3. Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, Mooren, Chinezen en allen die Mohammedanen of heidenen zijn.
- alinea 4. De inlandsche Christenen blijven onderworpen aan het gezag der inlandsche hoofden, en met opzigt tot regten, lasten en verplichtingen, aan dezelfde algemeene, gewestelijke en gemeentelijke verordeningen en instellingen, als de inlanders, die het Christendom niet belijden.
- alinea 5. De Gouverneur-Generaal kan, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië, uitzonderingen maken op de toepassing der in dit artikel gestelde regels.

De aangebrachte wijziging van alinea 2 heeft in de literatuur heel wat stof doen opwaaien, vooral door het betoog van Margadant⁴¹⁾, een betoog, dat De Louter⁴²⁾ „scherpzinnig” noemt, maar erbij zegt: „Zijn historisch onderzoek schijnt mij echter te bevooroordeeld, zijne analyse te spits-

vondig, om zijne conclusiën geheel te aanvaarden". Nederburgh ⁴³⁾ vindt Margadant's betoog onjuist en zegt naar aanleiding van De Louter's bewering: „De Louter noemt het „spitsvondig", wat nog iets anders is dan onjuist".

Dat Margadant's meening inslag vond, blijkt ook uit het proefschrift van Hekmeijer over de rechtstoestand der Inlandsche Christenen. ⁴⁴⁾

Margadant beweert het volgende: ⁴⁵⁾

„Er is tot dusver nog nimmer gelet noch gewezen op het hoogst belangrijke van hetgeen de minister eene verduidelijking noemde, die tevens een zeer gewichtige wijziging was. Stellen we tot goed begrip de voorgestelde 2de alinea nevens de gewijzigde:

Alinea 2 van het IIIe Ontwerp: De in de zitting gewijzigde alinea:

Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen; voorts alle andere personen, van waar afkomstig, niet vallende in de termen der volgende zin- snede.	Met Europeanen worden ge- lijkgesteld alle Christenen en alle personen, niet vallende in de termen der volgende zin- snede.
--	---

Is het noodig het merkwaardige verschil in het licht te stellen?
Oorspronkelijk met Europeanen gelijkgesteld: I. alle Christenen.
II. alle andere personen van waar afkomstig niet begrepen in de
derde zinsnede.

Edoch tengevolge der wijziging alsnu met Europeanen gelijk-
gesteld:

I alle Christenen, } II alle personen } niet vallende in de termen der 3de zinsnede.

Eene wijziging van groote beteekenis zooals we zullen zien.
Grammaticaal slaan de slotwoorden der tweede alinea van ons
artikel onbetwistbaar op beide categorieën; „en" is conjunctief,
niet disjunctief gebezigd. Die grammaticale uitspraak doe ik niet
auctoritata meo alleen, edoch ze vindt steun in het gevoelen van
door mij geraadpleegde deskundigen op taalgebied".

Eenige bladzijden verder bij de bespreking van alinea 2
schrijft Margadant: ⁴¹⁾

„Dit voorschrift (= van alinea 2) is meer negatief door de slot-
woorden „Niet vallende in de termen der volgende zinsnede",
die op *beide* categorieën slaan, wat juist het gevolg is geweest van

de bij de openbare behandeling aangebrachte wijziging. Dit is onbetwistbaar. Immers zooals ik aantoonde, maakte het oorspronkelijk voorgestelde artikel die slotwoorden alleen toepasselijk op „alle andere personen” maar de wijziging deed de komma-punt wegvallen en tevens den term „Voorts alle andere personen”; ze verbond de uitdrukking „alle Christenen” door het conjunctieve „en” met „alle personen”, en maakte de slotwoorden van toepassing op die allen.

Die beteekenis blijkt *luce clarius* door de wijziging, die dan ook door den minister eene verduidelijking werd genoemd. Had men beter acht gegeven op die zuivere historische en grammaticale beteekenis van alinea 2, dan waren vele en velerlei dwalingen vermeden”.

Nederburgh ⁴⁶⁾ bestrijdt deze opvatting, zoowel grammaticaal als historisch. Over het grammaticale schrijft hij:

„Vooreerst zou een kommapunt zeker niet juist geweest zijn, want men bezigt die (wanneer de zin niet ingewikkeld is) nooit tusschen de deelen eener opsomming en ook nooit om twee deelen van eenzelfde volzin te scheiden, wanneer zij het gezegde gemeen hebben. Evenzoo is het ongebruikelijk bij een opsomming van slechts twee zaken „voorts” te gebruiken tot verbinding, tenzij achter het eerste deel der verbinding een tusschenzin komt. „Voorts” is dan ook pas in het 2de ontwerp gebruikt en de reden daarvan was duidelijk; anders had „ook” den schijn gehad mede betrekking te hebben op „alle andere personen” enz.”.

„Ik begrijp bovendien niet, dat de door Mr. M. geraadpleegde deskundige er niet op heeft gelet dat het woordje *alle*, reeds vóór Christenen staande, herhaald wordt vóór „personen”, wat, naar mijn taalbegrip, het onmogelijk maakt de appositie op „Christenen” en „personen” beiden te doen slaan, want dan zou „alle” niet zijn herhaald”.

Omtrent deze grammaticale kwestie zouden wij het volgende willen opmerken. Wat betreft de foutieve kommapunt, inderdaad behoort bij een doorlopende opsomming geen kommapunt; omdat „alle Christenen” en „alle personen” gelijksoortige zinsdeelen zijn, behoorde er in de oorspronkelijke zin een *komma* te staan.

Het gebruik van „voorts” in de ontwerp-zin zouden wij niet dadelijk foutief durven noemen; wél: *ongebruikelijk*, om-

dat het woord „voorts” gewoonlijk gebruikt wordt bij een meer- (dan twee-)ledige opsomming.

Waarschijnlijk heeft men een kommapunt in de ontwerpzin gebruikt om des te duidelijker te doen uitkomen, dat de laatste toevoeging „van waar afkomstig, niet vallende enz.” alleen bij „alle personen” behoort.

Wat de zin betreft, na de wijziging, is het zeer aannemelijk, gezien de eerste redactie, dat de laatste toevoeging „Niet vallende enz.” *enkel* behoort bij „alle personen”. Omdat er tweemaal „alle” geschreven is, duidt dit aan dat men de twee groepen „Christenen” en „personen” afzonderlijk beschouwt, welnu dan behoort een bepaling bij één van beiden; in casu bij „personen”. Aldus is het natuurlijk en algemeen spraakgebruik. Als algemeene regel kan gelden dat een nadere verklaring behoort bij het onmiddellijk-voorafgaande substantief (respectievelijk: bepaalde woord), tenzij de context duidelijk *anders* uitwijst. In het onderhavige geval behoort dus ons inziens de nadere verklaring „niet vallende enz.” *alleen* bij „alle personen”.

Ook historisch is Margadant's meening onjuist. Alinea 2 is oorspronkelijk ontleend aan art. 7 A.B. De wijzigingen in de eerste twee ontwerpen tornen niet aan den inhoud van het oorspronkelijke art. 7 A.B. Inhoudswijziging vindt eerst plaats in het derde ontwerp. In dat ontwerp worden de inlandsche Christenen weggelaten. Meer is er niet gebeurd, de bedoeling is overigens dezelfde gebleven. Bij de beraadslaging wilde de minister een *kleine* wijziging aanbrengen *tot meerdere verduidelijking*. Het principe bleef volkomen gehandhaafd, in ieder geval wilde men geenszins het principe veranderen.

Uit het bovenstaande blijkt dus, dat met Europeanen gelijkgesteld worden: alle Christenen en allen, die niet vallen in de termen der derde alinea.

De geheele verdeeling der Indische bevolking is dus als volgt:

	Inlanders	Europeanen
Arabische Moorsche Chineesche andere	} Mohammedanen	alle Christenen
Arabische Moorsche Chineesche andere	} heidenen	alle overigen.

De Japanners vallen dus onder de rubriek: andere heidenen, zijn dus gelijkgesteld aan inlanders. De Japansche Christenen vallen onder de rubriek: alle Christenen en zijn derhalve gelijkgesteld aan Europeanen. Wat deze laatste Japanners betreft zou Margadant tot een andere conclusie komen.

Wanneer wij art. 109 R.R. critisch bezien, dan erkennen wij, dat het gevolgde systeem verkeerd is, inzoverre van een systeem gesproken kan worden.

Niet wordt er gezegd wie met Europeanen gelijkgesteld zijn, evenmin wie met inlanders gelijkgesteld zijn.

Men had een opsomming kunnen geven in alinea 2: Met Europeanen zijn gelijkgesteld: . . . . . enz.

Men had in alinea 3 kunnen zeggen: Met inlanders zijn gelijkgesteld allen, die niet genoemd zijn in alinea 2.

Ook had men dit kunnen omdraaien door in alinea 2 te zeggen: Met Europeanen zijn gelijkgesteld allen, die niet genoemd worden in alinea 3. In alinea 3 had men dan gezegd: Met inlanders zijn gelijkgesteld: . . . . . enz.

Dit nu heeft men niet gedaan, men is niet systematisch te werk gegaan, integendeel men heeft gegeven een combinatie van wat men systematisch had kunnen doen.

Men heeft n.l. gedaan:

alinea 2: met Europeanen worden gelijkgesteld *één* categorie *en* wat *niet* onder alinea 3 valt.

alinea 3: met inlanders worden gelijkgesteld *meerdere* categorieën.

In de regeling van art. 109 R.R. is in het jaar 1899 door Staatsblad no. 202 een wijziging gekomen, waardoor de Japanners gelijkgesteld werden aan de Europeanen.

*De wijziging in art. 109 R.R. door S. 1899 no. 202.*⁴⁷⁾

„Bij Koninklijke boodschap van 13 September 1898 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden een ontwerp van wet, luidende:

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, enz. enz.

Alzoo Wij in overweging genomen hebben dat het, in verband met het op 8 September 1896 met Japan gesloten en bij de wet van 2 Mei 1897 goedgekeurde verdrag van handel en scheepvaart, wenschelijk is, art. 109 van het bij de wet van 2 Sept. 1854 (Stbl. no. 129) vastgestelde Reglement op het beleid der regeering van *Ned.-Indie* te wijzigen.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Eenig artikel.

Het tweede en derde lid van art. 109 van het bij de wet van 2 September 1854 (Staatsblad No. 129) vastgestelde Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië worden gelezen:

„Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen, alle Japanners en alle personen, niet vallende in de termen der volgende zinsnede.

„Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, Mooren, Chinezen en allen, niet genoemd in de vorige zinsnede, die Mohammedanen of heidenen zijn”.

Lasten en bevelen enz. enz.”

De Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp luidde:⁴⁸⁾

„Het eerste lid van art. 17 van het op 8 September 1896 met Japan gesloten handelstractaat (bekrachtigd bij de wet van 2 Mei 1897, Staatsblad No. 129, en na uitwisseling der ratificatiën op 20 Augustus 1897 nogmaals gepubliceerd bij Koninklijk besluit van 8 September 1897, Staatsblad No. 199) luidt:

„The stipulations of the present treaty shall be applicable, so far as the laws permit, to all the colonies and possessions of Her Netherland Majesty”.

De bedoeling van dit voorbehoud was om, voorzover het Japanners betrof, moeilijkheden te voorkomen ten aanzien van de, tijdens de onderteekening van het tractaat in de Indische wetgeving op grond van art. 109 van het Regeeringsreglement bestaande, onderscheidingen tusschen Europeanen en vreemde Oosterlingen. In de Memorie van Toelichting van het wetsontwerp tot goedkeuring van het tractaat werd er daarom op gewezen „dat het tractaat in de Nederlandsche koloniën alleen van toepassing (zou) zijn „so far as the laws permit”, d.w.z. voorzover de in die koloniën thans van kracht zijnde wetten en verordeningen met de voorschriften van het verdrag niet in strijd zijn”.

Bij de onderhandelingen nopens het verdrag was overeengekomen dat de tijdens de onderteekening van het tractaat bestaande onderscheidingen ten aanzien van de Japanners zouden mogen blijven bestaan, doch dat in de algemeene verordeningen, na de onderteekening van het tractaat vast te stellen, geen nieuwe zouden mogen worden opgenomen. Door de nieuwere wetgeving zouden Japanners op ééne lijn moeten worden gesteld met Europeanen.

De tweeslachtigheid van rechtstoestand, al naarmate het geldt eene verordening ouder of jonger dan het tijdstip der onderteekening van het verdrag (8 September 1896) kan niet worden gehandhaafd, en zulks te minder omdat het hier betreft eene natie, ten aanzien waarvan, — van welken aard haar overheerschende godsdienst ook moge wezen, — niet kan worden ontkend, dat zij, wat beschaving en ontwikkeling betreft, geheel op ééne lijn staat met Europeesche volken.

Deze zienswijze wordt bevestigd door het feit dat geheel op Europeesche leest geschoeide wetboeken betreffende het materiele en formeele burgerlijk (dus ook handels-) en strafrecht in Japan zijn ingevoerd, welke invoering blijkens het slot-protocol van het bovenvermeld verdrag, nog was opgeschort.

Nu die invoering heeft plaats gehad, en het verdrag op 17 Juli 1899 in werking zal treden, blijkens mededeeling in de *Nederlandsche Staatscourant* van 27 Juli 1898 No. 173, acht de Regeering den tijd gekomen om de positie der Japanners in Nederlandsch-Indië op behoorlijke wijze te regelen en wel door hen in alle opzichten gelijk te stellen met Europeanen.

Deze gelijkstelling is de eenige bedoeling van dit wetsontwerp. De strekking ervan is dus geenszins om eene herziening van de beginselen, waarvan art. 109 van het Regeerings-reglement uitgaat aan de orde te stellen. Zoodanige herziening van de beginselen zal nader aan de beslissing van den wetgever kunnen

worden onderworpen indien de noodzakelijkheid daarvan blijkt, zoomede voor de Regeering vaststaat welke gedragslijn in dit opzicht behoort te worden gevolgd.

Het overleg op dit punt is nog niet beëindigd”.

Bij dit wetsontwerp geeft Nederburgh ⁴⁹⁾ eenige aanteeke-ningen, waarin hij ook de Memorie van Toelichting betreft.

Hij vindt, dat de M. v. T. het belang van dit wetsontwerp te gering schat, immers het is een „tornen aan de grondbeginselen van ons gezag en bestuur in N. Indië”.

Is, zoo vraagt hij zich verder af, dit voorstel door de be-palingen van het tractaat met Japan, nu wel onvermijdelijk ge-worden? „Neen”, luidt zijn antwoord, „want er zijn nog andere middelen aanwezig” en hij noemt er twee, te weten:

1) art. 75 R.R., lid 2.

„De Gouverneur-Generaal is bevoegd om, den Raad van Nederlandsch-Indië gehoord, de daarvoor vatbare bepalingen dier verordeningen, des noodig gewijzigd, toepasselijk te ver-klaren op de inlandsche bevolking of een gedeelte daarvan”.

2) art. 109 R.R., laatste lid.

Wat deze middelen betreft verwijzen wij hier naar hetgeen door ons opgemerkt wordt in het derde hoofdstuk.

De „tweeslachtigheid van rechtstoestand”, waarvan de M. v. T. gewaagt, kan Nederburgh niet ontkennen, terwijl hij de genoemde reden, die verband houdt met de „Japansche beschaving en ontwikkeling” zeer terecht „geen voldoende grond” noemt. ⁵⁰⁾

En hij vervolgt:

„want het is niet de kwestie of die natie beschaafd en ontwik-keld is (een Oosterling kan evengoed beschaafd en ontwikkeld zijn als een Westerling, en de laatste kan het evengoed niet zijn als de eerste), maar welke haar beschaving is.

Nu is het feit dat het Japansche volk in de laatste helft dezer eeuw zich van de wetenschappelijke middelen, die het beschaafd Europa tot zijn beschikking heeft, met enorme energie heeft weten meester te maken en te bedienen om tegenover de Euro-peesche staten zich op te heffen uit zijn toestand van fysieke en sociale minderheid en afhankelijkheid.

Maar kan men zeggen, dat daarmee ook een omkeer in de zeden en begrippen, in den aard van het volk is gepaard gegaan,

die het zijn Oostersch karakter deed verliezen? Is de Japanner in zijn gevoelens Oosterling of Westerling? Haat dit volk den Europeeschen vreemdeling niet, eigenlijk, en laat het er zich niet juist op voorstaan dat het voor Azië de aangewezen heerscher is, omdat het in zijn hart Oosterling is en gelijk voelt met de andere Aziaten, wat de Europeaan niet vermag? Ziedaar eenige vragen, die wel overweging verdienen, zoolang wij de onderscheiding Oosterling—Westerling handhaven en daaraan gevolgen verbinden. Want men vergete niet, dat in den regel niet het ontwikkeldste en beschaafdste gedeelte der uitheemsche Oosterlingen naar Indië toestroomt, maar een soort lieden, bij welke slechts een dun Westersch vernisje (zoo dit niet geheel ontbreekt) den onvervalschten Oosterling nauw verbergt. (De groote meerderheid der Japannezen in den Indischen Archipel heeft een broodwinning, die naar haar begrippen even goed als elke andere, maar naar Westersche opvatting niet eerzaam is).

Is het voor zulke individuen zelfs wel wenschelijk, als men alle voor- en nadeelen goed weegt, dat zij met Europeanen worden gelijkgesteld? Ik meen het te mogen betwijfelen; maar het is duidelijk, dat de nationale trots van den Chineezeeoverwinnaar hier in 't spel is, en daaraan behoeven wij geen voet te geven".

Tenslotte noemt Nederburgh⁵¹⁾ de gelijkstelling der Japanners „een bevoorrechtiging boven ons eigen volk". Beter zou men doen de eens gestelde beginselen eens grondig te herzien dan eraan te tornen. Het mag dan geen gemakkelijke taak zijn,⁵²⁾

„reden te meer echter om haar niet uit te stellen, maar ernstig onder de oogen te zien, vóór men door den voortschrijdenden tijd onvoorbereid wordt verrast, en vóór men zich door traktaten nog meer heeft gebonden, zonder daarin verband te houden met de plannen der toekomst. Reden te meer om het schip van staat niet op goed geluk te laten varen, maar de koers vooruit af te zetten.

Wanneer de geachte Japanners den stoot geven tot een wetgevende krachtsinspanning als in die richting meer en meer noodig wordt, hebben zij ongetwijfeld aanspraak op onzen besten dank, gelijk zij die thans reeds hebben op onze waardeering van hen als volk; de wijze echter, waarop het aanhangige wetsontwerp deze wil uiten, verdient m.i. geen sympathie; maar . . . de politiek is vreemd gebleven aan bovenstaande beschouwingen; in haar zal wat overigens voorbarig schijnt wellicht zijn rechtvaardiging vinden".

Hierboven werd er bij de bespreking van art. 109 R.R. gewezen op het onsystematische in de omschrijving; door dit wetsontwerp neemt deze onsystematiek toe door de aparte vermelding van de Japanners. Bovendien neemt in alinea 2 door vermelding van Japanners naast Christenen de dooreenhaspeling van criteria toe.

Wat betreft de leer van Margadant wijst Nederburgh op het volgende: ⁵³⁾

„Het zal wel geen betoog behoeven, dat, na aanneming van het onderhavige ontwerp, Mr. Margadant c.s. zouden lezen: dat met Europeanen zijn gelijkgesteld de Japanners, die niet vallen in de termen van alinea 3. En nu zal de vraag rijzen of de Japanners vallen onder al. 3, zooals die dan zou luiden, m.a.w. — de Chineezen (Zijn de Formosanen Japanners of Chineezen? Ziedaar weer een moeilijkheid, die zich zal kunnen voordoen, maar art. 109 ziet bij zijn onderscheiding meer op het ras dan op het staatsverband). Mooren en Arabieren kunnen we er buiten laten — of zij behooren tot de „allen, niet genoemd in de vorige zinsnede, die Mohammedanen of heidenen zijn”?

Neen, zal de ontwerper antwoorden, want de Japanners zijn in al. 2 wel genoemd. Maar dit is juist een dubieus punt; men zou kunnen zeggen, dat in al. 2 alleen genoemd zijn de Japanners, niet vallende onder al. 3; en om nu te weten óf zij onder al. 3 vallen, moet men volgens al. 3 weer nagaan of zij onder al. 2 vallen. Zoo wordt men door al. 2 naar al. 3 en door al. 3 weer naar al. 2 verwezen.

In al. 2 zullen volgens het ontwerp alleen genoemd worden de Christenen en de Japanners. De eersten zijn persé geen Mohammedanen of heidenen. De woorden „niet genoemd in de vorige zinsnede”, die het wetsontwerp in al. 3 wil inlasschen, hebben dus alleen nut ten opzichte der Japanners. Zou het dan niet eenvoudiger zijn, in plaats daarvan te lezen: „Japanners uitgezonderd”. Dit zou allen twijfel, of wel alle Japanners met Europeanen gelijkgesteld zijn, uitsluiten.

Nog eenvoudiger ware het m.i. de beide zinsneden van volgorde te doen verwisselen en dan te lezen: „met inlanders worden gelijkgesteld alle Mohammedanen en heidenen, de Japanners uitgezonderd. „Met Europeanen worden gelijkgesteld allen die niet in de omschrijving der vorige zinsnede vallen”. Maar men vreest wellicht daardoor een andere uitlegging mogelijk te maken dan thans. Naar mijn bescheiden meening zou het verschil alleen hierin bestaan, dat men niet meer door een gewrongen lezing

kon beweren dat de Christen-Chineezzen, Mooren, Arabieren met inlanders zijn gelijkgesteld; maar dit zou een voordeel zijn.

De Japansche Aziaat zou met Europeanen gelijkstaan al is hij geen Christen, de Siameesche Aziaat evenzoo, *mits hij Christen zij*, maar de Chinees, Arabier of Moor zou niet met Europeanen gelijkstaan, *ook al was hij Christen!* Dit zou voor de laatsten na het den Japanner verleende voorrecht dubbel hard zijn!

Hetgeen Nederburgh hier schrijft kunnen wij ten volle onderschrijven. Doordat dit wetsontwerp wet is geworden werd een einde gemaakt aan den toestand, dat de Japanners gelijkgesteld waren aan de inlanders, voortaan zijn zij gelijkgesteld aan de Europeanen.

Voordien heeft men zich in de Indische wetgeving niet aan de Japanners gelegen laten liggen, dit was ook niet noodig geweest. Noch bij de beraadslagingen, noch bij de behandelingen over art. 109 R.R. en hare diverse ontwerpen is er ooit over de Japanners gerept.

Door deze wet werd in art. 109 R.R. het godsdienst-criterium verlaten en voor de Japanners het criterium der wetsaanduiding aangelegd.

Dit is in het tegenwoordige art. 163 I.S., wat de Japanners betreft, volkomen hetzelfde gebleven, immers art. 163 van de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië bepaalt:

Artikel 163.

1. Wanneer bepalingen van deze wet, van algemeene en andere verordeningen, reglementen, keuren van politie en administratieve voorschriften onderscheiden tusschen Europeanen, Inlanders en Vreemde Oosterlingen, gelden voor hare toepassing de navolgende regelen.
2. Aan de bepalingen voor Europeanen zijn onderworpen:
  - 1e alle Nederlanders;
  - 2e alle personen, niet begrepen onder no. 1, die uit Europa afkomstig zijn;
  - 3e alle Japanners en voorts alle van elders afkomstige personen, niet begrepen onder nos. 1 en 2, die in hun

land onderworpen zouden zijn aan een familierecht, in hoofdzaak berustende op dezelfde beginselen als de Nederlandsche;

- 4e de in Nederlandsch-Indië geboren wettige of wettelijk erkende kinderen en verdere afstammelingen van de personen, bedoeld onder nos. 2 en 3.
3. Aan de bepalingen voor Inlanders zijn, behoudens den bij ordonnantie te regelen rechtstoestand der Inlandsche Christenen, onderworpen allen, die behooren tot de inheemsche bevolking van Nederlandsch-Indië, en niet tot eene andere bevolkingsgroep dan die der Inlanders zijn overgegaan, gelijk mede zij, die behoord hebbende tot eene andere bevolkingsgroep dan die der Inlanders, zich in de inheemsche bevolking hebben opgelost.
4. Aan de bepalingen voor Vreemde Oosterlingen zijn behoudens den bij ordonnantie te regelen rechtstoestand dergenen onder hen, die het Christendom belijden, onderworpen allen, die niet vallen in de termen van het tweede of van het derde lid van dit artikel.
5. De Gouverneur-Generaal is bevoegd om in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië de bepalingen voor Europeanen toepasselijk te verklaren op personen, daaraan niet onderworpen. De toepasselijkverklaring geldt van rechtswege mede voor de daarna geboren wettige of wettelijk erkende kinderen en verdere afstammelingen van den betrokkene.
6. Ieder kan volgens bij ordonnantie te stellen regelen door den rechter doen beslissen tot welke categorie van personen hij behoort.

Naar aanleiding van het criterium: familierecht, dat in dit artikel ingelascht is geworden, vraagt Westra¹²⁾ volkomen terecht of men de Japanners nog wel afzonderlijk had mogen noemen, daar hun familierecht wettelijk, althans in hoofdzaak, met het onze overeenstemt. Inderdaad men had een afzonderlijke vermelding van de Japanners gerust achterwege kunnen laten, maar van Japansche zijde gezien is een afzonderlijke vermelding toch wenschelijker.

HOOFDSTUK II.

KORT HISTORISCH OVERZICHT DER INTERNATIONAALRECHTE-
LIJKE BETREKKINGEN TUSSEN HOLLAND EN JAPAN VAN
1605 TOT 1896.

Periode 1605—1873.

Jan Huygen van Linschoten, een zeeman in Portugeeschen scheepdienst, was de eerste Hollander, die een bezoek bracht aan Japan in het jaar 1583⁵⁴⁾ of 1584⁵⁵⁾. Ruim een jaar later, den 31sten Juli 1585, kwam Dirk Gerritsz. in Japan aan en verbleef daar tot 1 Maart 1586⁵⁶⁾; beiden verlieten Japan weer met het schip „Santa Cruz”, dat aan Gerritsz. toebehoorde.

Toen zij in het vaderland waren teruggekeerd, werden hunne mededeelingen met graagte aangehoord en hunne verhalen deden bij de vooraanstaande kooplieden den wensch geboren worden om zich nader met dat land in verbinding te stellen, teneinde er handel mede te drijven.

Dank zij de medewerking van den rijken koopman Johan van der Veken werd met behulp van diens vrienden een vloot van vijf schepen gereedgemaakt, die op den 27sten Juni 1598 vanuit Holland vertrok met bestemming naar Japan.

Gerritsz., de ziel der beweging, nam deel aan dezen tocht⁵⁷⁾ alsmede een Engelschman, William Adams.

De schepen droegen de karakteristieke namen: „De Hoop”, „De Liefde”, „Het Geloof”, „De Trouw” en „De Blijde Boodschap”,⁵⁸⁾ doch ook hier bleek de liefde de meester, want alleen „De Liefde” gelukte het in 1600 Japan te bereiken en het anker te werpen aan de Oostkust van het eiland Kiushiu.⁵⁹⁾

Over de aankomst schrijft Nachod:⁶⁰⁾

„Trostlos war der Zustand der holländischen Ankömmlinge;
24 Mann, Gesunde und Kranke zusammen, waren von der er-

schöpften Mannschaft noch übrig und nur fünf davon noch im Stande zu gehn! Drei starben schon am nächsten Tage; die andren Kranken wurden bis auf weitere drei wieder gesund”.

Doordat het schip eenige weken later verging, waren zij wel gedwongen in Japan te vertoeven en kregen daarom verlof „in het land te blijven en zich nuttig te maken”.⁶¹⁾

Adams stelde zijn mathematische en scheepsbouwkundige kennis ten dienste van Iyeyasu, voor wien hij verschillende schepen bouwde. Men was hem daarvoor in die mate erkentelijk, dat men hem uit dank grondeigendom verleende, hetgeen voor een vreemdeling een zeer hooge onderscheiding was.⁶¹⁾

Iyeyasu was de stichter van het Shōgunaat der Tokugawa's; de Mikado liet de uitoefening van zijn macht geheel over aan de afstammelingen van uitverkoren adellijke geslachten, die den titel voerden van Shōgun. Deze, met keizerlijk gezag bekleede, Shōguns moesten hun gezag handhaven tegenover de andere edelen en de Boeddhistische priesters. De Shōguns zagen in de komst der vreemdelingen een middel om hun positie te versterken door zich hun hulp te verzekeren, welke bestond in het gebruik maken van hun kennis over vuurwapenen, schepen, enz., in ruil waarvoor zij hun handelsvoorrechten schonken.

Wij merken hier op, dat in deze dagen de Japanners nog volkomen vrij waren hun land te verlaten, al kwam dit niet veel voor, omdat scheepsbouw en scheepvaart nog in een zeer achterlijk stadium verkeerden. Vandaar de groote genegenheid van Iyeyasu voor Adams en zijne metgezellen.

Vreemdelingen werden in Japan slechts toegelaten, indien zij voorzien waren van rescripten van de Shōguns. Toen de overblijvenden van „De Liefde” in 1605 de gelegenheid kregen om weer naar hun vaderland terug te keeren, werd hen door Iyeyasu vermoedelijk zoo'n rescript verstrekt, zooals door de meeste schrijvers wordt aangenomen, al bestaat er geen zekerheid over.⁶²⁾

In Holland was men steeds onkundig gebleven van de lotgevallen dezer eerste expeditie naar Japan, die geheel op

particulier initiatief was ondernomen. Echter, de Heeren Zeventien, het dagelijksch bestuur der V.O.C., hadden niet stil gezeten na de eerste berichten over Japan; zij waren blijven streven handelsbetrekkingen met dat land aan te knopen. In Februari 1606 wendden zij zich tot Prins Maurits met het verzoek om hen een aanbevelingsbrief te willen verstrekken voor den Keizer van Japan, ter inleiding van te voeren onderhandelingen. Aan dit verzoek werd voldaan.

Van Kleffens⁶³⁾ toont aan, dat Prins Maurits hiermede iets deed, wat allerminst tot zijne bevoegdheden behoorde, maar hij deed dit en moest het wel doen onder den titel van vorst, doch, aldus Vreede⁶⁴⁾:

„list en behendigheit ontwaren wij in de uitmeting van het gezag van Prins Maurits bij vorsten en volken, wien het begrip vreemd was van een veelhoofdige bewind; men vond zich onbezwwaard van een Koning van Holland te spreken”.

Deze brief gaf tot resultaat, dat in 1609 een nieuwe pas door Iyeyasu werd verstrekt, luidend:

„Wanneer de Hollandsche schepen op Japan varen, in welke bogt zij ook mogen landen, zoo mag men deselve niet te keer gaan.

„Voortaan zal men dit besluit houden, en zonder van deszelfs zin af te wijken, hen gaan en komen laten.

„Aldus is 't kort onze rondborstige wil geweest”.

Tegelijkertijd beantwoordde Iyeyasu het schrijven van Prins Maurits. Beiden, pas en brief, kenden den Hollanders verschillende rechten toe.⁶⁵⁾

In 1611 werd door Iyeyasu een nieuwe pas verleend, welke in 1617 door zijn opvolger Hidetada werd vernieuwd.

Tot het jaar 1855 vormden de pas van 1617 en de brief aan Prins Maurits den grondslag voor de Hollandsch-Japansche betrekkingen, zij het, dat zij nu en dan werden aangevuld met Shōgunale edicten.

Toen in Japan een toename te bespeuren viel in de macht der aanwezige Portugeezen, zoo zelfs, dat het Japansche gezag erdoor in gevaar werd gebracht, werden missioneerende Jezuiëten ervan verdacht zich rechtstreeks met politiek te be-

moeien ⁶⁶⁾ en Japan in handen te willen spelen van den Koning van Portugal. ⁶⁷⁾ Dit gaf aanleiding tot verschillende vervolgingen, die eindigden in de uitvaardiging van een decreet in 1635 ⁶⁸⁾, waarbij den Japanners verboden werd het land te verlaten op straffe des doods, terwijl de in den vreemde vertoevende Japanners er niet mochten terugkeeren. Ook vreemdelingen werd het verboden Japan te betreden en aldaar te verblijven. Van de Europeanen werd alleen aan de Hollanders toegestaan wél in Japan verblijf te houden, al werd in den loop der tijden dit Hollandsche voorrecht steeds meer en meer ingekrompen, totdat in 1641 bepaald werd dat zij zich alleen nog maar in Deshima mochten ophouden.

Na het allereerste particuliere initiatief werd de handel op Japan gevoerd door de V.O.C., een particulier lichaam met soevereine rechten.

Toen in 1798 de nalatenschap der V.O.C. overgenomen werd door de Bataafsche Republiek, gaf men bij Verordening van het Staatsbestuur der Bataafsche Republiek van den 1sten Maart 1803 den handel op Indië vrij aan particulieren, doch het monopolie van den handel op Japan bleef bestaan. Het karakter der verhouding tusschen Japan en Nederland had in die dagen derhalve een sterk privaatrechtelijke kant. Dit karakter bleef behouden tot 1858.

Tijdens de periode der V.O.C. heetten hare vertegenwoordigers in Japan „opperhoofd der factory voor den Nederland-schen handel in Japan”, doch na 1798 was hunne functie een drie-ledige, n.l.:

- 1) diplomatiek vertegenwoordiger,
- 2) consul, belast met bestuur en rechtspraak,
- 3) koopman,

een toestand, die tot het jaar 1855 is blijven bestaan.

Wij merken op, dat de eerste verleende reispassen niets anders waren dan vergunningen, eenzijdige handelingen, die niets gemeen hadden met de tegenwoordige tractaten. Tot het jaar 1856 is er geen sprake van een bilaterale verhouding tusschen beide landen.

Tegen de beknotting der eens verleende rechten rees van

Hollandsche zijde geen ernstig verzet. Dit behoeft geen verwondering te wekken, want de eerste Hollanders, die betrekkingen met Japan aanknoopten en deze onderhielden waren kooplieden, geen diplomaten. Handeldrijven was het eenige en oorspronkelijke doel.

De Hollandsche uitzonderingspositie in Japan bleef niet onopgemerkt door andere landen, die op hun beurt uitzagen naar uitbreiding van exportmogelijkheden en in het midden der 19de eeuw hunne aandacht vestigden op Japan.

Amerika, Engeland en Rusland „strekten hunne handen uit in de richting van het rijk tusschen de vier zeeën en er werd op zijn gesloten poorten geklopt, eerst zacht, weldra onder bedreiging met geweld”.⁶⁹⁾

In Holland werd dit kloppen gehoord en de regeering verklaarde, dat zij voortaan zou voeren een politiek van waarschuwing, raadgeving en aansporing.⁷⁰⁾

Den 15den Februari 1842 schreef Koning Willem II een brief „met opregt gemoed aan onzen Vriend, den zeer Verhevenen, zeer Doorluchtigen, Grootmagtigen Beheerscher van het groote rijk Japan, die zijnen zetel houdt in het Keizerlijke Paleis te Yedo, het verblijf des Vredes”.⁷¹⁾

De mededeelingen in deze brief vervat „betreffen niet den handel Onze onderdanen op Japan, maar de hooge staatsbelangen van het Keizerrijk”, omdat „Wij zijn vervuld met bezorgdheid voor de toekomst van Japan”. Er wordt op gewezen, dat de Keizer van China uit overmacht voor de Europeesche krijgskunde 5 havens heeft moeten openstellen voor den handel der Europeanen. „Soortgelijke rampen bedreigen thans het Japansche Rijk”. „De gedachte, dat uit zulk een twist oorlog kan ontstaan vervult Ons met bekommering”. „Deze rampen zijn het, die Wij zoo gaarne van Japan willen afwenden. Wij wenschen dit uit erkentelijkheid voor de gastvrijheid reeds meer dan twee honderd jaren door Onze onderdanen in Japan genoten”.

Dan volgt de vriendelijke raadgeving: „Verzacht de Wetten tegen de Vreemdelingen, opdat het gelukkig Japan niet door oorlogen worde verwoest. Wij geven Uwe Majesteit

deze raad met zuivere bedoelingen, geheel vrij van staatkundig eigenbelang”.

Ten slotte eindigt deze zeer merkwaardige brief: „Mogt Uwe Majesteit verlangen omtrent deze voor Japan zoo gewichtige zaak nader te worden ingelicht, dan zijn Wij bereid om op een eigenhandig schrijven van Uwe Majesteit iemand naar Japan te zenden, die Ons geheel vertrouwen bezit en die Uwe Majesteit al de bijzonderheden zal kunnen ontvouwen van hetgeen Wij in deze brief slechts in groote trekken hebben beschreven”.

Hier ter plaatse wenschen wij eenige opmerkingen te maken.

Het staat onomstootelijk vast, dat het gedrag der Hollanders te Deshima nimmer hartverheffend is geweest, evenmin hebben zij zich betoond als fiere Hollanders en kloeke Christenen. Men behoeft hiertoe slechts kennis te nemen van hetgeen de verschillende auteurs ons mededeelen, zooals: Montanus ⁷²⁾, Kaempfer ⁷³⁾, Doeff ⁷⁴⁾, Dagh-register van Batavia ⁷⁵⁾, Valentijn ⁷⁶⁾, Nachod ⁷⁷⁾, Feenstra Kuiper. ⁷⁸⁾

Wat men ook van de Hollanders vertelt, nergens blijkt, dat zij zich zouden hebben schuldig gemaakt aan verloochening van het Christendom door bij hun aankomst in Japan het kruis te vertreden. (Efumi). Dat het Efumi door de Hollanders in Japan een fabel is wordt met bewijsmateriaal op overtuigende wijze aangetoond door Gorris in een artikel in „Historisch Tijdschrift”. ⁷⁹⁾

Ook twijfelde men wel eens aan de eerlijke bedoelingen van Holland ten opzichte van de openstelling van Japan voor de westersche mogendheden, echter wordt deze twijfel geheel weggenomen door het reeds geciteerde werk van Van der Chijs.

Zeer terecht merkt Gorris ⁸⁰⁾ ten aanzien van deze kwestie op:

„Reeds sinds 1844 had Nederland geheel onvoorwaardelijk, en zonder bijzondere voordeelen voor zich te bedingen, zich bemoeid om Japan opengesteld te krijgen voor den algemeenen wereldhandel, en wel in het belang van Japan zelf, aan hetwelk

het voorhield dat het anders zeker het lot van China te wachten had. (Men denke aan den opiumoorlog van 1842). Dat ons Gouvernement meende, er tenslotte zóó toch beter aan toe te zijn dan in de geprevilegieerde, maar zeer beperkte en vernederende positie, waarin het tot dan toe stond, doet hier niets aan af. De belangeloosheid der Nederlandsche bedoelingen blijkt zonneklaar uit heel het boek van Van der Chijs, zoo juist geciteerd. Een slecht bewerkt boek; een eindelooze aaneenrijging van rapporten, adviezen, ontwerpen enz., gewisseld tusschen het Kabinet des Konings, de Ministers van Koloniën en Buitenlandsche Zaken, en den Commissaris der Nederlandsche Regeering in Japan, Donker Curtius. Maar de strekking der stukken is daardoor des te duidelijker. Als men niet wil aannemen, dat deze vier hoogstaande regeeringspersonen, de koning, twee ministers en de regeeringscommissaris, tegenover elkander met een effen gezicht de zuiverste comédie speelden, (in stukken nog wel, die bijna alle „Geheim” of „Zeer geheim” geteekend zijn), moet men noodzakelijk tot de conclusie komen, dat bij hen de eerlijke bedoeling voorzat Japan te zien toetreden tot de gemeenschap der beschaafde westersche mogendheden”.

Yamagata ⁸¹⁾ merkt van den brief des Konings op:

„Its tone differs very much from that of earlier communications addressed to the Japanese by Dutch potentates”.

Het resultaat van deze „flattering dispatch” ⁸²⁾ was, dat na ingekomen antwoord erop, Japan gewaarschuwd was en de komende ingrijping door Amerika er dragelijker om werd, althans niet onverwacht kwam.

Toen na het optreden van Commodore Perry de openstelling van Japan een feit werd, verklaarde ons Bestuur daarna ten onrechte, dat onze daardoor verbeterde positie veroorzaakt was geworden door de Nederlandsche waarschuwing en raadgeving.

Het eenige resultaat, dat de brief van Willem II opleverde, was, dat wij daarna optraden als diplomatiek bemiddelaar tusschen Japan en Euramerika ⁸³⁾ en omgekeerd. Lang heeft dit echter niet geduurd.

Den 2den Juli 1852 werd in Amerika een expeditie uitgerust tegen Japan, naar aanleiding van hardvochtige be-

handelingen van Amerikaansche zeelieden door Japanners. ⁸⁴⁾ Deze expeditie zou zijn „of a strictly pacific character”. ⁸⁵⁾ Ook riep de Amerikaansche regeering onze bemiddeling in, welke ook inderdaad werd verleend. Aan Mr. J. H. Donker Curtius werden de noodige orders en volmachten medegegeven, alsmede een ontwerp-tractaat, toen hij vanuit Indië naar Deshima vertrok, alwaar hij benoemd was als Opperhoofd. Door hem werd Japan gewaarschuwd voor de op handen zijnde Amerikaansche gebeurtenissen, terwijl in het tractaat werd voorgesteld: ⁸⁶⁾ o.a. art. 4 openstelling van de haven van Nagasaki.

De korte inhoud ervan was:

openstelling van Nagasaki voor den handel van elk rijk dat van ouds met Japan in vrede heeft geleefd en dat zou wenschen, mits het een tractaat sluit, waarbij goedgevonden werd, dat die handel onder toezicht komt te staan van de Japansche overheid.

De Japansche regeering heeft het recht een matig in- en uitvoerrecht te heffen.

Handelsgeschillen tusschen vreemdelingen en Japanners zullen berecht worden door den Consul van het land, waartoe de vreemdeling behoort, en den Gouverneur van Nagasaki of diens gemachtigde.

Overtredingen en misdaden worden berecht en gestraft door het land, waartoe de overtreder of misdadiger behoort.

Twee plaatsen worden aangewezen, een in het Noorden en een in het Zuiden van het land, alwaar de tot den handel toegelaten naties sloopstimmerwerven en steenkoolmagazijnen kunnen oprichten.

In geval van het sluiten van tractaten met vreemde mogendheden op de bovenvermelde grondslagen zullen de Nederlanders gelijk gesteld worden met de meest begunstigde natiën.

Terecht merkt Van Kleffens hierbij op: ⁸⁷⁾

„Nederland vroeg dus niets uitsluitend voor zichzelf; het trad veeleer op als negotiorum gestor van het Westen en wilde op die wijze zowel het vertrouwen winnen van de Japansche regeering als den dank der overige staten. In geval van weigering zoo goed als van aanneming van het voorstel door Japan zou het geduldig wachten tot een andere staat de openstelling verkreeg, eene politiek dus die niet door kordaatheid uitmuntte”.

Eenig succes werd met deze poging niet bereikt, tot verder aandringen werd niet besloten, dus wachtte men lijdelijk af wat er in Japan verder zou gebeuren.

Den 8sten Juli 1853 verscheen de vloot van Commodore Perry ⁸⁸⁾ voor Uruga. Deze vloot bestond uit acht oorlogsbodems, welke sterk bewapend waren, en een geweldigen indruk maakten, niet het minst op de bevolking, die nog nooit van Amerika gehoord had.

„Die ganze Nation fühlte, dasz sie ihre Existenzfähigkeit verlieren würde, und erinnerte sich mit Schrecken an die Mongoleninvasion vor 600 Jahren, die der weltberühmte Mongolenkönig Kubureikwan anführte“ ⁸⁹⁾

Nadat Perry een brief afgegeven had aan den Keizer van Japan van den President der Vereenigde Staten, vertrok de vloot den 17den Juli weer, nadat medegedeeld was, dat in het voorjaar van 1854 antwoord gehaald zou worden.

In Februari 1854 kwam de vloot terug en den 31sten Maart 1854 beëindigde Commodore Perry met succes zijn onderhandelingen en sloot Japan de eerste overeenkomst harerzijds n.l. het Tractaat van Kanagawa.

En hiermede begon een der merkwaardigste omwentelingen in de wereldgeschiedenis.

Het Japansch-Amerikaansch verdrag werd spoedig gevolgd door meerdere, Engeland en Rusland sloten een verdrag in 1855, Frankrijk in 1858.

Wat ons land betreft, voor Nederland was Japan minder bevreesd dan voor Amerika en wilde de betrekkingen met ons regelen op een eigen manier, namelijk door een eenzijdige daad, een vergunning, aldus werd verklaard bij Nota van 22 October 1854 ⁹⁰⁾. Men stelde zich voor aan Nederland dezelfde concessies toe te kennen, welke aan Amerika waren verleend, waarmede men hier te lande echter allerminst tevreden was. ⁹¹⁾ Een resultaat werd bereikt in den vorm van een voorloopige overeenkomst, gesloten op 9 November 1855 en die door art. 29 ⁹²⁾ alle kiemen in zich had om tot tractaat te worden verheven, want er was nog alleen maar een

ratificatie noodig, omdat een tractaat deze „voorlopige overeenkomst” zou doen vervallen. Metterdaad werd de „voorlopige overeenkomst” ook door een tractaat vervangen, dat geteekend werd op 30 Januari 1856 en de meeste bepalingen bevatte van haar voorloopige voorgangster⁹³⁾. Dit tractaat vertoonde groote gebreken, al had het grootere rechtskracht.⁹⁴⁾

Van Kleffens vat de gebreken samen: ⁹⁵⁾

„Om te beginnen was het verdrag beperkt tot Nagasaki. Dan was de wensch onzer regeering ook ditmaal onvervuld gebleven, dat de Japansche zou verklaren allen staten, die dat zouden wenschen, de rechten te zullen toekennen, die enkele reeds hadden verkregen; evenmin was een vrij verkeer in Japan zelf toegelaten. Maar er was meer dat onbevredigd liet. Vanouds mochten geen Nederlandsche vrouwen en kinderen op Deshima komen. Het nieuwe tractaat sprak er niet duidelijk van, evenmin kon uit een der met andere landen gesloten verdragen worden opgemaakt, of dit verbod was blijven gelden. Ook had men nog geen uitdrukkelijke toezegging van godsdienstvrijheid gekregen; slechts was tweemaal mondeling de verzekering gegeven, dat wij daarin niet zouden worden belemmerd, mits wij geen tempels bouwden en geen geestelijken lieten komen. Terwijl het betalingsverkeer, ja de geheele handel op den ouden voet geregeld bleef, was er niet voorzien in eene regeling van de wijze waarop kleinere inkoopten te Nagasaki moesten worden betaald. Ook over eene vertegenwoordiging van Nederland bij de Japansche regeering werd niet gesproken. — Dit alles maakte, dat dit eerste tractaat niet als definitieve regeling was te beschouwen.”

Men bleef pogingen aanwenden om dit tractaat te verbeteren, die met succes bekroond werden op den 16den October 1857 door onderteekening van „additioneele artikelen” en een „vervolg”,⁹⁶⁾ waarvan de ratificatie plaats vond te Nagasaki op den 30sten October 1859, zoodat zij daardoor deel uitmaakten van het bestaande verdrag.

De beteekenis hiervan beschrijft Van Kleffens als volgt: ⁹⁷⁾

„Het voornaamste gevolg der nieuwe regeling voor Nederland was wel, dat de handel van regeeringswege thans gerust kon worden vrijgelaten: de wederkeerige rechten en verplichtingen beider landen ten aanzien van den handel waren nu op voldoen-

de wijze geregeld en het doel van onze bewindslieden, de opening van Japan voor den vrijen handel, al was die dan tot slechts enkele plaatsen beperkt, bereikt. De vrijlating geschiedde dan ook spoedig, de goederen, die de regeering voor haren Japanschen handel had bestemd, werden tegen betaling der factuurswaarde en verder daarop vallende onkosten aan particulieren overgedragen, en daarmee was het staatsmonopolie geëindigd. Den Nederlandschen handel was hierdoor een rijk terrein van werkzaamheid ontsloten.

Van de door ons verkregen rechten hebben Amerika, Engeland en Rusland de vruchten mede kunnen plukken door hun meestbegunstigingsclausules. Van 16 October 1857 tot 29 Juli 1858 (de dag waarop het definitieve Amerikaansche tractaat van vriendschap en handel werd gesloten) was ons tractaat het „leidende” enz.”

Ondanks dit resultaat bleven er nog wenschen te vervullen overig, want niets was er bepaald omtrent het verblijf van Nederlandsche vrouwen en kinderen in de opengestelde havens, over invoer van godsdienstige boeken, prenten en beelden, over het vraagstuk der Japansche muntuitvoer,⁹⁸⁾ terwijl ook nog steeds geen „vrije” handel verkregen was, omdat het territoir beperkt was tot drie havens (Shimoda, Nagasaki, Hakodate). Wel had men de tarieven geregeld.

Den 18den Augustus 1858 werd te Yedo een tractaat van vriendschap en koophandel gesloten⁹⁹⁾, dat o.a. de opening van wederom twee havens (Kanagawa en Hiogo) bewerkstelligde.

Strijd tusschen Shōgun en Mikado deden binnenlandsche onlusten ontstaan,¹⁰⁰⁾ waardoor het Japansche weerstandsvermogen verzwakt werd, terwijl daarnaast de Shimonoseki-affaire¹⁰¹⁾ op de Japanners een indruk vestigde van de macht der vreemdelingen. Beiden waren voor de buitenlandsche mogendheden welkome gelegenheden om hunne overige wenschen aan Japan kenbaar te maken. Een gezamenlijk optreden der Euramerikaansche mogendheden deed hen voordeeliger douanerechten verkrijgen door de Tariefconventie van 1866, gesloten tusschen Nederland, Engeland, Frankrijk en Amerika collectief en Japan.¹⁰²⁾

Periode 1873—1896.

De in de periode van 1858—1873 gesloten verdragen, te weten:

in 1858 met de Vereenigde Staten, Nederland, Engeland, Rusland en Frankrijk;

in 1860 met Portugal;

in 1861 met Pruisen;

in 1862 met Denemarken;

in 1864 met Zwitserland;

in 1866 met België en Italië;

in 1868 met Zweden — Noorwegen en Spanje;

in 1869 met den Noordduitschen Bond en Oostenrijk—Hongarije;

in 1871 met Hawaï en China;

in 1873 met Peru

werden in Japan gevoeld als eene vernedering en vooral als eene belemmering voor de ontplooiing der inwendige, sluimerende volkskrachten. Men gevoelde zich machteloos tegenover de machtige Euramerikanen en wilde aan hen gelijk worden. Het rijk werd gereorganiseerd; handel en scheepvaart werden ingericht naar Westersch voorbeeld; eigen welvaartsbronnen werden krachtig uitgebreid. Vooral aan de laatstgenoemde uitbreiding van welvaartsbronnen stonden de bestaande verdragen in den weg, want het was Japan onmogelijk gemaakt om zelf zijn handelspolitiek vast te stellen, derhalve wenschte men rechten in de vreemde staten, die de bestaande verdragen, die niet wederkeerig waren, hen niet gaven.

Tegemoetkomend aan de Japansche wenschen nam Engeland in 1882 het initiatief tot bijeenroeping van een Conferentie te Tokio, alwaar gesproken zou worden over een herziening der verdragen. Direct resultaat werd er op deze Conferentie niet verkregen, maar in 1894 volgde er een nieuw Engelsch—Japansch verdrag.

Dit Engelsche voorbeeld, alsmede de Japansche successen in de Japansch-Chineesche oorlog van 1894—1895, deden de overige landen spoedig volgen en ook zij sloten nieuwe

verdragen, die over het algemeen overeenkwamen met het Engelsch-Japansche verdrag.

De chronologische volgorde der nieuwe verdragen is als volgt:

- 16 Juli 1894 met Engeland¹⁰³⁾
- 22 November 1894 met Amerika¹⁰⁴⁾
- 1 December 1894 met Italië¹⁰⁵⁾
- 20 Maart 1895 met Peru¹⁰⁶⁾
- 27 Mei 1895 met Rusland¹⁰⁷⁾
- 19 October 1895 met Denemarken¹⁰⁸⁾
- 5 November 1895 met Brazilië¹⁰⁹⁾
- 4 April 1896 met Duitschland¹¹⁰⁾
- 2 Mei 1896 met Zweden—Noorwegen¹¹¹⁾
- 22 Juni 1896 met België¹¹²⁾
- 21 Juli 1896 met China¹¹³⁾
- 4 Augustus 1896 met Frankrijk¹¹⁴⁾
- 8 September 1896 met Nederland¹¹⁵⁾
- 10 November 1896 met Zwitserland¹¹⁶⁾
- 2 Januari 1897 met Spanje¹¹⁷⁾
- 26 Januari 1897 met Portugal¹¹⁸⁾
- 5 December 1897 met Oostenrijk—Hongarije¹¹⁹⁾

Tengevolge van deze tractaten kon terecht gezegd worden: „le Japon est véritablement entré dans la communauté internationale, que les Etats de l'ancien monde l'ont vraiment reconnu pour leur égal.”¹²⁰⁾

Wat Nederland betreft bepaalde art. 10 van het Tractaat van Vriendschap en Koophandel van 1858 o.a.:¹²¹⁾

„Na den 4den Julij 1872 zal op den wensch der Japansche of Nederlandsche Regering, en nadat eene der twee partijen een jaar voorkennis heeft gegeven, dit tractaat en zulke gedeelten van het tractaat van Nagasaki als bij dit tractaat onherroepen blijven, te zamen met hierbij gevoegde handelsregulatiën, of die welke in den vervolge mogten worden gevoerd, onderworpen zijn aan de herziening van daartoe door beide kanten benoemde commissarissen, die gemachtigd zullen zijn te beslissen en daarbij te voegen zoodanige verbeteringen, als door de ondervinding wenschelijk worden bevonden.”

Van Japansche zijde bestond verlangen naar herziening, zoowel van dit tractaat als van de anderen. Met het oog op bovenstaande bepaling, die ook in andere tractaten voorkomt, vertrok in 1871 een buitengewone Japansche zending naar Amerika en Europa, bestaande o.a. uit Iwakura en Ito, om over eventueele herziening te praten. Ook ons land werd bezocht en op den 4den Maart 1873 werd er op het Departement van Buitenlandsche Zaken te 's-Gravenhage met den toenmaligen Minister van Buitenlandsche Zaken Gericke van Herwijnen geconfereerd. Evenmin als Van Kleffens¹²²⁾ mocht het ook ons niet gelukken een verslag van deze conferentie in de archieven te vinden. Voorzoover ons Japansche bronnen ter beschikking stonden mochten wij hierover niets vinden. *) Zeer eigenaardig is het, dat alleen een Amerikaansche verzameling het verslag dier conferentie weergeeft.¹²³⁾ Curiositeitshalve wordt het verslag daarom in de bijlagen **) opgenomen.

Na deze eerste conferentie namen de verschillende onderhandelingen een aanvang, om, na vele jaren, te eindigen met het Tractaat van handel en scheepvaart, van den 8sten September 1896, gesloten te 's-Gravenhage.¹²⁴⁾

De plaatselijke werkingssfeer van dit tractaat beperkte zich tot het Rijk in Europa, geheel Japan en gedeeltelijk Nederlandsch-Indië (niet golden de bepalingen betreffende de aanstelling en de bevoegdheden van consulaire ambtenaren, deze materie werd in 1908 afzonderlijk geregeld bij de Consulaire Conventie tusschen Nederland en Japan met betrekking tot de Nederlandsche bezittingen en koloniën, gesloten te 's-Gravenhage op 27 April 1908.¹²⁵⁾

De belangrijkste bepalingen van dit verdrag waren de algeheele openstelling van Japan; de opheffing der exterritorialiteit van vreemdelingen; alsmede de nieuwe tariefbepalingen.

*) Wij hebben ons ook gewend tot Prof. Sakae Ikeda, Hoogleraar in de Politieke Geschiedenis aan de Keizerlijke Universiteit te Kyoto. Ondanks zijne vele pogingen in samenwerking met zijn vriend, Lector Tachikawa, moest hij ons berichten niets hieromtrent in de Japansche literatuur te hebben gevonden, (Brief aan schr.: Christmas 1937).

**) Zie Bijlage I.

HOOFDSTUK III.

DE REDENEN, WELKE DE „JAPANNERWET” DEDEN ONTSTAAN.

Een ontwerp-tractaat *) werd van Japansche zijde overhandigd aan onzen Gezant te Tokio, J. J. v. d. Pot, die dit met een begeleidend schrijven, gedateerd, 3 Mei 1887, deed toekomen aan den Minister van Buitenlandsche Zaken.¹²⁶⁾ In dit schrijven wordt o.a. ten aanzien van ons onderwerp opgemerkt, dat bij artikel 1 het beginsel van reciprociteit ten aanzien van de Nederlandsche koloniën niet toegestaan kan worden, waarbij de Gezant den toestand, dat Japanners — voorzoover geen Christenen — met Inlanders zijn gelijkgesteld als „eenigzins beleedigend” opvat en meent erop te kunnen rekenen, dat de Gouverneur-Generaal een uitzondering voor de Japanners zal kunnen bewerken, daarbij doellende, hetzij op individueele gelijkstelling dan wel toepasselijkverklaring van het europeanenrecht op hen. Al dadelijk komt dus de vraag van gelijkstelling om den hoek kijken.

„Reeds dadelijk bij art. I heb ik moeten bekend stellen, dat ik uitzondering op het beginsel van reciprociteit moest vorderen ten behoeve der Nederlandsche koloniën, waar godsdienstoefeningen alleen binnen besloten ruimten worden toegelaten, behoudens de speciale machtiging van het Bestuur, waar deelname aan schutterijen verplichtend is, en waar verschil bestaat tusschen de verhoudingen van Europeanen en inlanders.

*) In dit hoofdstuk worden de artikelen: I, II, IV, X, XV, en XVI van het ontwerp tractaat besproken. Deze artikelen komen grootendeels overeen met dezelfde artikelen van het tractaat. Wij konden geen machtiging verkrijgen om het ontwerp-tractaat als bijlage op te nemen. Voor de ontwerp-artikelen verwijzen wij dus naar het tractaat, zie Bijlage II, hetgeen zonder bezwaar kan geschieden. De afwijkingen tusschen beide teksten zijn van absoluut geen beteekenis voor het onderwerp van bespreking. Wij stipuleeren hier alleen nog, dat art. XVII niet in het ontwerp voorkomt.

De bepaling, dat met Europeanen gelijkgestelden in Indië Christenen moeten zijn heb ik nog niet uitdrukkelijk vermeld, daar dit eenigszins beleedigend zou schijnen, en ook omdat ik erop rekenen mag dat Zijner Majesteits Regeering bij den gouverneur-generaal eene uitzondering ten behoeve van Japanners zal kunnen en willen bewerken. Bij de behandeling dier exceptien wenschte de Engelsche gezant de overname van art. 19 van de conventie tusschen Groot Brittannië en Italië in 1883 gesloten, doch dit artikel werd bestreden als te vaag dat het casu quo ook eene exceptie van het tarief van Invoer zou toestaan.

Op voorstel van den Heer Aoki heb ik geen bezwaar gezien art. 22 van het Tractaat tusschen Duitschland en Spanje aan te nemen, waarvan ik de eer heb copy hierbij aan Uwe Excellentie aan te bieden.

Wanneer Uwe Excellentie mij eveneens machtigt een gelijk-luidend artikel in het tractaat op te nemen zal de exceptie zich mede uitstrekken tot de kwestie van heffing van differentieele rechten in de Koloniën, tot die van begunstiging van nationale of inlandsche scheepvaart, kortom tot alle kwesties waaromtrent de reglementen van het Bestuur van Nederlandsch-Indië bijzondere bepalingen voorschrijven. Ik vermeen, dat ik met zulk artikel in het tractaat opgenomen geen overwegend bezwaar behoef te maken tegen het beginsel van reciprociteit, hetwelk de heer Aoki ondanks de dringende verzoeken van Sir Francis Plunkett en den ondergeteekende niet prijs schijnt te willen geven, hoewel wij hem verzekeren, dat de clause der meest begunstigde natie Japan volkomen zal dekken.

Het archief van het gezantschap is niet ruim voorzien van gegevens waaruit ik de juiste toestanden in Nederlandsch-Indië kan leeren kennen, en ik geef daarom ook de voorkeur aan een artikel van algemeene uitzondering, meer dan aan het opwerpen van exceptiën omtrent verschillende bepalingen, daar het zou kunnen zijn dat ik of de eene of de andere over het hoofd zag of wel exceptiën maakte waar zulks niet meer noodig zou blijken te zijn".

Het in bovengenoemden brief vermelde art. 19 van het in 1883 gesloten handels- en scheepvaartverdrag tusschen Engeland en Italië luidt:

„The stipulations of the present treaty shall be applicable to all the colonies and foreign possessions of Her Britannic Majesty, excepting to those hereinafter named, that is to say, except to

India
the Dominions of Canada
Newfoundland
the Cape
Natal
New South Wales
Victoria
Queensland
Tasmania
South-Australia
Western-Australia
New Zealand

Provided always, that the stipulations of the present treaty shall be made applicable to any of the above-named colonies or foreign possessions on whose behalf notice to that effect shall have been given by Her Britannic Majesty's Representative at the Court of Italy to the Italian Minister for foreign affairs within one year from the date of exchange of the ratifications of the present treaty".

Artikel 22 van het Spaansch-Duitsch tractaat luidt:

„As the Colonial possessions of Spain are governed by special laws, the foregoing provisions of this Treaty shall apply to them only so far as is compatible with these laws.

German subjects shall there enjoy in every respect the same rights, privileges and immunities, favours and exemptions as are or shall be granted to the most favoured nation.

German products or merchandise shall in Spanish colonies be liable to no other duties nor to other imposts and formalities than the products and merchandise of the most favoured nation.

The products and merchandise of the colonial possessions of Spain shall on entering Germany enjoy the same treatment as the colonial products and merchandise of the most favoured nation".

Wanneer de Minister van Koloniën kennis heeft genomen van het ontwerp-tractaat, schrijft hij aan zijn ambtgenoot van Buitenlandsche Zaken, dat hij van oordeel is, dat de Nederlandsche koloniën buiten het tractaat moeten blijven en dat met name niet kan worden afgeweken van de indeeling van bevolkingsgroepen van art. 109 R.R. Hij ziet er dáárom geen bezwaar in, waar Japan geen koloniën bezit. ¹²⁷⁾

„Vermits de andere Europeesche mogendheden het tractaat met Japan wel zullen sluiten, zal het mijns inziens reeds daarom alleen wenschelijk zijn dat Nederland zich daaraan niet onttrekt. Maar het tractaat kan, zooals het luidt, bezwaarlijk op de Nederlandsche koloniën van toepassing zijn.

Artikel 109 van het Reglement op het beleid der Regeering in Nederlandsch-Indië, hetwelk een der grondslagen bevat van onze bestuurs-organisatie in Indië, brengt mede dat Japanners aldaar niet kunnen worden toegelaten op den voet van eene Europeesche natie, tenzij zij Christenen zijn.

Daarvan zou ten behoeve van Japan niet kunnen worden afgeweken.

Artikel 1, alinea 1 slot; alinea 2 en alinea 4, zoomede art. 16, leveren dus al dadelijk bezwaar op”.

„Het komt mij trouwens voor, dat er geen reden kan zijn om aan Japan, dat geen koloniën heeft en ons dus geen equivalent kan aanbieden, allerlei rechten in onze koloniën toe te kennen. Mij dunkt het is volkomen voldoende wanneer aan het tractaat een artikel wordt toegevoegd volgens welke die bepalingen, welke betrekking hebben op handel, scheepvaart en daarop drukkende lasten, ook in onze koloniën van toepassing zullen zijn, met het voorbehoud ten opzichte van de kustvaart en van de bijzondere gunsten, die wij aan de Indische volken in den Archipel verleenen, of wel een artikel houdende dat Japanners in onze koloniën ten aanzien van de genoemde onderwerpen zullen worden behandeld op den voet van de meest begunstigde vreemde natie, weder behoudens even bedoelde gunsten van Indische volken in den Archipel. Uit zoodanig artikel vloeit dan vanzelf voort dat de overige bepalingen op onze koloniën niet van toepassing zijn”.

Bij nadere bestudeering van het ontwerp-tractaat zijn er meerdere bepalingen aan te wijzen, buiten de door v. d. Pot genoemde, die niet strooken met de toenmalige Indische wetgeving.

Zoo valt art. 1, alinea 1 niet te rijmen met de bepalingen op de toelating van Nederlanders en vreemdelingen in Nederlandsch-Indië, S. 1872 no. 38 en 40 en S. 1863 no. 83. Uit dienzelfden hoofde kan bezwaar gemaakt worden tegen art. 2.

Art. 1, alinea 3 komt in botsing met art. 120, lid 2 R.R., terwijl art. 1, alinea 5 in strijd is met art. 113 R.R.

Ook tegen art. 15 is bezwaar in te brengen, omdat consuls in de koloniën slechts toegelaten worden op nauwkeurig omschreven voorwaarden.

De Minister-President te Tokyo deelde mede, dat hij „geen bezwaar had gehad art. 22 van het tractaat tusschen Duitschland en Spanje aan te nemen, — als een artikel houdende de noodige reserves ten aanzien der toepasselijkheid van het handelstractaat op de koloniën”.¹²⁸⁾

Onzerzijds bestond er tegen opname van zulk een artikel wel degelijk bezwaar, vooral omdat de opmerking van v. d. Pot „dat Zijner Majesteits Regeering bij den gouverneur-generaal eene uitzondering ten behoeve van Japanners zal kunnen en willen bewerken” op de bepaling, dat in Indië met Europeanen gelijkgestelden Christenen moeten zijn, — niet werd bewaarheid.

Daarom adviseerde het Departement van Koloniën dan ook:

a. onze reserves t.a.v. onze Indische bezittingen op te nemen in *één artikel*, — aan het tractaat toe te voegen, — volgens hetwelk die bepalingen, welke betrekking hebben op handel, scheepvaart en daarop drukkende lasten, — ook in onze Koloniën van toepassing zullen zijn, met het gebruikelijke voorbehoud ten aanzien der Indische volken in den Archipel.

óf

b. houdende, dat Japanners in onze Koloniën ten aanzien van genoemde onderwerpen zullen worden behandeld op den voet van de meest begunstigde natie.

Overeenkomstig deze zienswijze en de houding van v.d. Pot telegrafeerde Buitenlandsche Zaken aan H.M.'s Gezant te Tokyo op 4 Aug. 1887:¹²⁹⁾

„Article 22 german spanish treaty unacceptable only article four of mercantile convention with usual reserve as to indian nations of eastern archipelago and article nine can be accepted for colonies”.

De groote vraag is dus deze: Zal het tractaat ook gelden voor de koloniën en bezittingen in andere werelddeelen, of alleen voor het Rijk in Europa? Indien het tractaat ook zal gelden voor de koloniën, dan rijst van zelf de vraag: In hoever?

Het Japansche ontwerp gebruikt het woord „territories”, dat zeer vaag is en in dien vorm niet vertaalbaar is in het Nederlandsch. In verschillende andere artikelen wordt gesproken van „dominions and possessions”. Men zou dus beter doen om in alle artikelen te spreken van „dominions and possessions”, behoudens de gebruikelijke reserves nopens den handel en kustvaart van inlandsche volken van den Oosterschen Archipel.

Tegen een dergelijke reserve zou Japan vermoedelijk wel geen bezwaar maken; echter een veel gewichtigere vraag bleef open: zou Japan zich de gelijkstelling zijner nationalen met inlanders blijven laten welgevalen, die met het oog op art. 109 R.R. zou voortvloeien mede uit in latere handelsverdragen voorkomende reserve nopens de onderscheiding tusschen personen van Oostersche en Westersche herkomst?

In ieder geval was dit laatste punt zeer teer, onverschillig of Japan bekend was met art. 109 R.R. of niet. Er mogen in deze jaren weinig Japanners in Indië gevestigd zijn, doch wat momenteel niet was kon nog worden, buitendien gold het hier minder een kwestie van dadelijk practisch belang dan wel van beginsel, misschien wel van nationale eigenliefde.

De „Ambtelijke Commissie van Praeadvies voor de Handelspolitiek”:¹³⁰⁾ heeft een goeden kijk op het vraagstuk. Zij blijkt oog te hebben voor het feit, dat het niet wel aangaat de Japanners op denzelfden voet te behandelen als Arabieren, Mooren of Chineezen en stelt terecht voorop, dat deze kwestie allereerst moet worden opgelost, omdat zij toch ter tafel gebracht zal worden door de volksvertegenwoordiging.

„Na rijp beraad komt het der commissie voor, dat het niet wel aangaat Japan, dat volgens de nieuwe tractaten geheel als een Europeesche mogendheid behandeld zal worden te willen binden aan eene onderscheiding, die zijne nationalen met Arabieren, Mooren of Chineezen gelijk stelt. Of die gelijkstelling door de meestbegunstigingsclausule zonder meer zou worden opgeheven is een andere vraag. Volgens de inlichtingen aan de commissie verstrekt is van het Opperbestuur der koloniën een ontkennend

antwoord op die vraag te wachten en gaat dat bestuur uit van het standpunt, dat de toekenning van de meestbegunstiging de behandeling als inlander niet persé uitsluit daar niet kan worden toegegeven, dat Europeanen in Indië boven inlanders en daarmee gelijkgestelden zouden zijn begunstigd. Het gebeurde met de Perzen in Indië, op wie men voor eenigen tijd de uitzondering van het laatste lid van art. 109 R.R. heeft toegepast kan hiervoor ten bewijze strekken. Immers had men tot dat expedient niet de toevlucht behoeven te nemen wanneer de gelijkstelling van Perzen met Europeanen reeds vanzelf voortvloeide uit art. 3, 1ste lid van het verdrag van 3 Juli 1857 (S. 1858, no. 10) waarin onbeperkt de behandeling op den voet van de meestbegunstigde natie wordt gewaarborgd. Wat hiervan zij, naar het oordeel der commissie dient de regeering zich vooraf rekenschap te geven van hetgeen zij op dat punt aan Japan zal willen toestaan. Wordt haar dit door de volksvertegenwoordiging gevraagd, zij zal het antwoord niet kunnen schuldig blijven. Zich daaromtrent in het tractaat uit te spreken schijnt voorshands niet bepaald noodig, zoolang althans niet blijkt, dat de Japansche regeering zulks verlangt.

Intusschen mag men zich toch niet ontveinzen dat later moeilijkheden kunnen ontstaan wanneer de bedoeling van het tractaat uit zijne bewoordingen niet onmiskenbaar blijkt of die bij de onderhandelingen niet geconstateerd wordt. In elk geval zij men erop bedacht dat Japan, wanneer het tractaat de reserves omtrent het onderscheid tusschen personen van Oostersche en Westersche herkomst in onze Oost-Indische bezittingen niet behelst, uit het ontbreken daarvan een argument zou kunnen putten ten betooge dat die onderscheiding wel geldt voor de mogendheden wier tractaten zoodanige reserve behelzen, maar niet voor Japan alsmede dat in vroegere tractaten ook met niet-Christelijke mogendheden, *Perzie* (tractaat van 3 Juli 1857, S. 1858 no. 10), *Marocco* (tractaat van 18 Mei 1858, S. 1859 no. 9), *Mascate* (tractaat van 27 Augustus 1877) die reserve evenmin voorkomt, zoodat men, aannemende dat Japan persé aan de meestbegunstigingsclausule het recht op gelijkstelling met Europeanen ontleent, die gelijkstelling later moeielijk aan Perzen, Arabieren uit Mascate en Mooren uit Marocco zou kunnen onthouden".

De Kamer van Koophandel te Rotterdam maakt een bemerkning naar aanleiding van art. II, alinea 2, als zijnde in strijd met de bestaande wetgeving, ¹³¹⁾ nl. in verband met de verleening van erfpacht.

„omdat art. II, alinea 2 daarna aan Japanners ook zou toestaan land in erfpacht te bekomen, ook al zijn ze daar te lande geen ingezetenen, immers volgens S. 1872, no. 116 worden als erfpachters slechts toegelaten Nederlanders, Ingezetenen van Nederland en Ingezetenen van Nederlandsch-Indië”.

De Minister van Koloniën geeft zijne bedenkingen tegen het ontwerp nog eens schriftelijk weer, blijft bij zijn oorspronkelijk oordeel, daarbij op tal van moeilijkheden doelend, die het tractaat met zich zou brengen, zonder dat hij op de kwestie van eventueele gelijkstelling van Japanners met Europeanen ingaat. Hij raadt aan om de Koloniën buiten het tractaat te houden, of in het uiterste geval de ook door hem als vaag gevoelde clause „so far as the laws permit” toe te voegen. ¹³²⁾

„Artikel I, lid 1 zal voor N.I. moeilijkheden geven als zijnde kwalijk overeen te brengen met de bepalingen op de toelating van Nederlanders en vreemdelingen in onze bezittingen aldaar. (S. 1872 no. 38 en 40).

Artikel 1, voorlaatste lid: *Native subjects* en *subjects or citizens of the most favoured nation* (is hier niet bedoeld *foreign nation*?) worden op één lijn gesteld. Gezwegen van de moeilijkheden, die zouden kunnen ontstaan doordien Europeanen en daarmede gelijkgestelden eenerzijds en inlanders en daarmede gelijkgestelden anderzijds, in Nederlandsch-Indië niet aan dezelfde belastingen onderworpen zijn, merk ik op, dat ik de bedrijfsbelasting, die geheven wordt van inlanders en daarmede gelijkgestelden, de eigenlijke inlanders een lager quotum betalen dan de vreemde oostelingen, waartoe de Japanners behooren.

Terloops zij nog opgemerkt, dat in artikel 2 ook tweemaal voorkomt gelijkstelling met *native subjects or subjects or citizens of the most favoured foreign nation*. Ook hier dus een gelijkstelling met twee categorieën, die in Indië onderling niet gelijk zijn.

Een met Europeanen gelijkgestelde Japanner zou, op grond van het laatste lid van artikel 1, vrijdom van schutterlijke dienst voor zich kunnen vindiceeren omdat onderdanen van een vreemde natie, behorende tot de met inlanders gelijkgestelden, niet aan dien dienst onderworpen zijn. En de vrijstelling van contributie aan de schutterlijke kassen is in strijd met wat voor andere vreemdelingen behorende tot de Europeanen en daarmede gelijkgestelden geldt.

Aangaande de opmerking van de Rotterdamsche Kamer van Koophandel, deze is juist (zie art. 11 van het K.B. en S. 1870 no. 118, zooals het luidt volgens K.B. — S. 1872 no. 116) „Opgevat in den zin van huur of gebruik zou *lease* met de bijvoeging *confirming themselves to the laws, police and customs regulations of the country like native subjects* aanleiding kunnen geven om te beweren dat de bepalingen regelende verhuur of in gebruikgeving van gronden en vervreemding van gebruiksrecht op grond door inlanders aan niet-inlanders voor de Japanners niet zou gelden. Het voorbehoud aan het slot van artikel 2 zou daaraan niet kunnen worden tegengeworpen omdat daar alleen gesproken wordt van de regelingen, die betrekking hebben op den handel, de policie en de openbare veiligheid.

Gezien de moeielijkheden meen ik daarom dat het het beste zou zijn met Japan alleen het tractaat voor het moederland te sluiten, waartegen Japan wel geen bezwaar zal maken daar in het Japansch-Engelsche tractaat de meeste Engelsche koloniën van het tractaat zijn uitgesloten. Is dat niet doenlijk, dan zou van de koloniën en bezittingen alleen gewag moeten worden gemaakt in een slotartikel bepalande evenals art. XIX van het tractaat dat Japan met Engeland sloot, dat het tractaat daar alleen zal gelden „so far as the laws permit”.

Intusschen zou daarmede geen einde zijn gemaakt aan alle moeielijkheden.

Tenslotte veroorloof ik mij de opmerking dat het mij, ook in verband met het artikel „Oost-Azië en Europa” opgenomen in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 14 April j.l. Eerste Blad A, *) aanbevelenswaardig voorkomt niet te haastig te zijn met het sluiten van een tractaat met Japan, wat niet wegneemt, dat het misschien goed zou zijn het denkbeeld om de koloniën buiten het tractaat te laten bij de verdere besprekingen met den Japanschen gezant al dadelijk op den voorgrond te stellen”.

Het denkbeeld van den Minister van Koloniën om de koloniën geheel buiten het tractaat te houden vindt bij de Commissie van Praeadvies geen gewillig gehoor, zij aanvaardt de toevoeging eener clausule, zooals de Minister die zelf heeft aangegeven en laat dan ook weten: ¹³³⁾

„de commissie vindt geen vrijheid om dit denkbeeld van den Minister van Koloniën te ondersteunen.

Nederland is een koloniale mogendheid van den eersten rang

*) Zie Bijlage III.

— dus heeft het de plicht op de koloniën te letten, inzonderheid in het geval als het onderwerpelijke, waar het geldt het treffen van een handelsregeling met eene Aziatische mogendheid, die bestemd schijnt te zijn een gewichtige rol te spelen.

De Minister geeft zelf de oplossing.

Het komt de commissie voor, dat op deze wijze inderdaad de moeilijkheden worden ondervangen, welke de bijzondere toestanden in de Nederlandsch-Indische bezittingen bij het sluiten van een tractaat met eene Aziatische mogendheid opleveren.

Eene meer algemeene reserve als die vervat in de woorden „so far as the laws permit” levert dit voordeel op, dat zij ons waarborgt tegen thans nog onbekende moeilijkheden, waartoe de toepassing der ontworpen bepalingen in de koloniën eventueel mochten leiden”.

De Minister van Koloniën blijft echter bij zijn wensch om de koloniën er buiten te laten; immers de koloniën kunnen er eventueel later wel bij betrokken worden. Met het oog op het weinige, dat het tractaat voor de koloniën geeft, stelt hij zich nogmaals op het volgende standpunt: ¹³⁴⁾

Weigert Japan om iets te geven, wat voor de koloniën van belang is, namelijk bepalingen van tariefrecht voor ruwe suiker, dan hebben de koloniën momenteel geen enkel belang bij de sluiting van het tractaat en is het wenschelijk de koloniën buiten het tractaat te houden. Weigert Japan een tariefrecht voor ruwe suiker niet, dan bestaat er geen bezwaar tegen om het tractaat voor de koloniën te laten gelden, mits dan een slotartikel opgenomen wordt overeenkomende met het art. XIX van het Engelsch-Japansche verdrag, dat het tractaat voor de koloniën zal gelden „so far as the laws permit”.

Ter verduidelijking van het bovenstaande wordt opgemerkt, dat, voorzoover het Nederlandsch-Indië betreft, slechts twee producten in aanmerking zouden komen om opgenomen te worden in het conventioneel tarief: ruwe suiker en petroleum. Omdat de grootste belanghebbenden bij de petroleum-invoer, zooals Amerika en Rusland, geen gunst w.b. de tarieven voor dat artikel hadden bedongen, had de Nederlandsche regeering geen reden om harerzijds erop aan te dringen.

Wat ruwe suiker betrof wenschte zij slechts, dat er een matig invoerrecht zou worden vastgelegd.¹³⁵⁾

Over de woorden „so far as the laws permit” merkt de Commissie van Prae-advies op:¹³⁶⁾

„De commissie is ertegen, zij twijfelt aan de mogelijkheid om deze reserve in dit stadium nog op te nemen.

De meerderheid meent dat er wel een vorm voor te vinden zal zijn om dat aanstootelijke eener *algemeene* reserve weg te nemen.

In de artikelen IV en X worden ook reserves gemaakt. Deze reserves nu schrappen en een algemeene reserve maken, zou geen houding zijn, maar zij gelooft dat men zeer wel met handhaving van de aan Japan aangeboden text en juist met aansluiting aan de meergenoemde artikelen bij protokol kan doen uitkomen, dat het blijkens deze reserves de bedoeling is geweest om de toepassing der speciale wetgeving in Nederlandsch-Indië voor te behouden en dat deze derhalve ook dient te gelden op enkele andere punten, al zijn deze ook niet met zoovele woorden in het ontwerp gememoreerd. In dien gedachtengang zou in het protokol de volgende bepaling kunnen worden opgenomen:

„The stipulations of the articles IV and X of this treaty with regard to Netherland—India being necessitated by the special legislation of that Colony, it is understood between the two High Contracting parties that if it might appear that with regard to any other clauses of this treaty such a reserve has been omitted those clauses shall equally be no further applicable in Netherland—India than the special laws and ordinances of that Colony allow”.

Het is begrijpelijk, dat de Minister van Buitenlandsche Zaken meer voelde voor een bepaling als art. XIX, alinea 1 van het Britsch-Japansche verdrag. Waarom zou een dergelijke bepaling aan Nederland geweigerd worden, als het aan Engeland was toegestaan? Aan de Commissie van Praeadvies wordt dan ook medegedeeld:¹³⁷⁾

„Ik heb den Japanschen gezant te kennen gegeven, dat ik groot gewicht hechte aan de opneming eener algemeene bepaling in het tractaat, gelijksoortig met art. XIX, al. 1 van het Engelsch-Japansch tractaat, namelijk, dat het tractaat op onze koloniën alleen toepasselijk is „so far as the laws permit”. De gezant — wien de zaak zeker niet onredelijk voorkwam — deelde mij mede daarover zijn Regeering te zullen raadplegen”.

Omdat Japan ondertusschen blijft weigeren een invoerrecht op ruwe suiker vast te leggen, deelt de Minister van Koloniën aan zijn ambtgenoot van Buitenlandsche Zaken mede, dat de koloniën zich terugtrekken, aangezien zij bij het tractaat absoluut geen belang hebben. ¹³⁸⁾

Over de al of niet toepasselijkheid van het tractaat op de Nederlandsche koloniën werd thans door beide Ministers geconfereerd, welke conferenties door den Minister van Buitenlandsche Zaken als volgt werden bevestigd: ¹³⁹⁾

„Hoewel Uwe Excellentie te kennen gaf dat U in beginsel het tractaat bij voorkeur niet op de Koloniën toepasselijk zou zien gemaakt, heeft Uwe Excellentie zich toch bij verdere bespreking der zaak zich niet verzet tegen het denkbeeld om het tractaat mede voor de koloniën te sluiten voor het geval dat:

1°. de Japan aangeboden meestbegunstiging genoegzame voordeelen voor ons zou blijken mede te brengen — ook wat koloniale voortbrengselen betreft, een punt dat nader zou worden opgehelderd door de met andere mogendheden door Japan te sluiten tractaten.

2°. door de opneming eener formule „so far as the laws permit” of iets dergelijks min wenschelijke gevolgen opzichts de Indische wetgeving zouden worden voorkomen.

Onder die omstandigheden heb ik mij bij de verdere onderhandelingen *geenszins* reeds *nu* voor de koloniën kunnen terugtrekken, en meen ik dat eene beslissing *dienaangaande* tot nader behoort te worden aangehouden”.

Over de woorden „so far as the laws permit” wordt hier ter plaatse opgemerkt, dat Engeland zich in een handelsverdrag nooit bindt ten opzichte van Britsch-Indië. Wat de overige koloniën betreft zijn dit allen koloniën met zelfbestuur en hiervoor *kan* Engeland zich niet verbinden. Overigens voorziet art. XIX erin, dat genoemde koloniën uit eigen hoofde tot het tractaat kunnen toetreden.

Bovendien dekt deze beperking in het artikel alle gevallen van locale regelingen en wetten, welke niet gelden voor het Koninkrijk zelf, waarvan een voorbeeld wordt gegeven in de briefwisseling van Lord Kimberley met Graaf Aoki d.d. 16 Juli 1894. *)

*) Zie Bijlage IV.

Het is ons ook mogen gelukken een Japansche commentaar te vinden op art. XIX, 1ste lid van het Britsch-Japansche verdrag, luidend: ¹⁴⁰⁾

„Nichiei-Jōyaku ga dai 19 jō no bōtō ni „Hon jōyaku no kitei wa hōritsu no yurusu kagiri wa Dai-Britain-Koku Kōtei-heika no shokuminchi narabi ni sono kaigai ryochi ni tekiyō subeshi . . .” to yakushi taru ga gotoki wa, moto yori gensoku o hampuku shite koko ni teichō o kuwaetaru ni todomari, aete i aru ni arazaru nari. Yue ni kyūsetsu ni shitagaeba, Tsūshō-Kōkai-Jōyaku no gotoki aruiwa koreo shokuminchi ni oyobosazaru o motte gensoku to nasubeshi to iedomo, genkon ni itattewa sunawachi shikarazu, shitagatte shokuminchi ni tekiyō sezarari to hosseba subekaraku meihaku ni kore o jōyakumen ni shōki suru o yōsuru nari”.

In vertaling:

„Het eerste lid van artikel XIX van het Engelsch-Japansche verdrag herhaalt slechts het algemeen erkende beginsel van den tegenwoordigen tijd. Overeenkomstig het oude beginsel konden de bepalingen van welk handels- of scheepvaartverdrag ook niet toepasselijk zijn op de koloniën, maar thans kunnen zij dat wel. Indien wij ze niet toepasselijk willen doen zijn op koloniën, moeten wij dat duidelijk en gedétailleerd bepalen”.

Het blijkt, dat van Japansche zijde geen bezwaar werd gemaakt tegen opneming der koloniale clausule, zooals deze werd neergelegd in art. XVII van het tractaat.

Het voorbehoud van art. XVII is gemaakt om te voorkomen dat er conflicten zouden ontstaan tusschen eenerzijds de verplichtingen, die men bij het tractaat op zich nam en anderzijds de Indische wetgeving, die, met name bij artikel 109 R.R. de Japanners gelijkstelt met inlanders.

De consequentie van het tractaat is, dat na het sluiten van het tractaat in Nederlandsch-Indië in de aldaar geldende wetgeving geen bepalingen meer opgenomen mogen worden, die nieuwe onderscheidingen zouden maken tusschen Europeanen en inlanders ten opzichte van Japanners.

Het tractaat treedt in werking, volgens art. XIX, niet eerder dan den 16den Juli 1899, terwijl de sluiting van het tractaat plaats vond den 8sten September 1896.

Wanneer wij acht slaan op de Nederlandsche vertaling van art. XVII, dan zien wij, dat daarin voorkomt het woordje „thans”. (Zie V.V. der Ie Kamer). Welk tijdstip valt hieronder te verstaan?

Drie mogelijkheden zijn denkbaar, n.l.:

- a. het tijdstip van ondertekening van het tractaat,
- b. het tijdstip van inzending van het wetsontwerp,
- c. het tijdstip van inwerkingtreding van het tractaat.

Dat het eerste tijdstip bedoeld wordt volgt uit de woorden zelve, bovendien pleit hiervoor een authentieke uitlegging van de Regeering zelf, die herhaald werd in de Nota aan de Ie Kamer.¹⁴¹⁾ Immers werd aldaar verklaard:

„dezerzijds werd schriftelijk aan de Japansche Regeering te kennen gegeven, dat de uitzondering „so far as the laws permit” zóó was te verstaan, dat zij betrekking had op: „les distinctions légales existantes au moment de la conclusion du traité”, en tegen deze uitlegging werd door de bedoelde Regeering geene bedenking ingebracht, zoodat zij als authentiek en tusschen partijen vaststaande is aan te merken”.

Vandaar dat hierboven gezegd werd: „de consequentie van het tractaat is, dat na het sluiten van het tractaat . . . enz.” Maar, al maakt men na het sluiten van het tractaat die bepalingen niet, zij sorteeren geen effect voordat het tractaat in werking zal zijn getreden. Dus de onderscheidingen tusschen Europeanen en met inlanders gelijkgestelden na de sluiting van het tractaat gemaakt zullen bij de inwerkingtreding van het tractaat moeten ophouden van toepassing te zijn op Japanners.

Vanzelf rijst de vraag nu of het wel mogelijk zal zijn gedurende de periode van 8 September 1896 tot 16 Juli 1899 nog onderscheidingen in de wetgeving ten aanzien van Japanners te maken, wetende, dat zij op 16 Juli 1899 toch — door het tractaat — zullen moeten ophouden te werken. De mogelijkheid ertoe bestaat natuurlijk wel, echter wenschelijk is het geenszins.

In de verordeningen, die in deze periode gemaakt zullen worden, zou men er voor kunnen zorgdragen, dat op de

Japanners geen lasten worden gelegd, die niet op Europeanen en daarmede gelijkgesteld worden. Een middel hiertoe zou zijn om krachtens art. 109 R.R., lid 1 te bepalen, dat de een of andere verordening niet zal gelden voor Japanners.

Buitendien is er nog een ander middel denkbaar, n.l. het laatste lid van art. 109 R.R., dat met het oog op de weinige Japanners, die in deze tijden in Indië gevestigd zijn, (ongeveer een 600), toepassing zal kunnen vinden.

Beide middelen zouden niet meer dan van tijdelijken aard zijn.

Wanneer het eerste middel zou zijn toegepast — het zou ten aanzien van de Japanners in de wetgeving een tweeledigheid doen vertoonen. Een tweeledigheid hierin bestaande, dat de Japanners in een andere rechtstoestand zouden verkeerden volgens de wetgeving ouder dan het tractaat dan volgens de wetgeving jonger dan het tractaat. Volgens de eerste zijn zij met inlanders gelijkgesteld en volgens de laatste zijn zij met Europeanen gelijkgesteld.

Een tweede middel zou zijn toepassing van het laatste lid van art. 109 R.R., wat een bezwaar oplevert door de om-slagtigheid ervan, vooral als het aantal Japanners zal gaan toenemen.

Deze twee middelen geeft de wet in verband met de consequenties van het tractaat, doch beiden hebben hunne bezwaren. *Wil men nu het artikel 109 R.R. toch behouden en een tweeledigheid in rechtstoestand t.a.v. Japanners vermijden, dan blijft er maar een middel over en dat is: de Japanners gelijkstellen met Europeanen.*

Theoretisch is dit het eenige middel en dat men het praktisch ook aldus aanvoelde blijkt uit een schrijven van den Minister van Koloniën aan den Gouverneur-Generaal, gedateerd den 15den Mei 1897¹⁴²), waarin van dit middel in duidelijke bewoordingen werd gewag gemaakt; echter werd het overgelaten aan het beleid van den Gouverneur-Generaal.

Uit de weergegeven correspondentie blijkt duidelijk, dat men de gevolgen van het tractaat t.a.v. de rechtstoestand der Japanners in de Indische wetgeving voor oogen heeft gehad.

Men was zich bewust, dat een juiste oplossing zou zijn een algeheele gelijkstelling van Japanners met Europeanen. Dit alléén zou de moeilijkheden oplossen en eventueele moeilijkheden voorkomen.

Indien het in dit stadium van de geschiedenis niet gedaan werd, in de toekomst zou men er toch toe moeten overgaan. Het z.g. Japannerwetje was door het tractaat potentieel aanwezig, er was nog maar een kleinigheid toe noodig om het te doen ontstaan.

Deze „kleinigheid” was een brief van den Japanschen Gezant Akabane aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, Jhr. Röell, gedateerd: 's-Gravenhage, 29 Juni 1897, welke brief te vinden is onder no. 7464 in het archief van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken.¹⁴³⁾

Bij den Japanschen Minister van Buitenlandsche Zaken waren klachten ingekomen van den Japanschen Consul te Singapore, naar aanleiding van diens reis door Nederlandsch-Indië.

In dezen brief wordt erop gewezen, dat de Japanners in de Nederlandsche Aziatische koloniën aan een ander recht onderworpen zijn dan de Europeanen. Dit nu wordt „inadmissible” gevonden omdat in hun eigen land de Japanners onderworpen zijn aan wetten, gebaseerd op beginselen van Europeesche wetgevingen, bovendien is deze toestand vreemd aan het principe, waarmede het nieuwe verdrag van handel en scheepvaart tusschen beide landen gesloten is, terwijl zulk een toestand ook schadelijk kan wezen voor de toekomstige handelsbelangen tusschen Japan en de Nederlandsche koloniën, alsmede voor de vriendschappelijke gevoelens, die er gelukkig en reeds zoo lang tusschen de volken van beide landen bestaan.

En om deze redenen *vraagt* (demande) de Japansche Regeering aan onze Regeering om aan de Japansche onderdanen dezelfde behandelingen toe te staan, die de Europeanen in de Aziatische koloniën genieten, ervan overtuigd zijnde, dat een dergelijke *wensch* (*désir*), welke juist is, overeenkomstig de geest zal zijn van onze Regeering, en zal worden ingewilligd zonder eenige moeilijkheid.

Met dit verzoek werd ook den Minister van Koloniën in kennis gesteld, die antwoordde: ¹⁴⁴⁾

„Uwe Excellentie heeft reeds kunnen ontwaren, dat ik reeds begrepen heb, dat met het oog op het tractaat met Japan het op den duur noodig zal zijn de Japanners in Nederlandsch-Indië met Europeanen gelijk te stellen en dat ik over de wijze waarop dat zal kunnen geschieden met de Indische Regeering in overleg ben getreden”.

Aan den Japanschen Gezant wordt medegedeeld, dat men met de Indische Regeering reeds in gedachtenwisseling was getreden over dit punt en te zijner tijd hierop teruggekomen wordt. ¹⁴⁵⁾ Dit antwoord was gedateerd den 10den Augustus 1897. Eenige dagen later werd er wederom 'n klacht overhandigd, gedateerd den 21sten Augustus. Deze was afkomstig van een Duitscher, gehuwd met een Japansche, woonachtig te Palembang, vroeger in Japansche gouvernementdienst, thans werkzaam bij een particuliere maatschappij. Zijn goeddeels vermeende grieven maakte hij kenbaar aan den Consul te Singapore.

In deze Palembang-brief komen verschillende beweringen voor, waarvan de voornaamste eruit worden gelicht, omdat het geheel te omvattend is om hier weer te geven.

De aangehaalde zinnen worden letterlijk weergegeven, zooals ze in den brief voorkomen ¹⁴⁶⁾

„in India are two different lawcodes applied, one for the Europeans and those legally equal with Europeans and one for natives and those considered equal with natives”.

In het algemeen genomen is deze opmerking niet juist. Wel bestaat er verschil in rechtspleging voor Europeanen en inlanders en bestaat er dus een dualisme in rechtspraak wat betreft zoowel het privaatrecht als het strafrecht.

Het privaatrecht voor de eigenlijk gezegde inlanders is, met uitzondering van de betreffende bepalingen voor de procedure in civiele zaken, voorkomende in het „reglement op de uitoefening der politie, de burgerlijke rechtspleging en

de strafvordering onder de inlanders en de daarmee gelijkgestelde personen" op Java en Madoera alsmede in de verschillende reglementen op het rechtswezen in de buitenbezittingen, niet gecodificeerd.

Volgens art. 75 R.R. past de inlandsche rechter de godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken der inlanders toe, voorzover deze niet in strijd zijn met de algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid, en neemt hij tot richtsnoer de algemeene beginselen van burgerlijk- en handelsrecht voor Europeanen, wanneer het geldt een beslissing van zaken, die niet bij die godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken geregeld zijn.

Wat betreft de met inlanders gelijkgestelden, te weten de Vreemde Oosterlingen, dus ook de Japanners, was voor het grootste gedeelte in Nederlandsch-Indië de burgerlijke- en handelswetgeving, alsmede de wetgeving in sommige strafzaken voor Europeanen geldende, toepasselijk verklaard.

Wat de burgerlijke- en handelswetgeving betreft waren uitgezonderd de onderwerpen bedoeld in S. 1855 nr. 79, gewijzigd bij S. 1867 nr. 29, S. 1872 nr. 21 en 22 en S. 1877 nr. 40.

„The Europeans have far more rights than the natives and their equals”.

Deze opmerking is veel te algemeen en valt niet in bijzonderheden te weerleggen; echter kan gestipuleerd worden, dat het nooit in onze politiek heeft gelegen om de inlandsche bevolking achter te stellen bij de Europeesche.

„that Europeans have absolute freedom of movement and are allowed to travel throughout the whole country, can obtain land and mining concessions and may open industrial business wherever they like”.

Dit is juist in zóóver, dat Europeanen meer bewegingsvrijheid hadden dan de met inlanders gelijkgestelden. Overigens was de „freedom of movement” niet „absolute”, zie S. 1881 nr. 226.

Bovendien hadden Europeanen in enkele gevallen voor het reizen in sommige streken der Buitengewesten in rechtsstreeks bestuurd gebied van het Nederlandsch bestuur een pas noodig, deze pas werd echter noodzakelijk geacht in het belang van eigen veiligheid der reizigers.

„Europeans in case of delicts are tried before a Court of European judges”.

Dit is inderdaad waar.

De mededeeling, dat het Nederlandsch-Indische gezag de bevoegdheid heeft ten aanzien van Japanners „to expell them whenever it thinks necessary” is juist, maar deze bevoegdheid is haar krachtens art. 45 en 46 R.R. tegenover iedereen gegeven, die niet in Nederlandsch-Indië geboren is, ook tegenover Nederlanders. Dat zooiets zou geschieden „without much form of process” is met een beroep op art. 48 R.R. volkomen onjuist.

De mededeeling, dat Vreemde Oosterlingen „if sentenced to imprisonment have together with native prisoners to work at the public roads chained and not chained, are imprisoned with natives and get native food” was juist. Wat betreft opgelegde straffen stonden de Vreemde Oosterlingen op één lijn met de inlanders en de in het Strafwetboek en Politierglement voor inlanders voorkomende straffen van dwangarbeid in en buiten de ketting en ten arbeidsstelling aan de publieke werken voor den kost en zonder loon, waren ten aanzien van Europeanen tuchthuis- en gevangenisstraf.

De opmerking, dat er geen Burgerlijke Stand voor Vreemde Oosterlingen bestond was juist.

„according to the laws here Japanese are considered to be equal with natives except when they are born Christians”.

Dit is ten deele juist. Japanners, die geen Christenen zijn vallen onder alinea 3 van art. 109 R.R. en zijn dus met inlanders gelijkgesteld. Gaan zij nu over tot het Christendom, dan vallen zij onder alinea 2 en zijn zij met Europeanen gelijkgesteld. Het is het geloof, dat beslist. Hieruit volgt, dat het feit van „born Christian” te zijn niets ter zake doet.

Recapitulereen wij thans alle gegevens.

Het tractaat verzekert aan de onderdanen van het Japanse Rijk in het algemeen de behandeling op den voet van de meestbegunstigde natie, met het voorbehoud in art. XVII, dat het tractaat in de Nederlandsche koloniën alleen van toepassing zal zijn „so far as the laws permit”.

Aan dit voorbehoud is de explicatie gegeven, dat de wettelijke onderscheidingen tusschen Europeanen en inlanders, die bestaan op het oogenblik van het sluiten van het tractaat, niet-tegenstaande dat tractaat, voor Japanners van kracht zullen blijven, maar dat nieuwe onderscheidingen ten aanzien van Japanners niet meer in de wetgeving zullen mogen worden opgenomen. Deze, aldus geïnterpreteerde clause wordt voor *Nederland* eerst verbindend, wanneer het tractaat in werking zal zijn getreden, dat is op zijn vroegst den 16den Juli 1899. Ondanks dit feit achtte men het wenschelijk, dat er van stonde af aan, dus vóór de inwerkingtreding van het tractaat, geen nieuwe onderscheidingen tusschen Europeanen en inlanders ten aanzien van Japanners in de wetgeving zouden worden aangebracht.

Hiervoor kon gebruik gemaakt worden van twee middelen, n.l.:

1. Artikel 109 R.R., alinea 1: door telkens incidenteel voor bepalingen betreffende inlanders en daarmee gelijkgestelden voor te schrijven, dat zij niet voor Japanners zouden gelden.
2. Artikel 109 R.R., alinea 5: gelijkstelling van Japanners met Europeanen.

Het eerste middel zou op den duur een onhoudbare toestand in de Indische wetgeving teweeg brengen, want het zou op den duur een tweeledigheid t.a.v. Japanners gaan vertoonen, omdat de Japanners in een andere rechtstoestand zouden gaan verkeereren volgens de wetgeving ouder dan het tractaat dan volgens de wetgeving jonger dan het tractaat. Volgens de eerste zouden zij zijn met inlanders gelijkgesteld, volgens de tweede met Europeanen gelijkgesteld.

Bij behoud van art. 109 R.R. bleef nu het tweede middel

over. Kon men nu middels alinea 5 van art. 109 R.R. alle Japanners en masse gelijkstellen aan Europeanen? Het antwoord op deze vraag moet ontkennend luiden. Want: op de *toepassing* van alinea 3, dat met inlanders worden gelijkgesteld al degenen, die Mohammedanen of heidenen zijn, kon volgens alinea 5 de Gouverneur-Generaal in overeenstemming met den Raad van Indië *uitzonderingen* maken. Dus dien regel opheffen of wijzigen kon hij niet.

Dat de Japanners als heidenen met de inlanders zijn gelijkgesteld is een onderdeel van den regel van alinea 3. De Gouverneur-Generaal kan daarop alleen een uitzondering maken telkens wanneer die regel op een bepaald, in Indië aanwezig individu zijne *toepassing* vindt. Eene gelijkstelling van een geheele categorie van personen alszoodanig, dus van alle Japanners en masse, kan hij niet. Dit is de juiste, in de praktijk eveneens aanvaarde, interpretatie van de 5de alinea van art. 109 R.R.

Wat kon er nu, zoolang het tractaat nog niet in werking was getreden, voorloopig gedaan worden om te voorkomen dat reeds vóór de inwerkingtreding van het tractaat nieuwe onderscheidingen tusschen Europeanen en inlanders t.a.v. Japanners gemaakt worden, omdat ze toch over eenigen tijd (als het tractaat in werking zal zijn getreden) toch zullen moeten ophouden te werken.

1. Het eerste middel aanwenden, zij het als tijdelijk expedient zou de juiste oplossing niet brengen, want het zou toch mogelijk zijn, dat er voor niet-Europeanen verordeningen uitgevaardigd werden, die niet toepasselijk zijn op Japanners. Mogelijk is dat er gelijksoortige verordeningen uitgevaardigd worden voor Europeanen en met deze gelijkgestelden, ook deze zullen niet toepasselijk zijn op Japanners, omdat zij, geen Christenen zijnde, met inlanders gelijkgesteld blijven, terwijl slechts in sommige gevallen daaraan tegemoetgekomen zal kunnen worden door toepassing van art. 75 alinea 2 R.R.

Hieruit volgt, dat toepassing van dit middel, zij het dan als tijdelijk expedient, ten gevolge zou hebben, dat de

Japanners in een uitzonderingstoestand zouden komen wat betreft de wetgeving. Deze toestand zou zijn in strijd met het Regeeringsreglement.

2. Dat het tweede middel ook hier niet toegepast kon worden behoeft geen betoog meer.

Het eenige middel om te voorkomen dat in de wetgeving nieuwe onderscheidingen ontstaan tusschen Europeanen en Japanners, zal zijn het middel van gelijkstelling van Japanners met Europeanen.

Wanneer wij na deze beschouwingen overgaan tot de Memorie van Toelichting bij het Tractaat van handel en scheepvaart, tusschen Nederland en Japan gesloten¹⁴⁷⁾ dan lezen wij op blz. 6:

„Ook de vraag in hoeverre het te sluiten tractaat op onze koloniën en overzeesche bezittingen van toepassing zal zijn, moet met het oog op onze bestaande wetgeving zorgvuldig overwogen worden.

Blijkens het bij artikel 17 bepaalde zal het tractaat in die koloniën en bezittingen slechts gelden voor zoover als de wetten en verordeningen zulks toelaten (so far as the laws permit), verschillende reserves, die anders met oog op onze wetgeving in de Oost-Indische bezittingen noodzakelijk zouden zijn geweest, werden daardoor overbodig. Het gewicht dier bepaling behoeft geen betoog, terwijl overigens wordt verwezen naar het te dien aanzien bij art. 17 aangeteekende”.

„Artikel 17. Zooals boven reeds is opgemerkt, zal het tractaat in de Nederlandsche koloniën alleen van toepassing zijn „so far as the laws permit”, d.w.z. voorzoover de in die koloniën thans van kracht zijnde wetten en verordeningen met de voorschriften van het verdrag niet in strijd zijn. De Japansche Regeering drong er evenwel op aan dat aan hare onderdanen voor alles wat handel, schepen, koopwaren en douanerechten betreft, in die koloniën de meest voordeelige behandeling zou worden gewaarborgd. Dezerzijds bestond geen bezwaar om aan dien wensch te voldoen, doch dit maakte de opnemng noodzakelijk van het in onze handelstractaten gebruikelijk voorbehoud omtrent die gunsten aan de inlandsche volken van den Oosterschen Archipel verleend, wat betreft hunnen scheepvaart en de invoer hunner producten in onze Oost-Indische bezittingen”.

In Bijlage C der Memorie van Toelichting wordt de volgende vertaling van artikel XVII gegeven:

„De bepalingen van dit tractaat zullen, voor zooverre de wetten het toelaten, toepasselijk zijn op al de koloniën en buitenlandsche bezittingen van Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden.

Met betrekking echter tot hunnen handel, hunne schepen, koopwaren en de door hen te betalen douanerechten, bij invoer zoowel als bij uitvoer, zullen de onderdanen van Zijne Majesteit den Keizer van Japan in de bovengenoemde koloniën en bezittingen dezelfde rechten, voorrechten, vrijdommen, gunsten en vrijstellingen genieten, die zijn of in het vervolg mochten worden verleend aan de meestbegunstigde vreemde natie, met uitzondering van de *speciale gunsten, welke verleend zijn of mochten worden aan de inlandsche staten van den Oosterschen Archipel voor hunne scheepvaart en voor den invoer hunner producten in de Nederlandsche Oost-Indische kolonien*”.

Wat betreft de onderstreepte woorden wijst Van Asbeck in zijn proefschrift „Onderzoek naar den juridischen wereldbouw”¹⁴⁸⁾ op het theoretisch onjuiste van het maken van een zoodanig voorbehoud.

„Alle betrekkingen tusschen de Zelfbesturen en het buitenland hebben natuurlijk opgehouden. (art. 2 Korte Verklaringen). Staatkundig kent het buitenland die inlandsche vorstengebieden niet meer. Wij noemen ze ook in den regel niet onze tractaten met andere mogendheden”.

„Ons nieuwe handelstractaat met Japan van 1912 verbetert in dit opzicht het oude van 1896, hetwelk in art. XVII voor de toepassing van de meestbegunstiging uitzonderde „the special favours accorded or to be accorded to the native states of the Eastern Archipelago for their navigation and the importation of their products into the Netherland East-India Colonies”.

Al moge onze verhouding met de zelfbesturende landschappen binnen in onzen staat internationale wezenstrekken hebben, dat brengt niet mee, dat buitenlandsche staten daarmede iets te maken krijgen. In denzelfden geest is de Indische tariefwet gewijzigd bij Ned. Stbl. 1914, no. 588, Ind. Stbl. 1915, no. 219”.

Het Voorloopig Verslag van de IIe Kamer keurt de houding der Regeering goed.¹⁴⁹⁾

„Verder stelde men het op prijs, dat de Regeering op een punt, dat van groot belang voor ons is, namelijk de positie der Japanische onderdanen in onze koloniën, iets heeft verkregen, wat Japan aan geen enkele andere mogendheid, met uitzondering van Engeland, toestond.

Krachtens art. 17 zullen de bepalingen van het tractaat op onze koloniën slechts toepasselijk zijn *voorzoover de wetten het toelaten*. Er was meende men, geene uiteenzetting van het verschil tusschen de Engelsche koloniale wetgevingen en de onze noodig om duidelijk te maken, dat deze bepaling tegenover ons van vrij wat verdere strekking is dan tegenover Engeland. Daar ons aan een goede regeling van dit punt met het oog op Nederlandsch-Indië veel gelegen is en deze clause (so far as the laws permit) de eenige bepaling is, waardoor Japan toonde rekening te willen houden met onze speciale belangen, vleide men zich, dat door dit voorbehoud alles verkregen is, wat wij behoeven tot handhaving van de bepalingen onzer wetten en verordeningen tegenover vreemde Oosterlingen”.

„Artikel 17. Met instemming had men gezien, dat de Regeering blijkens de toelichting op art. 17, aan de clause „so far as the laws permit” de verklaring geeft, dat daaronder ook verordeningen begrepen zijn.

De laatste regel van het artikel zouden aanleiding kunnen geven tot de uitlegging, dat de inlandsche Staten van den Oost-Indischen Archipel, die niet onder rechtstreeks bestuur staan, niet behooren tot de Nederlandsche koloniën. Dit kan echter de bedoeling niet zijn. Gaarne zou men intusschen hieromtrent eene nadere verklaring van de Regeering ontvangen”.

En de Memorie van Antwoord:¹⁵⁰⁾

„Aangenaam was het haar daarbij in het bijzonder te mogen vernemen, hoe het door vele leden op prijs werd gesteld, dat het den ondergeteekenden is mogen gelukken het voorbehoud van art. 17, 1ste lid, „so far as the laws permit” waarvan het gewicht blijkbaar aan die leden niet ontgaan is, in het tractaat te doen opnemen. Dit voorbehoud heeft ten gevolge, dat wijziging der bepalingen van onze wetten en verordeningen ten aanzien van vreemde oosterlingen niet noodig is”.

„Artikel 17. Het aan het slot van art. 17 voorkomend voorbehoud ten opzichte van de inlandsche staten van den Oosterschen

Archipel is de gebruikelijke bepaling, die o.a. met het oog op art. 2 sub 2 b. van de wet van 17 November 1872 (*Staatsblad* no. 130) voorkomt in vele andere handelstractaten — b.v. met Zwitserland (*Staatsblad* 1878 no. 137) — en nimmer tot de uitlegging heeft geleid dat niet onder rechtstreeks bestuur staande volken van den Oost-Indischen Archipel niet tot Nederlandsch-Indië zouden behooren.

De bedoelde bepaling werd op verzoek van de Nederlandsche Regeering in het tractaat opgenomen”.

Het Voorloopig Verslag van de Ie Kamer ¹⁵¹⁾ luidt:

„met levendige belangstelling had men kennis genomen van art. 17, volgens hetwelk de bepalingen van dit tractaat op de Nederlandsche koloniën en bezittingen slechts toepasselijk zijn „so far as the laws permit” eene bepaling, welke voor Nederlandsch-Indië in verband met de daar geldende wetgeving, hoogst belangrijke gevolgen heeft. Men nam acte van de verklaring op blz. 3 en 6 der Memorie van Toelichting dat het woord „laws” zoowel verordeningen als wetten omvat, en legde zich neder bij de opvatting, dat de beperking alleen tot de thans van kracht zijnde wetten en verordeningen betrekking heeft”.

Hier wordt opgemerkt, dat het woord „laws” door de Regeering geïnterpreteerd wordt als wetten in algemeenen zin. Deze interpretatie was noodzakelijk, omdat het tractaat zelf „laws” van „ordinances” onderscheidt; men behoeft slechts te vergelijken de artikelen: 1, lid 4; 2, lid 2; 2, slot; 3, lid 2 slot en 10, lid 1. In deze artikelen wordt het woord „laws” als eigenlijk gezegde wetten gebruikt in onderscheiding van „ordinances” en „regulations”. Men zou dus zeer gerechvaardigd het woord „laws” in art. 17 kunnen interpreteren als wetten in den eigenlijken zin, en wel speciaal die wetten, welke het R.R. ingevoerd en later gewijzigd hebben, in het bijzonder wat betreft art. 109 R.R.

Uit de hierboven weergegeven verklaringen blijkt, dat de Regeering, zoowel als de Staten-Generaal als om strijd gejuicht hebben over het gemaakte voorbehoud van artikel 17, omdat daarin werd gezien handhaving, ten aanzien van Japanners, van de regelen neergelegd in art. 109 R.R. Het

kan dan ook geene verwondering wekken, dat de desillusie aanstonds naar evenredigheid even groot zal wezen.

Twee jaar later, op 23 September 1899 bereikte de IIe Kamer een wetsontwerp, waarin de Minister van Koloniën voorstelt om de bestaande regelen ten aanzien van Japanners prijs te geven, hetgeen in strijd was met wat de Staten-Generaal, overeenkomstig de voorlichting van de Regeering bij de behandeling van het tractaat, hebben verwacht en wenschelijk geacht. Vandaar dat de „Japannerwet” niet met algeheele instemming wet is geworden.

Oorspronkelijk schijnt het in de bedoeling te hebben gelegen van den Minister om den G. G. te machtigen de noodige maatregelen te nemen middels toepassing van art. 109 R.R., laatste lid.

Echter had de G. G. de bevoegdheid *niet* om dit middel toe te passen, omdat dit artikel geen uitzondering was op de toepassing van de in art. 109 R.R. gestelde regels, doch een algeheele omzetting van den regel zelf ten aanzien van Japanners, wanneer niet slechts bepaald aangewezen individuen, maar *alle* Japanners in het algemeen met Europeanen gelijkgesteld werden.

Vandaar dat den Minister niets anders over bleef, dan de Rijkswetgever erbij te betrekken en zelf een wetsontwerp voor te dragen. Aldus werd dan ook gedaan.

Het ontwerp luidde:

„Het tweede en derde lid van artikel 109 van het bij de wet van 2 September 1854 (Staatsblad no. 129) vastgestelde Reglement op het beleid der regeering van Nederlandsch-Indië worden gelezen:

Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen, alle Japanners en alle personen, niet vallende in de termen der volgende zinsnede, —

Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, Mooren, Chinezen en allen, niet genoemd in de vorige zinsnede, die Mohammedanen of heidenen zijn”.

De behandeling van dit wetsontwerp vond plaats in de 38ste vergadering van de IIe Kamer op 28 Februari 1899 en

in de 39ste vergadering van 1 Maart 1899, alwaar het als wet werd aangenomen met 48 tegen 38 stemmen.¹⁵²⁾

Er wordt hierbij op gewezen, dat Dr. A. Kuyper een motie indiende,¹⁵³⁾ welke werd ondersteund door de heeren Asch van Wijck, Van de Velde, Van Kempen en Donner en mitsdien een onderwerp van beraadslaging uitmaakte. Deze motie werd echter verworpen met 47 tegen 39 stemmen.¹⁵⁴⁾

Zij luidde:

„de Kamer,

Overwegende, dat het op 8 September 1896 met Japan gesloten tractaat ons geen verplichting tot wijziging van artikel 109 van het Regeeringsreglement voor Nederlandsch-Indië oplegt;

van oordeel, dat de nadere regeling van de rechtspositie der Japanneezen in Nederlandsch-Indië gevoeglijk kan worden uitgesteld tot eerlang uit anderen hoofde toch tot herziening van artikel 109 zal moeten worden overgegaan,

schort de verdere behandeling van het aanhangig ontwerp en gaat over tot de orde van den dag.

Deze motie wordt tevens ingediend door den geachten afgevaardigde uit Kampen, den heer Mackay”.

De reden van deze motie zal nader vanzelf blijken.

Bij de Ie Kamer kwam het ontwerp in op 5 April 1899 en werd aldaar behandeld in de 21ste vergadering van 16 Mei 1899, alwaar het werd aangenomen met 40 tegen 4 stemmen.¹⁵⁵⁾

De vaststelling der wet heeft plaatsgevonden bij Staatsblad no. 21 van 19 Mei 1899.

Bij Indisch Staatsblad no. 202 van 1899 werd daarop artikel 109 van het Regeeringsreglement als volgt gewijzigd:

„Ingevoegd worden:

- a. in het 2de lid achter „alle Christenen” de woorden „alle Japanners,
- b. in het 3de lid achter „en allen”, de woorden: „niet genoemd in de vorige zinsnede”. —

De geheele behandeling van het wetsontwerp in de beide Kamers der Staten-Generaal hier weer te geven en te bespreken kan als overbodig beschouwd worden omdat het voor het onderwerp van bespreking, in dit stadium aangeland,

niet meer belangrijk genoemd kan worden, derhalve wordt volstaan met een verwijzing naar de betreffende kamerstukken.¹⁵⁶⁾

Ons rest nog slechts uit al het voorgaande een conclusie te trekken. Wanneer men de vraag stelt: „Welke waren de redenen, die de „Japannerwet” deden ontstaan?“, dan luidt het antwoord na kennisneming van de betreffende archiefstukken:

Door het in 1896 tusschen Nederland en Japan gesloten verdrag van Handel en Scheepvaart ontstond er een dualisme in de Indische Wetgeving ten aanzien van de rechtstoestand van Japanners. Tijdens de onderhandelingen over het verdrag was men zich dit aan Nederlandsche en Nederlandsch-Indische zijde terdege bewust. Om uit deze moeilijkheden te geraken en eventueele moeilijkheden te voorkomen was de eenige en juiste oplossing: gelijkstelling van Japanners met Europeanen door middel van een Wet. Een verzoek — géén eisch — van Japansche zijde was voldoende om een wetsontwerp voor te dragen, dat deze gelijkstelling bewerkstelligde.

Vooraf leggen wij den nadruk op de woorden:

„Een verzoek — géén eisch”.

Dat het een *verzoek* is geweest blijkt uit den brief van den Japanschen Gezant van 9 Juni 1897 en uitdrukkelijk stipuleeren wij hier, dat er geen andere brieven over deze kwestie bestaan.

Wanneer wij hier ter plaatse de vraag stellen of aan het tractaat zelf een motief te ontleenen is om de Japanners in Nederlandsch-Indië met Europeanen gelijk te stellen, dan moet het antwoord ontkennend luiden. Het eerste lid van artikel 17 van het tractaat zegt, dat *de bepalingen van het tractaat* op de Nederlandsche koloniën van toepassing zullen zijn „so far as the laws permit”, hetgeen volgens de toelichting beteekent: voorzoover de in die koloniën thans van kracht zijnde wetten en verordeningen met de voorschriften van het verdrag niet in strijd zijn.

Gaan wij de bepalingen van het tractaat na, dan zijn er

slechts enkele aan te wijzen, die in botsing komen met de gevolgen, welke voortspruiten uit de in de Nederlandsch-Indische wetgeving gemaakte onderscheidingen tusschen Europeanen en inlanders, voor de Japanners.

Van zulk een botsing is geen sprake wat betreft die bepalingen, die aan Japanners gelijke rechten geven als aan Nederlandsche onderdanen, (onderdanen van Europeesche afstamming), of aan burgers der meestbegunstigde natie zijn gegeven (art. 2 en art. 4—16) ten opzichte van den handel, de scheepvaart, den in- en uit- en doorvoer en de daarop te leggen heffingen, de handels- en fabrieksmerken, enz.; want met betrekking tot die onderwerpen maakt de Nederlandsch-Indische wetgeving geen onderscheid tusschen Europeanen en inlanders. Men kan dus aan het eerste lid van artikel 17 het tweede lid verbinden, waarbij door het woord „however” de restrictie „so far as the laws permit” niet van toepassing is op de gelijkstelling van Japanners met de meestbegunstigde natie wat betreft hun handel, hunne schepen, koopwaren en de door hen te betalen douanerechten, bij invoer zoowel als bij uitvoer.

Wat betreft sommige bepalingen, voortkomende in de art 1 en 3, waaronder ook gerangschikt kunnen worden die omtrent de toelating van Japanners in Nederlandsch-Indië, kan er evenmin sprake zijn van eenige botsing, omdat art. 8 van S. 1872 no. 40 voorziet in het geval dat Vreemde Oosterlingen ingevolge het tractaat op den voet van de meestbegunstigde natie moeten worden toegelaten.

De eenige bepalingen van art. 1 en 3, die in botsing met de in de Nederlandsch-Indische wetgeving gemaakte onderscheidingen tusschen Europeanen en inlanders zijn die, waarbij aan Japanners gelijke rechten zijn toegekend als aan Nederlandsche onderdanen of aan burgers der meestbegunstigde natie ten aanzien van de toegang tot rechtscolleges (art. 1, alinea 2), de belastingen of schattingen (art. 1, alinea 4) en het huis- en papieronderzoek (art. 3, alinea 2). Alleen ten aanzien van deze onderwerpen zou artikel 17 beletten, dat er nieuwe regelingen gemaakt zouden worden, die van toepas-

sing zouden zijn op de Japanners en niet gelijkelijk zouden gelden voor Nederlandsche onderdanen of voor burgers der meestbegunstigde natie.

Uit het tractaat zelf kan dus geen motief ontleend worden om de Japanners gelijk te stellen.

Dat men is gaan beweren, dat het een *eisch* is geweest, althans dit in dergelijke vage bewoordingen is gaan formuleeren, dat dien *eisch* eruit gedistilleerd kon worden, is *onjuist* geweest, echter *wel verklaarbaar*. Men behoeft slechts kennis te nemen van de redevoeringen, gehouden bij de behandeling van het wetsontwerp in de IIe Kamer om tot een dergelijke verkeerde conclusie te komen.

De heer Kuyper stelt de pertinente vraag of de Regeering bezweken is voor drang van Japansche zijde, dan wel of zij uit eigen beweging het ontwerp tot gelijkstelling heeft ingediend. ¹⁵⁷⁾

„Het is toch van belang te weten (en ik wensch deze vraag pertinent aan de Regeering te stellen), of de indiening van dit wetsontwerp een gevolg is van aandrang van de zijde van het Japansche Gouvernement. Heeft de Japansche Regeering beweert, dat zij, krachtens goede uitlegging van het gesloten tractaat, recht heeft het nemen van den nu voorgestelden maatregel van ons te vorderen; en heeft daarop onze Regeering, aan dien aandrang van de Japansche Regeering toegevend, dit ontwerp ingediend, of wel heeft de Regeering hier te lande geheel uit eigen overtuiging en zonder aanzoek van de Japansche Regeering, en alzoo geheel op eigen initiatief, gehandeld?”

De heer Mackay: ¹⁵⁸⁾

„Het spijt mij, dat de Regeering dit wetsontwerp heeft ingediend, want het spreekt vanzelf dat het niet aangenaam is om op te komen tegen eene bepaling, waarin een vreemde Mogendheid, waarmede wij op vriendschappelijken voet verkeerden, een mindere welwillendheid zou kunnen zien, wanneer wij er toe overgaan de wijziging, die zij verlangt, te weigeren”.

De heer Van Karnebeek preciseert de vraag van Dr. Kuyper nader door te zeggen, dat als er sprake is van aandrang,

deze moet hebben plaats gehad na het sluiten van het tractaat. ¹⁵⁹⁾

„Door een van de vorige sprekers is gevraagd, of er aandrang had plaats gehad van de zijde van de Japansche Regeering om art. 109 almede te veranderen. Wat vóór het sluiten van het tractaat is geschied, heeft ten deze geen waarde, want bij het tractaat is aangenomen dat art. 109 niet behoefde gewijzigd te worden, maar de vraag rijst of er later aandrang heeft plaats gevonden”.

Op bovenstaande vragen antwoordt de heer Cremer, Minister van Koloniën: ¹⁶⁰⁾

op de vraag van den heer Van Karnebeek: „Ik ben natuurlijk niet tegenwoordig geweest bij de besprekingen die onder een vorige Regeering met den Japanschen Gezant hebben plaats gehad, en ik weet dus ook niet in welke bewoordingen het verzoek gedaan is, maar dit is zeker, dat de Japansche Regeering op volmaakt correcte wijze aan onze Regeering toen en meermalen heeft te kennen gegeven, dat het haar zeer aangenaam zou zijn, dat bij de positie, welke hare onderdanen tegenwoordig innemen, deze geheel gelijkgesteld zouden worden met Europeanen, waar de Europeesche Mogendheden en Noord-Amerika niet het minste bezwaar hadden gehad om hunne onderdanen te brengen onder de Japansche jurisdictie”.

Op de gestelde vragen van drie afgevaardigden krijgt slechts één afgevaardigde antwoord. De vragen zelf lieten aan duidelijkheid niets te wenschen over; het antwoord daarentegen kan niet duidelijk genoemd worden, bovendien is het onjuist. Onjuist, omdat — een verzoek van de Japansche Regeering niet meermalen is gedaan; slechts één keer is het verzoek schriftelijk gedaan en misschien nog één keer mondeling bij de overhandiging der Palembang-brief. Wat betreft de woorden: „waar de Europeesche mogendheden en Noord-Amerika niet het minste bezwaar hadden gehad om hunne onderdanen te brengen onder de Japansche jurisdictie”, hierover valt in de correspondentie niets te ontdekken, daargelaten of deze opmerking wel juist genoemd kan worden. Wij betwijfelen de juistheid van de woorden „niet het minste bezwaar”.

Zeer belangrijk is de constateering van het feit, dat de pertinente vraag van Kuyper niet beantwoord werd.

De heer De Beaufort, Minister van Buitenlandsche Zaken antwoordt: ¹⁶¹⁾

„De vraag is gedaan door twee sprekers, of er van de zijde van Japan aandrang uitgeoefend is op deze zaak. Daarmintrent kan ik alleen dit zeggen, dat de Japansche Regeering reeds dadelijk na het sluiten van het tractaat aan de Nederlandsche Regeering heeft te kennen gegeven, dat zij er zeer grooten prijs op zou stellen om reeds dadelijk te verkrijgen gelijkstelling van Japanners met Europeanen en zij grondde haar verzoek op den geest van het tractaat en de langdurige vriendschappelijke verhouding die er tusschen Nederland en Japan heeft bestaan, en evenzeer op den tegenwoordigen toestand van wetgeving en beschaving in haar land. De Japansche Regeering had zich door hare ambtenaren, daartoe uitdrukkelijk aangewezen, laten voorlichten omtrent den rechtstoestand der Japanneezen in onze koloniën; deze hadden zich evenwel in vele opzichten een verkeerde voorstelling van dien rechtstoestand gemaakt”.

Ook dit antwoord kan niet juist genoemd worden, alhoewel er eenige elementen in terug te vinden zijn van den brief van 2 Juni 1897. Wat de laatste alinea betreft merken wij op, dat noch de Japansche Consul uit Singapore, noch de Duitscher uit Palembang „uitdrukkelijk daartoe aangewezen ambtenaren” genoemd kunnen worden, terwijl ons niet gebleken is, dat er andere ambtenaren zijn uitgestuurd geworden met een opdracht in bovengenoemden zin.

Ook de pers heeft niet gezwegen, zoo lezen wij b.v. in de Indische Mercur van 15 April 1899 de fantastische mededeeling: ¹⁶²⁾

„Heeft men zich trouwens wel ingedacht wat de gevolgen zouden moeten zijn, indien onze vertegenwoordiging het wetsontwerp had verworpen?

Men behoeft zich niet voor te stellen, dat de trotsche Japanner, die zich zelfs door den Engelschman en Rus als hunsgelijke behandeld ziet, er zich bij zoude neerleggen, indien het kleine Nederland hem met Arabier of Klingalees op een lijn stelde. Deze meening werd den heer Lamberts (= de schrijver van het

artikel) nog onlangs bevestigd door een onzer oud-diplomaten bij de Japansche legatie, die vele jaren in de gelegenheid was de Japanners te bestudeeren nà hun ontwaking en in hun land zelve.

„Japan zou ons eenvoudig gedwongen hebben”, — zeide hij — „Goedschiks of kwaadschiks, maar in het laatste geval had het onze kolonie gekost”.

En niemand kon hieraan twifelen, die — zooals de heer Lamberts — in Japan was na afloop van den Chin.-Japanschen oorlog, en tijdens de politieke verwickelingen, welke het laatste land had met Rusland over de Koreaansche kwestie. Niets trof hem toen zoozeer, als de gelatenheid waarmede Japanners een oorlog met het machtige Rusland tegemoet zagen.

Voor ons Nederlanders bestaat er meer dan een reden om in de vriendschappelijkste verstandhouding te leven met onzen Japanschen nabuur, en kan niemand zich illusies maken hoe een andere beslissing dan die genomen door onze Tweede Kamer door dit Rijk zou zijn opgevat”.

Wijzen wij tenslotte nog op wat Piepers schrijft in het Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië: ¹⁶³⁾

„En eindelijk komt nu nog het wetsontwerp van den Minister van Koloniën tot gelijkstelling der Japanners.

Het valt dus waarlijk wel niet te ontkennen dat er daarbij werkelijk niet van een op zichzelf staand vrij onbeduidend onderwerp sprake is, maar van een duidelijk toegeven door de Nederlandsche Regeering aan eene staatkundige vordering, die al meer, en meest op geenszins vriendschappelijke wijze bij haar is ingebracht”.

Overigens verwijzen wij, naar wat medegedeeld wordt in de Inleiding en Vraagstelling.

* * *

Aan het einde dezer studie moge ik een vraag stellen, die nog wel eens van belang kan worden na de beëindiging van „the Sino-Japanese conflict”. (Jihen).

Wie worden er begrepen onder de woorden: „alle Japanners”?

Twee uitleggingen zijn mogelijk, n.l.:

1. alle Japansche onderdanen, zoowel van het moederland als van de koloniën.

2. de grondwettige Japanners, dus de Japansche nationalen alsmede allen, die wettelijk daarmede zijn gelijkgesteld. (Hiermede wordt bedoeld, dat de Japansche onderdanen in de Japansche koloniën, die geen „Nationalen” zijn ook geen Japanners zijn).

Dat de eerste uitlegging de juiste is volgt naar onze meening uit het nauwe verband, dat er bestaat tusschen de „Japannerwet” en het handelstractaat, omdat het tractaat zeer algemeen spreekt van „subjects”.

Bovendien pleit voor deze meening de stellige uitlating van den Minister van Koloniën, die de wet verdedigde. Op de vraag van den heer Kuyper:¹⁶⁴⁾ „Zijn de Formosanen er al dan niet bij?” werd geantwoord:¹⁶⁵⁾

„Ik meen dat volgens de Japansche Grondwet de Formosanen rechtstreeksche onderdanen zijn van Japan en dat zij alszoodanig leven onder de op geheel Europeesche leest geschoeide Japansche wetten, zoodat zij natuurlijk ook bij ons zullen komen onder de Europeesche wet”.

In Indië heeft men van den beginne af aan de ruime interpretatie gevolgd, ook toen de Chineezzen het bekende loopje leerden kennen om, teneinde met Europeanen te worden gelijkgesteld, zich naar Formosa begaven alwaar zij zich tot Japansch onderdaan lieten naturaliseeren om vervolgens na een korte afwezigheid in Nederlandsch-Indië terug te keeren als met Europeanen gelijkgestelden.

Deze ongewenschte metamorphose had men enkel maar te aanvaarden, met tractaat en wet in handen was daar weinig aan te doen.

Nu schijnt het, *) dat omstreeks 1907 de Indische overheid plotseling de enge interpretatie is gaan volgen, zoodat men onder „alle Japanners” niet meer rekende de Japansche onderdanen in de Japansche koloniën, voorzoover deze geen „nationalen” waren. Echter schijnt men in hetzelfde jaar nog geïnstrueerd te hebben, dat aan de woorden „alle Japanners” de ruime interpretatie moest worden toegekend.

*) Volgens mededeelingen van verschillende Bestuursambtenaren.

Op deze kwestie wijst o.a. ook Schultze met de woorden: ¹⁶⁶⁾

„die Eroberung Formosas durch Japan hatte die merkwürdige Folge gehabt, dass auch die auf der Insel ansässigen *Chinesen japanische Staatsangehörige* wurden. Da nun die Japaner seit der Revision der Verträge mit den weissen Mächten 1899 die gleichen Rechte geniessen wie die Staatsangehörigen der letzteren, während den Chinesen die Gleichheit der Rechte noch immer versagt wurde, ergaben sich namentlich für die *niederländisch-indische Regierung* Schwierigkeiten, weil sie nunmehr die Formosa-Chinesen als japanische Staatsangehörige gleichberechtigt mit den Bürgern anderer Grossmächte behandeln musste“.

- 1) NEDERBURGH, DR. MR. I. A.: Wet en Adat. Band I. Batavia 1896, blz. 201 vlg.
- 2) NEDERBURGH, DR. MR. I. A.: Afschaffing van de wettelijke onderscheiding der bevolking van Nederlandsch-Indië naar rassen of klassen. 's-Gravenhage 1918. blz. 14 en vlg.
- 3) NEDERBURGH, DR. MR. I. A.: Eenige hoofdlijnen van het Ned.-Indisch Staatsrecht. Leiden 1923. blz. 18.
- 4) KLEINTJES, MR. PH.: Staatsinstellingen van Nederlandsch-Indië. 2 dln. 6de druk. Amsterdam 1932. blz. 110.
- 5) VOLKENBONDSUITGAVE: Bases de discussion établies par le comité préparatoire à l'intention de la conférence pour la codification du droit international. Tome I. (nationalité). blz. 179.
- 6) MIYAOKA, TSUNEJIRO: The japanese law of nationality, in International Conciliation. (Carnegie Endowment for international peace) no. 206. January 1925.
- 7) MASTENBROEK, W. E. VAN: De Historische ontwikkeling van de staatsrechtelijke Indeeling der Bevolking van Nederlandsch-Indië. Proefschrift Wageningen 1934. blz. 86.
- 8) VOLLENHOVEN, PROF. MR. C. VAN: Opstellen over het Indisch Staatsrecht, Koloniaal Tijdschrift, jaargangen 1928, 1929, 1930.
- 9) LOUTER, MR. J. DE: Handleiding tot de kennis van het Staats- en Administratief Recht van Nederlandsch-Indië. 's-Gravenhage 1914. 6de druk. blz. 136.
- 10) CARPENTIER-ALTING: Het rassen criterium. Voordracht Indisch Genootschap 1921.
- 11) STIBBE, D. G.: Grondslagen der voorstellen van de indische staatkundige herzienings-commissie. Voordracht in „Moederland en Koloniën” 1921.
- 12) WESTRA, MR. DR. H.: De Nederlandsch-Indische Staatsregeling. 2de druk. 's-Gravenhage 1934. blz. 33.
- 13) MARGADANT, MR. C. W.: Artikel 109 van het Regeerings-Reglement voor Nederlandsch-Indië, in: „Het Recht in Nederlandsch-Indië”, deel 56, 1891, blz. 28.
MARGADANT, MR. C. W.: Het Regeerings-Reglement voor Nederlandsch-Indië, 3 dln. Batavia—'s Gravenhage 1897, deel III, blz. 281.
- 14) KLEFFENS, E. N. VAN: De internationaalrechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Japan. (1605—heden). Proefschrift Leiden 1919, blz. 146.

- 14a) KLEFFENS, E. N. VAN: blz. 167—172.
- 15) BLOK, P. J.: Geschiedenis van het Nederlandsche Volk. Leiden 1913. 2de druk. 4 dln., dl. II, blz. 311.
- 16) KIELSTRA, DR. E. B.: De vestiging van het Nederlandsche Gezag in den Indischen Archipel. V.U.B.-uitgave no. 5, Haarlem 1920, blz. 3.
- 17) CHIJS, MR. I. A. VAN DER: De Stichting der Vereenigde O. I. Compagnie. Leiden 1856. Bijlage I.
STAPEL, DR. F. W.: Geschiedenis van Nederlandsch-Indië, Amsterdam 1930, blz. 34—53.
- 18) MIJER, MR. P.: Verzameling van Instructiën, Ordonnanciën en Reglementen enz. Batavia 1848.
- 19) STAPEL: blz. 193.
- 20) HASSELT, MR. J. W. C. VAN: Nederlandsche Staatsregelingen en Grondwetten. Hilversum 11de druk, blz. 54.
- 21) MASTENBROEK, VAN: Hoofdstuk I: De indeeling der bevolkingen in den Compagniestijd, blz. 11—46.
- 22) NEDERBURGH: Hoofdlijnen blz. 11.
- 23) MIJER: blz. 43, art. 74.
- 24) MIJER: blz. 50, art. 4.
- 25) MIJER: blz. 51, noot 1.
- 26) HAAN, DR. DE: Oud Batavia. Gedenkboek uitgegeven door het Bataviasch Genootschap van K. en W. 2 deelen. Batavia 1922, deel I, paragraaf 896, 897, 898.
- 27) MASTENBROEK, VAN: blz. 46.
- 28) REALIA. Register op de generale Resolutiën van het kasteel Batavia. Uitgegeven door het Bataviasch Genootschap van K. en W., dl. II, blz. 148.
- 29) MIJER: blz. 99.
- 30) DE KAT ANGELINO, A. D. A.: Staatskundig Beleid en Bestuurszorg in Nederlandsch-Indië, 3 deelen. 's-Gravenhage 1930. Deel II, blz. 19.
- 31) WESTRA: blz. 1.
- 32) NEDERBURGH: Wet en Adat. Band I. 1896—1897. blz. 202.
- 33) NEDERBURGH: Hoofdlijnen, blz. 13.
- 34) HASSELT, VAN: blz. 263 en vlg.
- 35) NEDERBURGH: Wet en Adat. Band II. blz. 230
- 36) NEDERBURGH: Wet en Adat. Band II, blz. 230.
- 37) KEUCHENIUS, L. W. C.: Handelingen der Regering en der Staten-Generaal betreffende het Reglement op het beleid der Regering van Nederlandsch-Indië. Utrecht 1857, deel II, blz. 151.
- 38) KEUCHENIUS: deel II. blz. 296.
- 39) KEUCHENIUS: deel II, blz. 448.
- 40) KEUCHENIUS: deel III, blz. 746.

- 41) MARGADANT: Artikel in „Het recht in N.I.“, blz. 25.
MARGADANT: Leerboek. deel III, blz. 276.
- 42) LOUWER, DE: Handboek. 4de druk. blz. 125, noot 2.
- 43) NEDERBURGH: Wet en Adat. Band II, blz. 229.
- 44) HEKMEYER F. C.: De Rechtstoestand der Inlandsche Christenen in Nederlandsch-Indië. Proefschrift Leiden 1892. blz. 39 en vlg.
- 45) MARGADANT: Artikel: blz. 17, 18.
MARGADANT: Leerboek: deel III, blz. 275, 276.
- 46) NEDERBURGH: Wet en Adat. Band II, blz. 239 en vlg.
- 47) Nederlandsch Staatsblad 1897 no. 199.
Indisch Staatsblad 1898, no. 49.
- 48) Memorie van Toelichting.
- 49) NEDERBURGH: Wet en Adat. Band III. blz. 285 en vlg.
- 50) „ „ „ „ „ blz. 287.
- 51) „ „ „ „ „ blz. 289.
- 52) „ „ „ „ „ blz. 289, 290.
- 53) „ „ „ „ „ blz. 292, 293.
- 54) MONTANUS, ARNOLDUS: Gedenkwaardige Gesantschappen der Oost-Indische Maetschappij in 't Vereenigde Nederland, aen de Kaisaren van Japan. Amsterdam 1669, blz. 21.
- 55) DIJK L. C. D. VAN: Zes jaren uit het Leven van Wemmer van Berghem, gevolgd door Iets over onze vroegste betrekkingen met Japan, Amsterdam 1858, blz. 1.
- 56) LAUTS, G.: Japan in zijn staatkundige en burgerlijke inrigtingen en het verkeer met Europeesche Natiën. Amsterdam 1847, blz. 160.
- 57) NACHOD, OSKAR: Die Beziehungen der niederländischen Ostindischen Kompagnie zu Japan. Berlin 1897, blz. 93.
- 58) SIEBOLD, P. F. VON: Nippon, Archiv zur Beschreibung von Japan und dessen Neben- und Schutzländern. Leiden 1832—1852, I. blz. 7.
- 59) VON SIEBOLD en LAUTS geven „De Liefde” aan.
VAN DIJK „De Hoop”, zie Nachod blz. 99, noot.
- 60) NACHOD: blz. 99.
- 61) YAMAGATA, SHOZO: The political relations of Japan and Holland under the Tokugawa Regime; waarvan een uittreksel verscheen in de Notulen van de Algemeene en Bestuursvergadering van het Bat. Gen. van K. en W., deel XXX, blz. LXXVIII—CIII, Batavia 1892, blz. LXXXVII—LXXXVIII.
- 62) KLEFFENS, VAN: blz. 8.
- 63) KLEFFENS, VAN: blz. 9.
- 64) VREEDE, G. W.; Inleiding tot eene geschiedenis der Nederlandsche Diplomatie. Utrecht 1856—1861, blz. 422.
- 65) KLEFFENS VAN: de vermelde vertaling van het rescript alsmede van den brief worden weergegeven op blz. 12.

- 66) NAGAOKA, H.: Histoire des relations du Japon avec l'Europe aux XVIe et XVIIe siècles. Leipzig 1897, blz. 228.
- 67) MONTANUS: blz. 27.
- 68) HISHIDA, SEIJI. G.: The international position of Japan as a great power. „Studies in history, economics and public law, edited by the faculty of political science of Columbia University”. New York 1905, blz. 101.
- 69) KLEFFENS, VAN: blz. 28.
- 70) Nederlandsche Staatscourant dd. 14 Augustus 1852, no. 192.
- 71) CHIJS VAN DER: Neerlands Streven tot openstelling van Japan voor den wereldhandel. Amsterdam 1867, blz. 47—52.
- 72) MONTANUS, ARNOLDUS: Gedenkwaardige Gesantschappen enz. Amsterdam 1669.
- 73) KAEMPFER, E.: De beschrijving van Japan, Amsterdam 1733.
- 74) DOEFF: Herinneringen uit Japan, Haarlem 1833.
- 75) Dag-Registers gehouden int Casteel Batavia vant passeerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts India. Uitgegeven te 's-Gravenhage sinds 1896 door Heeres, van Riemsdijk, Colenbrander e.a. Dit werk bevat berichten, verslagen en brieven van alle factorijen over geheel Azië.
- 76) VALENTIJN: Oud en nieuw Oost-Indiën. Dordrecht 1726, deel VIII.
- 77) NACHOD, OSKAR: Die Beziehungen der niederländischen Ostindischen Kompagnie zu Japan, Berlin 1897.
- 78) FEENSTRA KUIJPER, Dr. J.: Japan en de buitenwereld in de 18e eeuw. 's-Gravenhage 1921.
- 79) GORRIS S. J., Dr. G.: Onderzoek naar de kruisvertrapping in Japan door de Hollanders. Artikel verschenen in „Historisch Tijdschrift”, 7de jaargang, 1928. blz. 1—29; 93—121.
- 80) GORRIS: blz. 105.
- 81) YAMAGATA: blz. LXXVIII en vlg.
- 82) MOSSMANN: New Japan, the land of the rising sun. London 1873, blz. 63.
- 83) SCHULTZE, PROF. DR. ERNST: Japan als Welt-Industrie-Macht. 2 Bände. Stuttgart 1935. Band I. blz. 49.
- 84) CHIJS, v. D.: Neerlands streven enz. blz. 93.
- 85) CHIJS, v. D.: Neerlands streven enz. blz. 79—85.
- 86) KLEFFENS, VAN: blz. 38.
- 87) KLEFFENS, VAN: blz. 38.
- 88) CHAMBERLAIN, B. H.: Moeurs et Coutumes du Japon. Traduction d'après la 5ième édition Anglaise et augmentée par l'auteur. Paris 1931, blz. 351.
- 89) ITCHIKAWA, DAIJI: Die Kultur Japans. Berlin 1907, blz. 30, bedoeld zal zijn Kublai-Chan.
- 90) CHIJS, v. D.: Neerlands streven enz., blz. 108.

- 91) Handelingen I Kamer 1854—1855. blz. 100, 101.
 Handelingen II Kamer 1853—1854. blz. 176—184.
 Handelingen II Kamer 1854—1855, blz. 162, 168, 446.
- 92) KLEFFENS, VAN: Bijlage III, blz. 235—236.
- 93) KLEFFENS, VAN: Bijlage IV. blz. 237—242.
- 94) KLEFFENS, VAN: blz. 57.
- 95) KLEFFENS, VAN: blz. 57.
- 96) KLEFFENS VAN: Bijlage V. blz. 243—262.
- 97) KLEFFENS, VAN: blz. 64—65
- 98) SIEBOLD PH. FR. VON: Urkundliche Darstellung der Bestrebungen von Niederland und Russland zur Eröffnung Japan's für die Schifffahrt und den Seehandel aller Nationen. Bonn 1854, blz. 12—13.
- 99) KLEFFENS, VAN: Bijlage VI. blz. 263—275.
- 100) GUBBINS, J. H.: The Progress of Japan 1853—1871. Oxford 1911. blz. 19.
 UYEHARA: The political development of Japan. London 1911. blz. 43—46.
 HISHIDA, SEIJI, G.: blz. 118—119.
- 101) POMPE VAN MEERDERVOORT, JHR. J. L. C.: Vijf jaren in Japan, deel II. Leiden 1867.
 KLEFFENS, VAN: blz. 204—212.
- 102) KLEFFENS, VAN: Bijlage VII. blz. 276—282.
- 103) MARTENS, G. FR. DE: Nouveau Recueil général de Traités et autres actes relatifs aux Rapports de droit international. Goettingue. deel XX, blz. 810 volg.
- 104) MARTENS, DE: deel 34, blz. 450 vlg.
- 105) MARTENS, DE: deel 22, blz. 632 vlg.
- 106) MARTENS, DE: deel 34, blz. 400 vlg.
- 107) MARTENS, DE: deel 23, blz. 54 vlg.
- 108) MARTENS, DE: deel 34, blz. 442 vlg.
- 109) MARTENS, DE: deel 34, blz. 393 vlg.
- 110) MARTENS, DE: deel 23, blz. 276 vlg.
- 111) MARTENS, DE: deel 30. blz. 3 vlg.
- 112) MARTENS, DE: deel 25, blz. 25 vlg.
- 113) MARTENS, DE: deel 34, blz. 393 vlg.
- 114) MARTENS, DE: deel 25, blz. 45 vlg.
- 115) MARTENS, DE: deel 34, blz. 415 vlg.
- 116) MARTENS, DE: deel 28, blz. 59 vlg.; deel 29, blz. 28 vlg.
- 117) MARTENS, DE: deel 33, blz. 166 vlg.
- 118) MARTENS, DE: deel 25, blz. 281 vlg.; deel 33, blz. 169 vlg.
- 119) MARTENS, DE: deel 33, blz. 196 vlg.
- 120) Revue générale de droit international public. 1894, blz. 566.
- 121) KLEFFENS, VAN: blz. 269.

- 122) KLEFFENS, VAN; blz. 147, noot 2.
- 123) Papers relating to the foreign relations of the United States. 1873. Part II., blz. 727—730.
- 124) MOORE, J. B. A.: A digest of international law as embodied in diplomatic discussions, treaties and other international agreements, international awards, the decisions of municipal courts and the writing of jurists. Washington 1906.
- 125) KLEFFENS, VAN: Bijlage IX, blz. 299—305.
- 126) Archief van het Dep. van Buitenlandsche Zaken. No. 5353, 3 Mei 1887.
- 127) Archief B.Z. no. 7037, 30 Juli 1887.
- 128) Archief B.Z. Missive 3 Mei 1887, no. 25.
- 129) Archief B.Z. Telegram B.Z. aan Tokyo dd. 4 Augustus 1887.
- 130) Archief B.Z., no. 2281, 23 Februari 1895.
- 131) Archief B.Z., no. 3865, 7 April 1895.
- 132) Archief B.Z., no. 4671, 27 April 1895.
- 133) Archief B.Z., no. 5602, 21 Mei 1895.
- 134) Archief B.Z., no. 6625, 17 Juni 1895.
- 135) Handelingen I Kamer 1898—1899, blz. 385.
- 136) Archief B.Z., no. 7510, 2 Juli 1895.
- 137) Archief B.Z., no. 9620, 7 September 1895.
- 138) Archief B.Z., no. 9913, 16 September 1895.
- 139) Archief B.Z., no. 9913, 17 September 1895.
- 140) NAKAMURA: Shinjoyakuron. Tokyo-Semmon-Gakko Press 1897, blz. 154.
- 141) Nota, ingevolge art. 42 van het Reglement van Orde voor de Eerste Kamer der Staten-Generaal in de tweede afdeeling ingediend en voorgelezen. Handelingen I Kamer 1898—1899 blz. 359.
- 142) Archief B.Z., no. 8181, 15 Mei 1897.
- 143) Archief B.Z., no. 7464, 2 Juni 1897.
- 144) Archief B.Z., no. 8181, 16 Juli 1897.
- 145) Archief B.Z., no. 8952, 10 Augustus 1897.
- 146) Archief B.Z., no. 9339, 21 Augustus 1897.
- 147) Handelingen II Kamer 1896—1897. Bijlage 150. 3 blz. 6, 7, 18.
- 148) ASBECK, F. M. VAN: Onderzoek naar den juridischen wereldbouw. Proefschrift Leiden 1916. blz. 69—70.
- 149) Bijlagen Handelingen II Kamer 1896—1897. 150. 7 blz. 21, 22.
- 150) „ „ II „ 1896—1897. 150. 8 blz. 23, 24.
- 151) Voorloopig Verslag I Kamer 1898—1899. blz. 356—361.
- 152) Handelingen II Kamer 1896—1897. 815.1.
- 153) „ II „ 1896—1897. 809.1.
- 154) „ II „ 1896—1897. 814.2.
- 155) „ I „ 1896—1897. 397.2.

- 156) Ingekomen bij de II Kamer: 23 September 1898. 69.
 Koninklijke Boodschap
 Ontwerp van Wet } no. 228 der zitting 1897-'98
 Memorie van Toelichting }
 Benoeming Commissie van Rapporteurs 59.
 Voorlopig Verslag. B. blz. 1—2.
 Memorie van Antwoord B. blz. 3—4.
 Behandeling 794—814.
 Ingekomen bij de I Kamer: 5 April 1899. b. 342.
 Benoeming der Commissie van Rapporteurs 345.
 Voorlopig Verslag 356.
 Eindverslag 383.
 Behandeling 391—397.
- 157) Handelingen II Kamer blz. 795.1.
 158) „ II „ blz. 799.1.
 159) „ II „ blz. 800.1.
 160) „ II „ blz. 801.1.
 161) „ II „ blz. 804.1.
 162) De Indische Gids. Jaargang 21. 1899, blz. 287.
 163) PIEPERS, M. C.: Gelijkstelling van Vreemde Oosterlingen met
 Europeanen. Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, 1898. II. blz.
 785.
 164) Handelingen II Kamer blz. 814.1.
 165) „ II „ blz. 814.1.
 166) SCHULTZE: Band I. blz. 78.

BIJLAGEN

I

REPORT

of a conference between Baron Gericke d'Herwijnen, minister of foreign affairs, and the Japanese ambassadors Iwakura and Ito, held at the foreign office, at the Hague, March 4, 1873.¹⁾

Mr. Van der Hoeven, formerly minister resident in Japan, and Mr. Von Weckherlin, recently appointed to the same post, were present at this conference.

After the customary compliments, the minister of foreign affairs opened the conference by informing his excellency Iwakura that he had hastened to accede to the desire manifested by him to have an interview, and that he was prepared to listen to any communications which he might have to make.

His excellency Iwakura replied that he did not doubt that the government of the Netherlands had been apprised by its representative in Japan of the important political changes which had taken place there within a comparatively recent period; that the government of the Tenno had, therefore, deemed it necessary to send an embassy to America and Europe for the purpose of strengthening the friendly relations which exist between Japan and the governments with which that country had concluded treaties; that this was the principal object of the mission which had been confided to him, but that he had desired to avail himself of that occasion to learn the opinions of the different cabinets in regard to a revision of their treaties with Japan, so that he might on his return, inform his government in relation thereto.

The minister of foreign affairs replied that he had been made aware by the dispatches of the minister resident in Japan, of the recent changes in that empire; that he had appreciated the feeling which had prompted the sending of the embassy; that he was happy to see it in the Netherlands, and was ready for an interchange of views in regard to the revision of the treaties with the Japanese ambassadors, although he regretted that they were not invested with more ample powers. He reminded them that the proposition to revise these treaties emanated from the Japanese

¹⁾ Original handed to Secretary of State by the minister from the Netherlands April 10, 1873. (Translation.)

government; that the Netherlands were not, in the main, dissatisfied with the existing treaty, but that in order to comply with the desire of the ambassadors, he would refer to some points which, in his opinion, needed improvement.

He felt obliged, however, to begin by remarking that he could not enter into details since that would be of no practical utility, the ambassadors having stated that they were not invested with the full powers necessary to conclude a new treaty. The present conference must therefore be limited to general considerations.

The minister especially desired to remark that any arrangements which might in future be made should bear that character of stability which is so desirable in commercial matters, and that the necessary precautions must therefore be taken against anything like arbitrariness or instability.

The Japanese ambassadors said that they accepted that principle.

The minister then remarked that it was desirable to have Japan more fully opened to foreign commerce.

He thought, especially, that relations between foreigners and Japanese should be favored. This end might be attained by granting permission to foreigners to travel in the interior and to transact commercial business with the inhabitants. These foreigners should, of course, be under the control of their consuls. The government of the Netherlands would even prefer this system to the opening of new ports. If, however, in addition to granting such facilities for trade in the interior of the country, the Japanese government should also open new ports to commerce, the government of the Netherlands would of course, be very much gratified, and would regard the adoption of such a measure as a new proof of the friendly sentiments of Japan toward foreigners.

Mr. Iwakura promised that he would, on his return, inform his government of the desire expressed by the government of the Netherlands.

The minister of foreign affairs then referred to a subject to which he felt obliged to call the attention of the Japanese government.

This point had also, if he was not mistaken, been treated of by the other governments with which the ambassadors had been in communication; he referred to the position of the Christian inhabitants of Japan.

News concerning persecutions to which these Christians are exposed had recently reached Europe, and had everywhere produced a painful impression.

The Netherlands, where religious liberty had existed for centuries, naturally attached great value to a more tolerant course of conduct toward these Christians.

The minister took the liberty of commending this subject to the particular attention of the Japanese government.

He thought that he might do this with the more freedom, in as much

as the Netherlands occupy an independent position in relation to this question, owing to the fact of their having no missionaries in Japan, and therefore not being obliged to interpose in their favor.

The ambassadors promised that they would commend this matter to the attention of their government on their return, and gave information of an encouraging character.

The minister of foreign affairs then spoke of the clause contained in the fifth article of our treaty with Japan, according to which Japanese courts are to be opened to Netherlanders for the purpose of enabling them to enforce their just claims against Japanese subjects. In the opinion of the minister, corroborated by that of Mr. Van der Hoeven, there are, properly speaking, no courts in Japan. When a subject of the Netherlands has a claim against a Japanese, diplomatic or consular interference usually becomes necessary. The matter is then settled executively. Justice must naturally suffer under this system, and this is especially the case when complaints are made against the communal administrations or against the Japanese government itself. The minister therefore thought that he might recommend to the Japanese government the separation of the executive from the judicial power.

Mr. Iwakura replied that the Japanese government was aware that its judicial system was defective, but said that it was difficult to effect in a short time so radical a re-organization as that of the separation of the executive from the judicial power; that, nevertheless, a kind of independent court had been established some months previously, and that this was a proof of the desire of the Japanese government to reform its judicial system. He promised that he would likewise recommend this point to the attention of his government on his return to Japan.

The minister of foreign affairs then stated that so far as the Netherlands were concerned, there were no more points of a general nature with regard to which an interchange of views with the ambassadors seem to him necessary.

After having deliberated with each other for some time, the ambassadors said that, for their part, they desired to speak of the question of the Simonoseki indemnity.

The minister of foreign affairs replied that he could not refrain from expressing his astonishment at hearing a question alluded to which, properly speaking, was, or at least ought to be, a question no longer. An extension of the time allowed for this payment had repeatedly been granted to the Japanese government. That government had promised three years ago that the debt should be paid on the 15th. of May last, and that no further delay should be asked for. The government of the Netherlands had seen with surprise, that, only eight days before the time appointed, the Japanese government had sent a communication stating that the embassy was instructed to take measures in Europa for

the procurement of a further extension. It was to be expected that the engagement contracted by the Japanese government would be more punctually fulfilled, and that for its own interest it would have desired to avoid placing itself in a position which prevented it from negotiating with alle powers on the same footing.

The ambassadors replied that they were obliged to act in obedience to the orders which they had received from the Emperor, and the minister said that was evident, but that he had, nevertheless, thought that he could not refrain from making the observation that he had made.

The ambassadors then remarked that they had prepared a memorandum in relation to the Simonoseki indemnity; they requested the minister to give his attention to this document, and expressed the wish that, for the present, a further extension might be granted.

The minister promised them that he would examine this memorandum, and that he would send them a written copy. Referring to the letter adressed by the Japanese government to the minister resident of the Netherlands, containing the promise to abide by whatever should be agreed upon between the Japanese ambassadors and the government of the Netherlands in relation to the Simonoseki indemnity, he desired to know whether the Japanese government was prepared to fulfill its engagements in case the government of the Netherlands, as was by no means unlikely, should be unable to admit the force of the arguments advanced in the memorandum.

The ambassadors replied that they would, on their return to Japan, inform their government concerning what they had done in regard to the Simonoseki indemnity, and that they begged the government of the Netherlands to grant them a further extension, at least until that time. They recognized, moreover, in the most solemn manner, the obligation of Japan to pay the amount which was still due in case the government of the Netherlands should persist in demanding payment.

The minister of foreign affairs said that he would bear this statement in mind. He renewed his promise of a written reply to the memorandum, and ended the conference after having exchanged a few words of courtesy with the ambassadors and having informed them of the latest news from Japan, which had just been received at his department.

(ex. Papers relating to the foreign relations of the United States. Vol. 2 Washington. 1873 . . . No. 317, pag. 727—730).

II

TRACTAAT VAN HANDEL EN SCHEEPVAART, DEN 8sten
SEPTEMBER 1896 TE 's-GRAVENHAGE GESLOTEN; GOED-
GEKEURD BIJ DE NEDERLANDSCHE WET VAN 2 MEI 1897,
S. 129; RATIFICATIE-AKTEN VAN DEN 20sten AUGUSTUS

1897 TE TOKIO UITGEWISSELD. MET BIJBEHOOREND PRO-
TOCOL EN SCHRIJVEN VAN DEN JAPANSCHEN GEZANT.

Her Majesty the Queen of the Netherlands and in Her name Her Majesty the Queen-Regent of the Kingdom and His Majesty the Emperor of Japan, being equally desirous of maintaining the relations of good understanding which happily exist between Them, by extending and increasing the intercourse between Their respective States, and being convinced that this object cannot better be accomplished than by revising the Treaties hitherto existing between the two countries, have resolved to complete such a revision, based upon principles of equity and mutual benefit, and, for that purpose, having named as their Plenipotentiaries, that is to say:

Her Majesty the Queen of the Netherlands and in Her name Her Majesty the Queen-Regent of the Kingdom:

Jonkheer J. Röell, knight of the Royal Order of the Netherland Lion, Minister of Foreign Affairs, Ph. W. van der Sleyden, Minister of Waterstaat, Commerce and Industry, J. P. Sprenger van Eyk, knight of the Royal Order of the Netherland Lion, Minister of Finance, J. H. Bergsma, Commander of the Royal Order of the Netherland Lion, Minister for the Colonies and W. van der Kaay, knight of the Royal order of the Netherland Lion, Minister of Justice;

And His Majesty the Emperor of Japan:

Akabane Shiro, Shogoi, fifth class of the Imperial Order of the Sacred Treasure, His Majesty! Minister Resident at the Court of Her Majesty The Queen of the Netherlands;

Who, after having communicated to each other their full powers, found to be in good and due form, have agreed upon and concluded the following articles:

Article I.

The subjects of each of the two High Contracting Parties shall have full liberty to enter, travel or reside in any part of the dominions and possessions of the other Contracting Party, and shall enjoy full and perfect protection for their persons and property.

They shall have free and easy access to the Courts of Justice in pursuit and defence of their rights, and they shall be at liberty equally with native subjects, to choose and employ lawyers, advocates and representatives to pursue and defend their rights before such Courts.

In whatever relates to rights of residence and travel; to the possession of goods and effects of any kind; to the succession to personal estate by will or otherwise, and the disposal of property of any sort in any manner whatsoever which they may lawfully acquire, the subjects of each Contracting Party shall enjoy in the dominions and possessions of

the other the same privileges, liberties and rights, and shall be subject to no higher imposts or charges in these respects than native subjects, or subjects or citizens of the most favoured foreign nation.

The subjects of each of the Contracting Parties shall enjoy in the dominions and possessions of the other entire liberty of conscience, and, subject to the laws, ordinances and regulations, shall enjoy the right of private or public exercise of their worship, and also the right of burying their respective countrymen according to their religious customs, in such suitable and convenient places as may be established and maintained for that purpose.

They shall not be compelled, under any pretext whatsoever, to pay any charges or taxes other or higher than those that are, or may be, paid by native subjects, or subjects or citizens of the most favoured nation.

The subjects of either of the Contracting Parties residing in the dominions and possessions of the other shall be exempted from all compulsory military service whatsoever, whether in the army, navy, national guard, or militia; from all contributions imposed in lieu of personal service; and from all forced loans or military exactions or contributions.

Article II.

There shall be reciprocal freedom of commerce and navigation between the dominions and possessions of the two High Contracting Parties.

The subjects of each of the High Contracting Parties may trade in any part of the dominions and possessions of the other by wholesale or retail in all kinds of produce, manufactures, and merchandise of lawful commerce, either in person or by agents, singly, or in partnership with foreigners or native subjects; and they may their own or hire and occupy houses, manufactories, warehouses, shops and premises which may be necessary for them, and lease land for residential and commercial purposes, conforming themselves to the laws, police and customs regulations of the country like native subjects.

They shall have liberty freely to come with their ships and cargoes to all places, ports and rivers in the dominions and possessions of the other which are or may be opened to foreign commerce, and shall enjoy, respectively, the same treatment, in matters of commerce and navigation as native subjects, or subjects or citizens of the most favoured foreign nation, without having to pay taxes, imposts, or duties, of whatever nature or under whatever denomination, levied in the name or for the profit of the Government, public corporations or functionaries, private individuals, corporations, or establishments of any kind, other or greater than those paid by native subjects, or subjects or citizens of the most favoured foreign nation.

It is however, understood that the stipulations contained in this and the preceding article do not in any way affect the special laws, ordinances and regulations with regard to trade, police and public security in force or which may hereafter be enacted in each of the two countries and applicable to all foreigners in general.

Article III.

The dwellings, manufactories, warehouses and shops of the subjects of each of the High Contracting Parties in the dominions and possessions of the other, and all premises appertaining thereto, destined for purposes of residence or commerce, shall be respected.

It shall not be allowable to proceed to make a search of, or a domiciliary visit to such dwellings and premises, or to examine or inspect books, papers, or accounts, except, under the conditions and with the forms prescribed by the laws, ordinances and regulations for subjects of the country.

Article IV.

No other or higher duties shall be imposed on the importation into the dominions and possessions of Her Majesty the Queen of the Netherlands of any article, the produce or manufacture of the dominions and possessions of His Majesty the Emperor of Japan, from whatever place arriving; and no other or higher duties shall be imposed on the importation into the dominions and possessions of His Majesty the Emperor of Japan of any article, the produce or manufacture of the dominions and possessions of Her Majesty the Queen of the Netherlands, from whatever place arriving, than on the like article produced or manufactured in any foreign country; nor shall any prohibition be maintained or imposed on the importation of any article, the produce or manufacture of the dominions and possessions of either of the High Contracting Parties, into the dominions and possessions of the other, from whatever place arriving, which shall not equally extend to the importation of the like article, being the produce or manufacture of any other foreign country.

This last provision is not applicable to the sanitary and other prohibitions occasioned by the necessity of protecting the safety of persons, or of cattle, or of plants useful to agriculture.

Article V.

No other or higher duties or charges shall be imposed in the dominions and possessions of either of the High Contracting Parties on the exportation of any article to the dominions and possessions of the other than such as are, or may be, payable on the exportation of the like article

to any other foreign country; nor shall any prohibition be imposed on the exportation of any article from the dominions and possessions of either of the two Contracting Parties to the dominions and possessions of the other, which shall not equally extend to the exportation of the like article to any other foreign country.

Article VI.

The subjects of each of the High Contracting Parties shall enjoy in the dominions and possessions of the other exemption from all transit duties, and a perfect equality of treatment with native subjects in all that relates to warehousing, bounties, facilities and drawbacks.

Article VII.

All articles which are or may be legally imported into the ports of the dominions and possessions of His Majesty the Emperor of Japan in Japanese vessels may likewise be imported into those ports in Netherland vessels, without being liable to any other or higher duties or charges of whatever denomination than if such articles which are or may be legally imported into the ports of the dominions and possessions of Her Majesty the Queen of the Netherlands in Netherland vessels may likewise be imported into those ports in Japanese vessels, without being liable to any other or higher duties or charges of whatever denomination than if such articles were imported in Netherland vessels. Such reciprocal equality of treatment shall take effect without distinction, whether such articles come directly from the place of origin or from any other place.

In the same manner there shall be perfect equality of treatment in regard to exportation, so that the same export-duties shall be paid and the same bounties and drawbacks allowed in the dominions and possessions of either of the High Contracting Parties on the exportation of any article which is or may be legally exported therefrom, whether such exportation shall take place in Netherland or Japanese vessels, and whatever may be the place of destination, whether a port of either of the Contracting Parties or of any third Power.

Article VIII.

No duties of tonnage, harbour, pilotage, lighthouse, quarantine or other similar or corresponding duties of whatever nature or under whatever denomination, levied in the name or for the profit of the Government, public corporations, functionaries, private individuals, corporations or establishments of any kind, shall be imposed in the ports of the dominions and possessions of either country upon the vessels of

the other country, which shall not equally and under the same conditions be imposed in the like cases on national vessels in general or vessels of the most favoured foreign nation. Such equality of treatment shall apply reciprocally to the respective vessels, from whatever port or place they may arrive, and whatever may be their place of destination.

Article IX.

In all that regards the stationing, loading and unloading of vessels in the ports, basins, docks, roadsteads, harbours, or rivers of the dominions and possessions of the two countries, no privilege shall be granted to national vessels which shall not be equally granted to vessels of the other country; the intention of the High Contracting Parties being that in this respect also the respective vessels shall be treated on the footing of perfect equality.

Article X.

The coasting trade of both of the High Contracting Parties is excepted from the provisions of the present Treaty, and shall be regulated according to the laws, ordinances, and regulations of the Netherlands and of Japan respectively. It is, however, understood that Japanese subjects in the dominions and possessions of Her Majesty the Queen of the Netherlands, and Netherland subjects in the dominions and possessions of His Majesty the Emperor of Japan, shall enjoy in this respect the rights which are or may be granted under such laws, ordinances and regulations to the subjects or citizens of any other foreign country.

A Japanese vessel laden in a foreign country with cargo destined for two or more ports in the dominions and possessions of Her Majesty the Queen of the Netherlands, and a Netherland vessel laden in a foreign country with cargo destined for two or more ports in the dominions and possessions of His Majesty the Emperor of Japan, may discharge a portion of her cargo at one port, and continue her voyage to the other port or ports of destination where foreign trade is permitted, for the purpose of landing the remainder of her original cargo there, subject always to the laws and custom-house regulations of the countries.

The Japanese Government, however, agree to allow Netherland vessels to continue, as heretofore, for the period of the duration of the present Treaty, to carry cargo between the existing open ports of the Empire, excepting to or from the ports of Osaka, Niigata and Ebusu-minato.

Article XI.

Any ship-of-war or merchant-vessel of either of the High Contracting Parties which may be compelled by stress of weather, or by reason of

any other distress, to take shelter in a port of the other, shall be at liberty to refit therein, to procure all necessary supplies, and to put to sea again, without paying any dues other than such as would be payable by national vessels. In case, however, the master of a merchant-vessel should be under the necessity of disposing of a part of his cargo in order to defray the expenses, he shall be bound to conform to the regulations and tariffs of the place to which he may have come.

If any ship-of-war or merchant-vessel of one of the Contracting Parties should run aground or be wrecked upon the coasts of the other, the local authorities shall inform the Consul-General, Consul, Vice-Consul or Consular-Agent of the district of occurrence, or if there be no such Consular officer, they shall inform the Consul-General, Consul, Vice-Consul or Consular-Agent of the nearest district.

All proceedings relative to the salvage of Japanese vessels wrecked or cast on shore in the territorial waters of Her Majesty the Queen of the Netherlands shall take place in accordance with the laws, ordinances and regulations of the Netherlands, and reciprocally all measures of salvage relative to Netherland vessels wrecked or cast on shore in the territorial waters of His Majesty the Emperor of Japan, shall take place in accordance with the laws, ordinances and regulations of Japan.

Such stranded or wrecked ship or vessel, and all parts thereof, and all furnitures and appurtenances belonging thereunto, and all goods and merchandise saved therefrom, including those which may have been cast into the sea, or the proceeds thereof, if sold, as well as all papers found on board such stranded or wrecked ship or vessel, shall be given up to the owners, master or their agents, when claimed by them. If such owners, master or agents are not on the spot, the same shall be delivered to the respective Consuls-General, Consuls, Vice-Consuls, or Consular-Agents upon being claimed by them within the period fixed by the laws of the country, and such Consular-officers, owners, master or agents shall pay only the expenses incurred in the preservation of the property, together with the salvage or other expenses which would have been payable in the case of the wreck of a national vessel.

The goods and merchandise saved from the wreck shall be exempt from all the duties of the customs unless cleared for consumption, in which case they shall pay the ordinary duties.

When a ship or vessel belonging to the subjects of one of the Contracting Parties is stranded or wrecked in the dominions and possessions of the other, the respective Consuls-General, Consuls, Vice-Consuls and Consular-Agents shall be authorized, in case the owner or master, or other agent of him is not present, to lend their official assistance in order to afford the necessary assistance to the subjects of the respective States. The same rule shall apply in case the owner, master or other agent is present, but requires such assistance to be given.

Article XII.

All vessels which, according to Japanese law, are to be deemed Japanese vessels, and all vessels which, according to Netherland law, are to be deemed Netherland vessels, shall, for the purposes of this Treaty, be deemed Japanese and Netherland vessels respectively.

Article XIII.

The Consuls-General, Consuls, Vice-Consuls, and Consular Agents of each of the Contracting Parties, residing in the dominions and possessions of the other, shall receive from the local authorities such assistance as can by law be given to them for the recovery of deserters from the vessels of their respective countries.

It is understood that this stipulation shall not apply to the subjects of the country where the desertion takes place.

Article XIV.

The High Contracting Parties agree that, in all that concerns commerce, industry and navigation, any privilege, favour or immunity which either Contracting Party has actually granted, or may hereafter grant, to the Government, subjects, citizens, ships or merchandise of any other State shall be extended immediately and unconditionally to the Government, subjects, ships or merchandise of the other Contracting Party; it being their intention that the trade, industry and navigation of each country shall be placed, in all respects, by the other on the footing of the most favoured nation.

Article XV.

Each of the High Contracting Parties may appoint Consuls-General, Consuls, Vice-Consuls and Consular-Agents in all the ports, cities and places of the other, except in those where it may not be convenient to recognize such officers.

This exception, however, shall not be made in regard to one of the Contracting Parties without being made likewise in regard to every other Power.

The Consuls-General, Consuls, Vice-Consuls and Consular-Agents may exercise all functions, and shall, under the same conditions, enjoy all privileges, exemptions and immunities which are, or may hereafter be, granted to Consular officers of the most favoured foreign nation.

Article XVI.

The subjects of each of the High Contracting Parties shall under the same conditions enjoy in the dominions and possessions of the other the

protection accorded to native subjects or subjects or citizens of the most favoured nation in regard to patents, trade-marks and designs, upon fulfilment of the formalities prescribed by law.

Article XVII.

The stipulations of the present Treaty shall be applicable, so far as the laws permit, to all the colonies and foreign possessions of Her Netherland Majesty.

The subjects of His Majesty the Emperor of Japan will enjoy, however, in the above mentioned Netherland colonies and possessions concerning their commerce, ships, merchandise and custom duties, import as well as export, the same rights, privileges, immunities, favours and exemptions, which are, or will hereafter be granted to the most favoured foreign nation, with the exception of the special favours accorded or to be accorded to the native states of the Eastern Archipelago for their navigation and the importation of their products into the Netherland East Indian Colonies.

Article XVIII.

The present Treaty shall, from the date it comes into force, be substituted in place of the Treaties respectively of the 23rd day of the 12th month of the 2nd year of Ansei, corresponding to the 30th day of January 1856, of the 29th day of the 8th month of the 4th year of Ansei, corresponding to the 16th day of October 1857, and of the 10th day of the 7th month of the 5th year of Ansei, corresponding to the 18th day of August 1858, the Convention of the 13th day of the 5th month of the 2nd year of Keiou, corresponding to the 25th day of June 1866, and all Arrangements and Agreements subsidiary thereto concluded or existing between the High Contracting Parties; and from the same date such Treaties, Conventions, Arrangements and Agreements shall cease to be binding, and, in consequence the jurisdiction then exercised by Netherland Courts in Japan, and all the exceptional privileges, exemptions and immunities then enjoyed by Netherland subjects as a part of or appurtenant to such jurisdiction, shall absolutely and without notice cease and determine, and thereafter all such jurisdiction shall be assumed and exercised by Japanese Courts.

Article XIX.

The present Treaty shall not take effect until the sixteenth day of the seventh month of the thirty second year of Meiji, corresponding to the sixteenth July one thousand eight hundred and ninety nine.

It shall come into force one year after His Imperial Japanese Majesty's

Government shall have given notice to the Government of Her Majesty the Queen of the Netherlands of its wish to have the same brought into operation. Such notice may be given at any time after the sixteenth day of the seventh month of the thirty-first year of Meiji, corresponding to the sixteenth July one thousand eight hundred and ninety-eight. The Treaty shall remain in force for the period of twelve years from the date it goes into operation.

Either High Contracting Party shall have the right at any time after eleven years shall have elapsed from the date this Treaty takes effect, to give notice to the other of its intention to terminate the same, and at the expiration of twelve months after such notice is given, this Treaty shall wholly cease and determine.

Article XX.

The present Treaty shall be ratified by the High Contracting Parties and the ratifications thereof shall be exchanged at Tokio within twelve months after its signature as soon as the formalities required in each country shall have been fulfilled.

It witness whereof the respective Plenipotentiaries have signed the same and have affixed thereto the seal of their arms.

Done at the Hague, in duplicate, this eighth day of the ninth month of the 29th year of Meiji corresponding to the eighth day of September of the eighteen hundred and ninety sixth year of the Christian era.

(L.S.) (signed) J. RÖELL.

(L.S.) (") VAN DER SLEYDEN.

(L.S.) (") SPRENGER VAN EYK. (L.S.) (signed) AKABANÉ SHIRO.

(L.S.) (") BERGSMA.

(L.S.) (") VAN DER KAAY.

PROTOCOL.

The Government of Her Majesty the Queen of the Netherlands and the Government of His Majesty the Emperor of Japan, deeming it advisable in the interests of both countries to regulate certain special matters of mutual concern, apart from the Treaty of Commerce and Navigation signed this day, have, through their respective Plenipotentiaries, agreed upon the following stipulations:

I. It is agreed by the Contracting Parties, that one month after the exchange of the ratifications of the Treaty of Commerce and Navigation signed this day, the import-tariff now in operation in Japan in respect of goods and merchandise imported into Japan by the subjects of Her Majesty the Queen of the Netherlands, shall cease to be binding. From

the same date the general statutory tariff of Japan for the time being in force shall, subject to the provisions of article IX of the Treaty of the 10th of the 7th month of the 5th year of Ansei corresponding to the 18th August 1858 at present subsisting between the Contracting Parties, as long as the said Treaty remains in force, and thereafter, subject to the provisions of articles IV and XIV of the Treaty signed this day, be applicable to the goods and merchandise, being the growth, produce of manufacture of the dominions and possessions of Her Royal Netherland Majesty upon importation into Japan. But nothing contained in this Protocol shall be held to limit or qualify the right of the Japanese Government to restrict or to prohibit the importation of adulterated drugs, medicines, food or beverages; indecent or obscene prints, paintings, books, cards, lithographic or other engravings, photographs, or any other indecent or obscene articles; articles in violation of patent, trade-mark or copyright laws of Japan; or any other article which for sanitary reasons or in view of public security or morals might offer any danger.

In all other respects the stipulations of the existing Treaties and Conventions shall be maintained unconditionally until the time when the Treaty of Commerce and Navigation signed this day comes into force.

2. The Japanese Government, pending the opening of the country to Netherland subjects, agree to extend the existing passport system in such a manner as to allow Netherland subjects, on the production of a certificate of recommendation from the Netherland Representative in Tokio, or from any of Her Majesty's Consuls at the open ports in Japan, to obtain upon application passports available for any port of the country, and for any period not exceeding twelve months, from the Imperial Japanese Foreign Office in Tokio, or from the chief authorities in the Prefecture in which an open port is situated; it being understood that the existing rules and regulations governing Netherland subjects who visit the interior of the Empire are to be maintained.

3. The Netherland Government, so far as they are concerned, give their consent to the following arrangements: The several foreign settlements in Japan shall be incorporated with the respective Japanese communes, and shall thenceforth form part of the general municipal system of Japan.

The competent Japanese authorities shall thereupon, assume all municipal obligations and duties in respect thereof, and the common funds and property, if any, belonging to such Settlements, shall at the same time be transferred to the said Japanese authorities.

When such incorporation takes place, the existing leases in perpetuity, under which property is now held in the said Settlements, shall be confirmed, and no conditions whatsoever other than those contained in

such existing leases shall be imposed in respect of such property. It is, however, understood that the Consular authorities, mentioned in the same, are in all cases to be replaced by the Japanese authorities.

All lands which may previously have been granted by the Japanese Government free of rent for the public purposes of the said settlements shall, subject to the right of eminent domain, be permanently reserved free of all taxes and charges for the public purposes, for which they were originally set apart.

It is, however, understood that if on any of these points more favorable conditions are granted to any other foreign nation, those conditions shall without further stipulation be equally applicable to Netherland subjects.

4. It is understood, that although with the entering into full operation of the treaty of commerce and navigation signed this day the jurisdiction now exercised by Netherland judica authorities in Japan comes to an end, still in respect of all those affairs, that are actually pending at the time the treaty takes full effect, the said jurisdiction shall continue to be exercised until the final decision of such affairs.

5. The undersigned Plenipotentiaries have agreed that this Protocol shall be submitted to the two High Contracting Parties at the same time as the Treaty of Commerce and Navigation signed this day, and that when the said Treaty is ratified, the agreements contained in the Protocol shall also equally be considered as approved, without the necessity of a further formal ratification.

It is also agreed that this Protocol shall terminate at the same time the said Treaty ceases to be binding.

In witness whereof the respective Plenipotentiaries have signed the same and have affixed thereto the seal of their arms.

Done at the Hague, in duplicate, this eighth day of the ninth month of the 29th year of Meiji corresponding to the eighth day of September of the eighteen hundred and ninety sixth year of the Christian era.

(L.S.) (signed) J. RÖELL.

(L.S.) („) VAN DER SLEYDEN.

(L.S.) („) SPRENGER VAN EYK. (L.S.) (signed) AKABANÉ SHIRO

(L.S.) („) BERGSMAN.

(L.S.) („) VAN DER KAAJ.

The undersigned, His Imperial Japanese Majesty's Minister Resident at the Hague, in virtue of special authorisation from His Imperial Japanese Majesty's Government, has the honour to announce to Her Royal Netherland Majesty's Minister for Foreign Affairs, that the Imperial Japanese Government, recognizing the advantage of having the Codes of the Empire which have already been promulgated in actual operation when the Treaty stipulations at present subsisting between the Govern-

ment of Japan and that of the Netherlands cease to be binding, engage not to give the notice provided for by the second paragraph of article XIX of the Treaty of Commerce and Navigation, signed this day, until those portions of said Codes which are now in obedience, are brought into actual force.

The undersigned avails himself of this opportunity to renew to His Excellency the assurance of his high consideration.

Japanese Legation, the Hague the eighth Sept. 1896.

(L.S.) (signed) AKABANÉ SHIRO.

III

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 14 April 1895. Eerste Blad A.
Duitschland.

OOST-AZIË EN EUROPA.

Van onzen correspondent.

Berlijn, 12 April.

De vroegere Duitsche gezant in China, de heer Von Brandt, die ook bij het Japansche hof geaccrediteerd geweest is, werd dezer dagen door den Keizer in audientie ontvangen. Dit feit baart eenig opzien, daar Von Brandt behoort tot de diplomaten, die niet vrijwillig onder den „nieuwen koers" van waardigheid en ambt afstand deden. De heer Von Brandt, die Oost-Azië door en door kent, heeft in zijn vele geschriften in den laatsten tijd een standpunt ingenomen, dat van de tot nog toe officieel gevolgde Duitsche politiek in Oost-Azië zeer wezenlijk afwijkt. In dezen tijd onderhandelt Duitschland met Japan over de wijziging der bestaande verdragen, waarbij de Japanners gaarne de laatste, ten einde gevoerde onderhandelingen met Engeland als norm zouden willen stellen. De Duitsche kooplieden in Japan protesteerden echter levendig tegen de gedachte, dat de consulaire rechtspraak zou worden opgeheven enz. Verder is ruchtbaar geworden, dat Duitschland meer concessies ten behoeve der Duitsche ijzerindustrie verlangt dan Japan voorloopig toe wil staan.

Intusschen zijn de Japansche vredesvoorwaarden bekend geworden. Het ware dus zeer natuurlijk, indien het ministerie van buitenlandse zaken te Berlijn, vooral onder de thans zoo anders geworden verhoudingen in de opperste leiding der zaken, trachtte weer van de in 30 jaar opgedane ervaring van Oostaziatische toestanden des heeren Von Brandt gebruik te maken, zij het ook slechts in den vorm van adviezen, zonder officieel karakter. Zeker is de rijkskanselier, vorst Hohen-

lohe, als staatsman meer geschikt dan iemand anders, om het met Von Brandt eens te worden en wat geschied is te doen vergeten. Tot nu toe heeft Brandt onvermoeid gestreden voor verandering der openbare meening in Duitschland ten opzichte van Japan. Ook in zijn allerjongste studie over „De toekomst van Oost-Azië” bepleit hij zijn gevoelen, dat Japan onrechtmatiglijk den oorlog is begonnen en dat Europa, en Amerika daarbij, voorloopig meer reden hebben voor de eerezuchtige politiek en ontwikkeling van Japan dan voor de ontwikkeling van China beducht te zijn. Hij herhaalt dat Japan zeer eerezuchtig is en ijdel en de vreemdelingen minstens evenzeer haat als China. Maar China gedraagt zich in zijn haat defensief, Japan echter agressief, en alleen daarom heeft Japan zich de technische kunsten der Europeesche beschaving eigen gemaakt, wyl het begreep, zonder deze tegenover de buitenlanders machteloos te zijn.

Ook is er op Japan minder staat te maken dan op China en hij kenschetst den Japanner als leugenachtig, terwijl hij den Chinees, als koopman en ambtenaar, zoodra er sprake is van nakoming van verplichtingen, onovertroffen noemt.

„Gelijk de Turk, d.w.z. de oud-Turk, — zoo schrijft Von Brandt — is de Chinees langzamer en logger in denken en handelen dan de geestelijk opgewekter en levendiger Arabier en Japanner; hij is in goeden en kwaden zin conservatiever en houdt vast aan de gewetens-nauwe, oudvaderlijke eerlijkheid van vroeger tijden, in tegenstelling tot den meer lichtzinnigen en gemakkelijker levenden Japanner, die van het eene uiterste in het andere valt en voor wien het gegeven woord slechts zoolang waarde heeft, als zijn voordeel dit medebrengt”.

Brandts' beschouwingen laten zich eenigszins samenvatten op deze wijze: de Japansche regeering heeft daarom den oorlog tegen China begonnen, om de sterke radicale partij in het eigen land, waartoe vele militaire elementen behooren, afleiding naar buiten te verschaffen. Om deze stelt de regeering thans ook haar vredesvoorwaarden zoo hoog, hopen de dat China weigeren zal en de oorlog verder zal worden gevoerd. Naast deze binnenlandsche zwarigheden zou ook de wensch naar betere tol- en handelsverdragen met China, en tegelijk met Europa en Amerika, gewicht in de schaal hebben gelegd, wat alles echter slechts mogelijk was als Japan zich krachtig betoonde.

Maar nu moge zich Europa door de overwinnaars-hoogmoed en het zelfbewustzijn der Japanners niet laten bedriegen. Japan's financieele krachten beteekenen niet veel, en zijn militaire zijn zwakker dan men meent en tot nog toe slechts aangewend tegen een in militair opzicht geheel verrot rijk. In hun geheelen veldtocht van 7 maanden zouden b.v. de Japanners (naar hun eigen opgaven) nog niet zooveel aan doode en gewonde soldaten en officieren verloren hebben, als van de Duitschers officieren vielen van 4 Augustus tot 1 September 1870 voor Metz en

Sedan. Zonder onbillijk te zijn tegenover de dapperheid en degelijkheid der Japanners (het is altijd Von Brandt, die spreekt) is toch hetgeen zij tot nu toe tot stand brachten slechts kinderspel in vergelijking tot een strijd met een Europeeschen tegenstander.

Wat de financiën betreft, moge er aan herinnerd worden, dat de regeering een binnenlandsche leening uitschreef van 500 millioen mark voor oorlogsdoeleinden, doch maar 50 % daarvan opnam, in de overtuiging dat het partiotisme der inschrijvers grooter was dan hun kapitaalskracht. De aandeelen stonden 10 % onder pari! De Japansche bank had reeds in Januari over de 5 millioen mark aan ongedekte biljetten uitgegeven en de regeering circa 100 millioen mark aan oorlogs-cheques tot betaling der uitgaven in het vijandelijk land, hetgeen aan gebrek aan contant geld wijst.

Doch, al is nu ook Japan militair en financieel niet zoo krachtig als het gaarne zou willen schijnen, zoo dreigt het toch als industrieel- en handelsconcurrent voor Europa hoogst gevaarlijk te worden. Met boomwol-manufacturen, gebreide goederen, bier, ijzerdraad, kolen, petroleum-lampen enz., enz. doet Japan den Europeeschen waren op Indische en Chineesche markten (en gedeeltelijk zelfs op Australische, Corr.) een zegevierende concurrentie aan. De Japansche arbeidskrachten (met Europeesche machines verbonden) kunnen zoo goedkoop verkregen worden, dat geen Europeesch fabrikant daar tegen op kan. Brandt geeft voorbeelden: dagloonen voor vrouwen, die 12 uur arbeiden in een Japansche boomwolspinnerij met 35000 spinnewielen 9—38 pfennige. Het gemiddeld loon voor mannen is 37, voor vrouwen 19 pfennige per dag. Maaltijden levert de fabriek voor 4 pfennige.

Op de markt te Singapore worden dan ook aangeboden: ordinaire onderjakken van Japansch fabrikaat, 2 dollar per dozijn, Engelsch fabrikaat, 4.60 dollar per dozijn.

Kommentaar overbodig!

Voor den stijgenden ondernemingslust der Japanners getuigt het feit, dat daar te lande reeds 1006 Naaml. Venn. bestaan, 131 nationale banken enz. enz.: „Japan — zoo schrijft Von Brandt in zijn zeer lezenswaardig artikel, — heeft de ervaringen van Europa rijkelijk tot eigen voordeel aangewend; het heeft dit gedaan zonder Europa te laten deelen in dit gewin, dat er uit voortkwam, d.w.z. het heeft Europeesch intellect zooveel mogelijk gebruikt, maar de deelneming van Europeesch kapitaal geweigerd, en men kan verwachten dat China desgelijks zal doen”. (Te voren heeft v. B. deze zienswijze uit zijn kennis der toestanden getracht te bewijzen).

Dus met of zonder deelneming van Europeesch kapitaal, zal een industriele strijd ontstaan tusschen Europa en Oost-Azië, die heftiger zijn zal, naar de mate van de financieele hulpmiddelen, die Europa ter beschikking van Oost-Azië zal stellen om te strijden tegen de Europeesche industrie.

Op grond van langdurige ervaring stelt v. B. het grootste vertrouwen in de eerlijkheid en betrouwbaarheid der Chineesche regeering wat haar financieele verplichtingen aangaat. Hij schat ook haar inkomsten — ad plus minus 100 millioen taels jaarlijks — hooger dan anderen. Hij geloof niet dat zij zich op een financieele zaak zal inlaten (dit naar aanleiding der Japansche vredesvoorwaarden) die zij niet ten volle overzien kan, en dan waarschijnlijk, ter vermeerdering harer inkomsten, de door den gedaalden zilverkoers mindergevend geworden 5 proc. Invoer- en uitvoertollen naar evenredigheid zal verhoogen.

Doch op toelating en ondersteuning van buitenlandsche ondernemingen in China, heeft Europa niet te rekenen; dat is te zeer in tegenspraak met de economische grondtrekken van het geheele volk en het streven der regeering om het land te bewaren voor exploitatie door vreemdelingen.

Aldus schrijft de heer Von Brandt:

„Indien derhalve voor de naaste toekomst in Chineesche regeeringsleeningen de beste geldbelegging is voor het Duitsche kapitaal, zoo kan echter niet genoeg gewaarschuwd worden voor alle andere industriele ondernemingen, zoolang deze ook maar in het geringste afhankelijk zijn van den goeden wil der locale autoriteiten en der bevolking, wier belang men altijd aannemen kan dat aan dat der vreemdelingen vijandig is”.

Terugkomende op het eigenlijk doel van Japan met dezen oorlog, zegt hij: „het is allereerst deemoediging en verzwakking van China; is dit bereikt, dan zou het echter overeenkomen met de wenschen en het belang der Japanners, indien China inplaats van commercieel, financieel en politiek van vreemden afhankelijk te worden, zich bij Japan aansloot om gezamenlijk de idee: „Oost-Azië voor de Oost-Aziaten” te verwezenlijken. Indien men in Japan ook maar eenigszins een ernstig en duurzaam vergelijk in die richting kon verwachten, zou Japan waarschijnlijk geneigd blijken, den overwonnen vijand veel gunstiger voorwaarden toe te staan.

Na het voorgaande, is het duidelijk dat Von Brandt het pas afgesloten Engelsch-Japansch verdrag met zijn groote concessies aan Japan, zeer ongunstig oordeelt voor de Europeeërs; jammer genoeg echter zal Duitschland nauwelijks méér kunnen verkrijgen, nu ook Amerika en Italië dergelijke verdragen gesloten hebben.

Japan heeft het verstaan de verdragsstaten te scheiden en daardoor concessies te verkrijgen, die door allen, met Japansche toestanden bekende, de Engelschen allereerst, als zeer verderfelijik worden beschouwd.

Wie zich interesseert voor de groote gebeurtenissen in Oost-Azië — hetzij oeconomisch of politiek — zal wèl doen aan de uitingen van den vroegeren Duitschen gezant zijn opmerkzaamheid te schenken te meer dewijl deze man op hoogst volhardende en verstandige wijze er naar streeft, om de zienswijze der meerderheid zijner landslieden in de hangende vraag zeer wezenlijk te wijzigen.

IV

Exchange of Notes. *)

The Earl of Kimberley to Viscount Aoki,

Foreign Office, July 16, 1894.

Sir, With reference to Article XIX of the Treaty between Great Britain and Japan signed this day, in view of the fact that some of the British Colonies and foreign possessions enumerated in that Article might be prevented from acceding to the present Treaty by reason of their inability to accept the stipulations relating to military service contained in Article II of the said Treaty, and in order to avoid future misunderstandings, Her Majesty's Government request from the Government of Japan an assurance that any of the said British Colonies and possessions may accede to the present Treaty under the condition that, notwithstanding such accession, they shall not be bound by the stipulations of Article II.

I have, ec.
(signed) KIMBERLEY.

Viscount Aoki to the Earl of Kimberley.

Japanese Legation,
London, July 16, 1894.

M. le Comte. In reply to the note of Her Majesty's Government, referring to Article XIX of the Treaty between Great Britain and Japan signed this day, and requesting, for the reasons given in the said note, an assurance that any of the British Colonies and foreign possessions enumerated in that Article may accede to the present Treaty under the condition that, notwithstanding such accession, they shall not be bound by the stipulations of Article II, the Government of Japan hereby give the assurance desired.

I have, ec.
(signed) AOKI.

De bepaling van artikel II luidt:

„The subjects of either of the Contracting Parties residing in the dominions and possessions of the other shall be exempted from all compulsory military service whatsoever, whether in the army, navy, National Guard, or militia; from all contributions imposed in lieu of personal service; and from all forced loans or military exactions or contributions.

*) Ontleend aan de Martens, deel XX, blz. 821.

LITERATUUR.

- ASBECK, F. M. VAN: Onderzoek naar den juridischen wereldbouw. Proefschrift Leiden 1916.
- BLOK, P. J.: Geschiedenis van het Nederlandsche Volk. Leiden 1913.
- CARPENTIER ALTING, PROF. MR. J. H.: Het Rassencriterium. Verg. Indisch Genootschap 16 December 1921.
- CHAMBERLAIN. B. H.: Moeurs et Coutumes du Japon. Paris 1931.
- CHIJS, MR. I. A. VAN DER: De Stichting der Vereenigde O. I. Compagnie. Leiden 1856.
- CHIJS, VAN DER: Neerlands streven tot openstelling van Japan voor den wereldhandel. Amsterdam 1867.
- DAGH-REGISTERS gehouden int Casteel Batavia vant passeerende daer ter plaetse als over geheel Nederlandts India. 's-Gravenhagesinds 1896.
- DE INDISCHE GIDS. Jaargang 21. 1899.
- DE KAT ANGELINO, A. D. A.: Staatkundig beleid en bestuurszorg in Nederlandsch-Indië. 's-Gravenhage 1930.
- DIJK, L. C. D. VAN: Zes jaren uit het Leven van Wemmer van Berghem, gevolgd door Iets over onze vroegste Betrekkingen met Japan. Amsterdam 1858.
- DOEFF: Herinneringen uit Japan. Haarlem 1833.
- FEENSTRA KUIPER, DR. J.: Japan en de buitenwereld in de 18e eeuw. 's-Gravenhage 1921.
- GORRIS S. J., DR. G.: Onderzoek naar de kruisvertrapping in Japan door de Hollanders. Artikel in „Historisch Tijdschrift”, 7de jaargang, 1928.
- GUBBINS, J. H.: The Progress of Japan 1853—1871. Oxford 1911.
- HAAN, DR. DE: Oud Batavia. Gedenkboek uitgegeven door het Bat. Gen. van K. en W. Batavia 1922.
- HASSELT, MR. J. W. C.: Nederlandsche Staatsinstellingen en Grondwetten. Hilversum 11de druk.
- HEKMEIJER, F. C.: De Rechtstoestand der Inlandsche Christenen in Nederlandsch-Indië. Proefschrift Leiden 1892.
- HISHIDA, SEIJI, G.: The international position of Japan as a great power, „Studies in history, economics and public law, edited by the faculty of political science of Columbia University”, New York 1905.
- ITCHIKAWA, DAIJI: Die Kultur Japans. Berlin 1907.
- KAEMPFER, E.: De beschrijving van Japan. Amsterdam 1733.

- KEUCHENIUS, MR. L. W. C.: Handelingen der Regering en der Staten-Generaal betreffende het Reglement op het beleid der Regering van Ned.-Indië, Utrecht 1857.
- KIELSTRA, DR. E. B.: De vestiging van het Nederlandsch gezag in den Indischen Archipel. V.U.B.-uitgave nr. 5 Haarlem 1920.
- KLEINTJES, MR. PH.: Staatsinstellingen van Nederlandsch-Indië. 6e druk. Amsterdam 1932.
- KLEFFENS, E. N. VAN: De internationaalrechtelijke betrekkingen tusschen Nederland en Japan (1605—heden). Proefschrift Leiden 1919.
- LAUTS, G.: Japan in zijn staatkundige en burgerlijke inrigtingen en het verkeer met Europeesche natiën. Amsterdam 1847.
- LOUTER, MR. J. DE: Handleiding tot de kennis van het Staats- en Administratief Recht van Nederlandsch-Indië. 's-Gravenhage: 4de druk 1895; 6de druk 1914.
- MARGADANT, MR. C. W.: Artikel 109 van het Regeerings-Reglement voor Nederlandsch-Indië. Artikel in „Het Recht in Nederlandsch-Indië”, deel 56, jaargang 1891.
- MARGADANT, MR. C. W.: Het Regeeringsreglement van Nederlandsch Indië. Batavia—'s-Gravenhage 1897.
- MARTENS, G. FR. DE: Nouveau Recueil général de Traités et autres actes relatifs aux Rapports de droit international. Goettingue.
- MASTENBROEK, W. E. VAN: De Historische ontwikkeling van de staatsrechtelijke indeeling der bevolking van Nederlandsch-Indië. Proefschrift Wageningen 1934.
- MIJER, MR. P.: Verzameling van Instructiën, Ordonnanciën en Reglementen voor de Regering van Nederlandsch Indië, vastgesteld in de jaren 1609, 1617, 1632, 1650, 1807, 1815, 1818, 1827, 1830 en 1836 met de ontwerpen der Staats-commissie van 1803 en Historische aantekeningen. Batavia 1848.
- MIYAOKA, TSUNEJIRO: The Japanese law of nationality, in International Conciliation. Carnegie Endowment for international peace. No. 206 January 1925.
- MONTANUS, ARNOLDUS: Gedenckwaerdige Gesantschappen der Oost-Indische Maatschappij in 't Vereenigde Nederland, aen de Kaisaren van Japan. Amsterdam 1669.
- MOORE, J. B. A.: A digest of international law as embodied in diplomatic discussions, treaties and other international agreements, international awards, the discussion of municipal courts and the writing of jurists. Washington 1906.
- MOSSMANN: New Japan, the land of the rising sun. London 1873.
- NACHOD, OSKAR: Die Beziehungen der Niederländischen Ostindischen Kompagnie zu Japan. Proefschrift Rostock 1897. Berlin 1897.
- NAGAOKA, H.: Histoire des relations du Japon avec l'Europe aux XVIe et XVIIe siècles. Leipzig 1897.

- NAKAMURA: Shinjoyakuron. Tokyo-Gakko Press. Tokyo 1897.
- NEDERBURGH, DR. (MR.) I. A.: Wet en Adat. Batavia 1896—1899.
- NEDERBURGH, MR. I. A.: Afschaffing van de wettelijke onderscheidingen der bevolking van Nederlandsch-Indië naar rassen of klassen. Rede gehouden voor „Moederland en Koloniën”, 17de jaar. 1918.
- NEDERBURGH, DR. (MR.) I. A.: Eenige hoofdlijnen van het Ned.-Indisch Staatsrecht. Leiden 1923.
- NIEUWE ROTTERDAMSCH E COURANT: 14 April 1895, eerste blad A. PAPERS relating to the foreign relations of the United States. 1873.
- PIEPES, M. C.: Gelijikstelling van Vreemde Oosterlingen met Europeanen. Artikel in „Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië” 1898.
- POMPE VAN MEERDERVOORT, Jhr. J. L. C.: Vijf jaren in Japan (1857—1863). Leiden 1867.
- REALIA, Register op de generale Resolutiën van het Kasteel Batavia. Uitgegeven door het Bat. Gen. van K. en W.
- REVUE générale de droit international public. 1894.
- SCHULTZE, PROF. DR. ERNST: Japan als Welt-Industrie-Macht. Stuttgart 1935.
- SIEBOLD, P. F. VON: Nippon, Archiv zur Beschreibung von Japan und desselben Neben- und Schutzländern. Leiden 1832—1852.
- SIEBOLD, PH. FR. VON: Urkundliche Darstellung der Bestrebungen von Niederland und Russland zur Eröffnung Japan's für die Schifffahrt und den Seehandel aller Nationen. Bonn 1854.
- STAPEL, DR. F. W.: Geschiedenis van Nederlandsch-Indië, Amsterdam 1930.
- STIBBE, PROF. D. G.: Grondslagen der voorstellen van de Indische Staatkundige Herzienings-commissie. Rede gehouden voor „Moederland en Koloniën” 20ste jaar. 1921.
- UYEHARA: The political development of Japan. London 1911.
- VALENTIYN: Oud en nieuw Oost-indiën. Dordrecht 1726.
- VOLKENBONDSUITGAVE: Bases de discussion établies par le comité préparatoire à l'intention de la conférence pour la codification du droit international.
- VOLLENHOVEN, PROF. MR. C. VAN: Opstellen over Indisch Staatsrecht. Koloniaal Tijdschrift jaargangen 1928, 1929, 1930.
- VREDEDE, G. W.: Inleiding tot een geschiedenis der Nederlandsche Diplomatie. Utrecht 1856—1861.
- WESTRA, MR. DR. H.: De Nederlandsch-Indische Staatsregeling. 's-Gravenhage 1934.
- YAMAGATA, SHOZO: The political relations of Japan and Holland under the Tokugawa Regime. Uittreksel opgenomen in de Notulen van de Algem. en Bestuursverg. van het Bat. Gen. van K. en W., deel XXX. Batavia 1892.

STELLINGEN

I.

In ons rechtssysteem is geen plaats voor een verschoningsrecht van journalisten.

II.

Met „verdragen” wordt in art. 34 I.S. bedoeld „politieke contracten”.

III.

De Japansche regeeringsvorm is theocratisch-patriarchaal-constitutioneel.

IV.

Een schuldeischer uit geldleening kan niet gedwongen worden genoeg te nemen met betaling in den vorm van een postwissel.

V.

Het „Mnemotechnisches Taschenlexikon der Chinaschrift” van F. R. Gilbert voldoet niet aan het gestelde doel. (uitgave: Taiheiyosha, Tokyo, 1934).

VI.

Onder „van elders afkomstig” in art. 163 I.S., lid 2, ten derde, verstaat van Mastenbroek ten onrechte „elders dan Nederlandsch-Indië.” (van Mastenbroek: De Historische ontwikkeling van de Staatsrechtelijke Indeeeling der Bevolking van Nederlandsch-Indië. blz. 87).

VII.

De algemeen verkondigde meening, dat na het Shōgunale edict van 1635 de Hollanders de eenige vreemdelingen waren, die in Japan werden toegelaten, is onjuist.

VIII.

De onderscheiding van rechtspersonen in: vereenigingen, stichtingen en kerkgenootschappen (Scholten bij Asser Deel I, 1929. blz. 592) gaat voor Nederlandsch-Indië niet op.

IX.

De bevoegdheid van het districtshoofd om bij het voorbereidend onderzoek getuigen onder eede te verhooren wordt in het Inlandsch Reglement nergens toegekend, niettemin neemt de praktijk terecht aan, dat deze bevoegdheid bestaat.

D
Ut
1